

DLIECIECE LATA

Przedszkole
Uniwersytetu
Łódzkiego
2012-2017

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Joanna Sosnowska

DLIECIEŃCE LATA

Przedszkole
Uniwersytetu
Łódzkiego
2012–2017

Joanna Sosnowska – Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu
Katedra Pedagogiki Wieku Dziecięcego, 91-408 Łódź, ul. Pomorska 46/48

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Dorota Stępień

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

PROJEKT OKŁADKI I LAYOUT

Katarzyna Turkowska

Rysunek *Zegar* wykorzystany na okładce autorstwa Basi Piwońskiej (2014, lat 4)
Napis *Dziecięce lata* wykorzystany na okładce wykonała Maja Rzepecka (2017, lat 4)
Zdjęcia wykorzystane w publikacji i nieopatrzone źródłem są własnością
Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie publikacji zostało sfinansowane przez Uniwersytet Łódzki

© Copyright by Joanna Sosnowska, Łódź 2017

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2017

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.08086.17.0.I

Ark. wyd. 5,5; ark. druk. 13,0

ISBN 978-83-8088-689-6
e-ISBN 978-83-8088-690-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

Dziecko rośnie nie dlatego, że się odżywia, nie dlatego, że oddycha, nie dlatego, że znajduje się w odpowiednich warunkach klimatycznych: rośnie dlatego, że rozwija się w nim życie pełne potencjału...

M. Montessori, *Odkrycie dziecka*,
przekł. A. Pluta, Łódź 2014, s. 59

*Dzieciom
z Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
1. Początek	15
2. Maria Montessori	25
3. Społeczność Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego	29
4. Dzieci w roku szkolnym 2016/2017	77
5. Absolwenci Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego (2013–2017) ..	81
6. Przestrzeń edukacyjna	83
7. Program wychowania i plan dnia	111
8. Inne (ciekawe) działania z dziećmi	121
9. Działania promocyjne	157
10. Publikacje o Przedszkolu Uniwersytetu Łódzkiego	167
11. Dane adresowe Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego	169
Bibliografia	171
Spisy tabel, wykresów, schematów i fotografii	175
Aneks	181
O Autorce	207

WSTĘP

We wrześniu 2017 r. minęło 5 lat od pojawienia się Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego na mapie łódzkich placówek opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym. W 2012 r. władze Uniwersytetu Łódzkiego podjęły decyzję o powołaniu do życia własnej tego typu instytucji dla dzieci. Przedsięwzięcie to zbiegło się w czasie z ogólnopolskim trendem inicjowania różnorodnych form opiekuńczych nad dziećmi, takich jak kluby, żłobki czy przedszkola przy uczelniach akademickich. Projekty tego rodzaju były wynikiem wsparcia inicjatyw przez programy rządowe (np. „Maluch na Uczelni”). Tym, co wyróżnia Uniwersytet Łódzki i co warto podkreślić, jest po pierwsze to, iż pomysłodawcy Przedszkola UŁ przetarli szlaki powstającym wkrótce w Polsce instytucjom dla dzieci lokowanym przy uczelniach akademickich, po drugie – placówka UŁ była pierwszym przedszkolem powołanym przez publiczną uczelnię wyższą dzięki własnym środkom finansowym.

Pionierska inicjatywa została urzeczywistniona, jak nadmieniono, dzięki władzom Uniwersytetu Łódzkiego, które wychodząc naprzeciw potrzebom socjalnym i zawodowym pracowników oraz studentów, w czerwcu 2012 r. zorganizowały przedszkole. Decyzję o jego powołaniu podjął ówczesny Rektor Uniwersytetu Łódzkiego – prof. zw. dr hab. Włodzimierz Nykiel. W dniu 2 kwietnia 2012 r. Przedszkole UŁ uzyskało status placówki niepublicznej, której organem prowadzącym jest Uniwersytet Łódzki. W świetle postanowień statutowych nowej jednostki pieczę merytoryczną sprawuje nad nią Wydział Nauk o Wychowaniu UŁ.

Głównymi budowniczymi Przedszkola UŁ są: kanclerz UŁ – dr Rafał Majda oraz kanclerz ds. spraw technicznych – mgr inż. Jan Rydz, dzięki którym od września 2012 r. instytucja mogła rozpocząć rzeczywistą działalność. Pomocą służył również kanclerz ds. socjalnych i ogólnych – dr Jarosław Grabarczyk. Geneza każdej instytucji sięga głębiej wstecz. Zanim realnie powstanie obiekt, najpierw jest pewna idea,

zamyśl, projekt. Tak też było w odniesieniu do przedszkola mającego powstać pod patronatem Uniwersytetu Łódzkiego. Pomysł jego powołania zgłosił prof. nadzw. dr hab. Grzegorz Michalski, ówczesny dziekan Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ. On też, jeszcze we wrześniu 2011 r., współdecydował o miejscu usytuowania przyszłej placówki.

Prowadzenie własnego przedszkola, obok innych inicjatyw podejmowanych przez Uczelnię na rzecz najmłodszych łódzian (np. Uniwersytet Łódzki dla Dzieci), stało się powodem zdobycia w 2014 r. tytułu i certyfikatu „Uczelni Przyjaznej Rodzicom” w Konkursie Dobrych Praktyk ogłoszonych przez Stowarzyszenie Doradców Europejskich PLinEU. Warto nadmienić, że organizacja ta oceniała uczelnie wyższe z całego kraju, a tytuł – za tworzenie przestrzeni przyjaznej dla rodziców studiujących i pracujących naukowo oraz wdrażanie rozwiązań sprzyjających godzeniu życia rodzinnego z nauką i pracą – przyznała dziewnięciu z nich¹.

Z perspektywy, wprawdzie niezbyt odległej czasowo, inicjatywę powołania przedszkola przez środowisko akademickie i dla tegoż środowiska należy uznać za potrzebną i trafną. Świadczy o tym chociażby liczba dzieci zgłaszanych rokrocznie do placówki czy rozbudowa jej zaplecza. Warto nadmienić, że u progu działalności do instytucji uczęszczało 24 dzieci, po upływie kilku miesięcy było ich już 33, zaś obecnie jest 66. W latach 2012–2015 w Przedszkolu UŁ funkcjonowały dwa oddziały dziecięce. Wzrost liczby dzieci zapisywanych przez rodziców spowodował konieczność rozbudowy lokum. Od września 2015 r. instytucja powiększyła się o kolejny, trzeci oddział, a dzięki nowym pomieszczeniom powierzchnia Przedszkola UŁ zyskała około 50%. Daje to możliwość przyjęcia kolejnych dzieci i zagwarantowania najmłodszym członkom społeczności akademickiej profesjonalnej opieki w warunkach odpowiadających współczesnym trendom pedagogiki przedszkolnej.

Przedszkole jako instytucja opiekuńczo-wychowawcza i dydaktyczna pełni wobec środowiska określone funkcje i zadania, pewną

¹ Lista uczelni nagrodzonych w Konkursie Dobrych Praktyk „Uczelnia Przyjazna Rodzicom”, www.plineu.org/projects/uczelnia-przyjazna-rodzicom/laureaci-konkursu/ (dostęp: 1.03.2017).

misję. O pedagogicznym powodzeniu miejsca decyduje głównie nauczyciel i odpowiednio wokół dziecka zaaranżowane otoczenie. Według Marii Montessori, której założenia pedagogiczne Przedszkole UŁ realizuje w codziennej pracy, nauczyciel i otoczenie stanowią dwa filary wychowania. Dobry nauczyciel to ten, który potrafi zrozumieć dziecko, przyjąć je z życzliwością i uwagą, szanować jego podmiotowość, zorganizować mu czas stosownie do jego możliwości rozwojowych, nie obawiać się trudu w codziennych i w większych przedsięwzięciach. Nauczyciele Przedszkola UŁ doskonale realizują te założenia, także wobec każdego, kto pojawi się w przedszkolnej przestrzeni. Drugi element powodzenia wychowawczego to tzw. *przygotowane otoczenie*. O tym, że dostosowano je do potrzeb dzieci, nie trzeba przekonywać tego, kto chociaż raz odwiedził Przedszkole UŁ. Szczególnie warto podkreślić, że otoczenie wokół najmłodszych ulega ciągłym przeobrażeniom, by jak najlepiej służyło dzieciom i dorosłym we wspólnej drodze. W dobie zmian oświatowych, jakich jesteśmy świadkami, również na poziomie wczesnej edukacji społeczność Przedszkola UŁ opowiada się za wychowaniem opartym na szacunku do dziecka i za kształceniem odpowiadającym jego fazom, możliwościom rozwojowym oraz zainteresowaniom.

W niniejszej publikacji zaprezentowany jest pięcioletni dorobek Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie opieki, wychowania i edukacji dzieci rekrutujących się spośród rodzin pracowników, studentów i innych osób związanych z uczelnią.

Wyrazy wdzięczności kieruję do władz Uniwersytetu Łódzkiego za wsparcie wielu przedsięwzięć Przedszkola UŁ, a szczególnie za możliwość w pełni autonomicznego prowadzenia placówki w latach 2012–2016 i cierpliwe towarzyszenie jej rozwojowi. Za pomoc w przygotowaniu instytucji do zainaugurowania pierwszego w historii roku szkolnego 2012/2013 dziękuję mgr Lidii Kolbus – dyrektor Centrum Zarządzania Majątkiem UŁ oraz pracownikom tej jednostki. Szczególną wdzięczność kieruję do rodziców wychowanków Przedszkola UŁ za współtworzenie historii i teraźniejszości tego miejsca, a także wszystkim pracownikom Przedszkola UŁ, na czele z dyrektorem – dr Dorotą Radzikowską – za niestrudzoną pracę dla dobra dzieci i ich rodzin. Dzieciom dziękuję za to, że chciały rosnąć w Przedszkolu UŁ.

Osobne podziękowania składam Anecie Rek-Patela, nauczycielkom Przedszkola UŁ oraz rodzicom: Aleksandrze Maj (mamie Marysi i Małgosi) i Aleksandrze Sieczych-Kukawskiej (mamie Igora i Kaliny) za pomoc w pozyskaniu materiałów do niniejszej publikacji.

1. POCZĄTEK

Zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Łódzkiego prof. zw. dr. hab. Włodzimierza Nykiela z dnia 2 kwietnia 2012 r.¹ na pełnomocnika do spraw organizacji Przedszkola UŁ powołano dr Joannę Sosnowską, adiunkta w Katedrze Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ (obecnie Katedra Pedagogiki Wieków Dziecięcego). Wkrótce podjęto szereg czynności prawno-administracyjnych i organizacyjnych mających na celu utworzenie uniwersyteckiej placówki wychowania przedszkolnego. Uzyskano pozytywne decyzje od następujących jednostek: Urzędu Miasta Łodzi², Kuratorium Oświaty w Łodzi, Urzędu Skarbowego, Urzędu Statystycznego, Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Łodzi, Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej oraz Banku Pekao S.A. Z pomocą Centrum Promocji UŁ założono stronę internetową Przedszkola UŁ.

Wcześniej, przez kilkanaście miesięcy roku akademickiego 2011/2012, trwały zakrojone na szeroką skalę prace budowlano-adapteracyjne polegające na dostosowaniu pomieszczeń przyszłego przedszkola do współcześnie obowiązujących wymogów edukacyjnych i sanitarno-higienicznych, jakim powinny odpowiadać placówki opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat³.

¹ Zarządzenie nr 57 Rektora UŁ z dnia 2.04.2012, www.uni.lodz.pl/prawo/uchwala,szczegoly,5677 (dostęp: 1.03.2017).

² Wpis do ewidencji placówek niepublicznych nr: DSS-Ed.-VIII.4430.39.2012. Przedszkole UŁ jest zobowiązane do przekazywania comiesięcznych sprawozdań z liczby dzieci uczęszczających do placówki. Dokumenty te stanowią podstawę przyznania comiesięcznej dotacji pieniężnej.

³ Jak wynika z relacji dr. Rafała Majdy, kanclerza Uniwersytetu Łódzkiego, w budowę Przedszkola UŁ zainwestowano około 500 tys. zł. *Otwarte przedszkole*, „Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego” 2012, nr 3, s. 59.

Fot. 1. Sala grupy I, 2012

Fot. 2. Kuchnia przedszkolna, 2012

Fot. 3. Wejście do budynku przedszkola, 2012

Fot. 4. Wytyczenie ścieżek ogrodu przedszkolnego, 2012

Swoją siedzibę Przedszkole Uniwersytetu Łódzkiego znalazło w XIII Domu Studenta, mieszczącym się przy ul. Rodzeństwa Fibaków 13. Placówka zajęła tam kilka pomieszczeń na parterze budynku. Całkowicie przeorganizowano również przestrzeń przed wejściem do budynku, tworząc w tym miejscu ogród przedszkolny.

Oceniając z perspektywy początkowy etap organizacji, należy stwierdzić, że dzięki firmie projektowej „AGG – Architekci Grupa Grabowski”⁴, ekipie budowlanej oraz wielu osobom związanym z Uczelnią i zaangażowanym w organizowanie placówki edukacyjnej dla najmłodszych członków uniwersyteckiej społeczności powstało miejsce niezwykle – pełne estetyki, światła, barwy, emanujące przyjazną atmosferą i lubiane przez dzieci⁵. Dopełnienie pogodnego wnętrza Przedszkola UŁ stanowił ciekawie zaaranżowany ogródek przedszkolny, wyposażony w różnorodny i wielofunkcyjny sprzęt do zabaw i gier, nadal wzbogacany o nowe możliwości aktywnego pobytu na jego terenie.

Przed oficjalnym otwarciem placówki wykonano kilka istotnych zadań. Z pomocą Zespołu Radców Prawnych UŁ opracowano Statut Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego⁶ i na terenie Rektoratu UŁ zorganizowano spotkanie z rodzicami przyszłych wychowanków, w celu przybliżenia zasad pracy Przedszkola UŁ. Wówczas rozpoczęły się zapisy do placówki, które prowadzono dla dzieci pracowników i studentów uczelni. Nie było wtedy specjalnych kryteriów przyjęć, a jedynym ograniczeniem były kwestie lokalowe (2 sale zajęć) i związana z tym liczba miejsc, bowiem instytucja mogła pomieścić 33 dzieci (18 i 15 – w dwóch oddziałach)⁷. Do Przedszkola UŁ zapisano się wówczas

⁴ www.agg.pl/Szkolnictwo/PRZEDSZKOLE-UNIwersytetu-LOdzkiego-1,0,34,202.htm (dostęp: 4.03.2017).

⁵ Na stronie internetowej Przedszkola UŁ dostępny jest wirtualny spacer: www.przedszkole.uni.lodz.pl (dostęp: 18.08.2017).

⁶ Statut Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego wprowadzono zarządzeniem nr 66 Rektora UŁ z dnia 19.04.2012 r. Jest on dostępny na stronie internetowej Przedszkola UŁ: www.przedszkole.uni.lodz.pl (dostęp: 18.08.2017).

⁷ *W Łodzi dzieci idą na uniwersytet, ale do przedszkola*, <http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-w-lodzi-dzieci-ida-na-uniwersytet-ale-do-przedszkola,nId,632544> (dostęp: 4.03.2017).

24 dzieci. Wyposażono placówkę w meble, sprzęty, pomoce dydaktyczne i zabawki oraz akcesoria pionu żywieniowego. Zatrudniono nauczycieli i pozostałych pracowników, a także zorganizowano „dni otwarte” dla dzieci i rodziców.

Fot. 5. Sala grupy I, 2013

Fot. 6. Sala grupy II, 2013

Fot. 7. Kuchnia przedszkolna, 2013

Dla tworzącej się społeczności przedszkolnej ważnym wydarzeniem okazały się „dni otwarte”, wtedy po raz pierwszy dzieci zawitały w Przedszkolu UŁ i wspólnie mogliśmy „oswajać” to miejsce. Dni otwarte odbywały się w czerwcu – we wtorki (5., 12., 19.) oraz środy (6., 13., 20.), w godzinach: 10:00–15:00⁸. Dzieci i rodzice odwiedzali Przedszkole UŁ w dogodnym dla siebie dniu i o wybranej godzinie. W tym czasie mieli możliwość poznania pomieszczeń placówki, a najmłodsi uczestniczyli w zabawach i zajęciach w salach przedszkolnych i na terenie placu zabaw. Dziecięcą aktywność organizowały i wspierały studentki kierunku pedagogika z Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ⁹. Możliwość spędzenia czasu w Przedszkolu UŁ cieszyła się popularnością wśród przyszłych kandydatów na przedszkolaków.

Po wakacjach, 30 sierpnia 2012 r. odbyło się oficjalne zebranie z rodzicami dzieci zapisanych do Przedszkola UŁ, a 3 września 2012 r.

⁸ *Dzieciaki już testują nowe przedszkole UŁ. Rozpoczęły się Dni Otwarte placówki*, <https://rzecznikprasowy.uni.lodz.pl/archives/1280> (dostęp: 4.03.2017).

⁹ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/166-projektowany-przebieg-dnia-otwartego-wtorek-05-06-2012> (dostęp: 27.02.2017).

– poniedziałek był dniem oficjalnego rozpoczęcia roku szkolnego 2012/2013. Dzieci znalazły się wówczas w dwóch grupach: I nazwanej „Zieloną” od koloru dominującego w wystroju sali przedszkolnej (12 dzieci) oraz II – zwanej „Niebieską” (również 12 dzieci). Nauczycielkami, które rozpoczęły wtedy pracę w Przedszkolu UŁ, były cztery studentki ostatniego roku studiów magisterskich na Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ (na kierunku pedagogika o specjalności pedagogika wieku dziecięcego), legitymujące się dyplomem ukończenia studiów licencjackich, uprawniającym do pełnienia zawodu nauczyciela: Paulina Wetoszka, Justyna Klimt, Emilia Nowak i Sylwia Wojtaszczyk. Na stanowisku pomocy nauczyciela zatrudniono wtedy Renatę Cybulską. Funkcję dyrektora Przedszkola UŁ objęła Joanna Sosnowska.

Fot. 8. Zabawy z piaskiem, 2012

Pierwsze dni pobytu w Przedszkolu UŁ, jak wskazują zamieszone fotografie, nie były dla dzieci trudne. Upływały pod znakiem pięknej, wrześniowej aury za oknem, powakacyjnych spotkań z koleżankami i kolegami, którzy brali udział w otwartych dniach oraz wspólnej pracy nad zaakceptowaniem zmian w dotychczasowym życiu i przyzwyczajaniem się do uczestnictwa w „życiu przedszkolnym”. Dzieci poznawały otoczenie, nawiązywały pierwsze znajomości, bawiły się z innymi,

uczestniczyły w zajęciach organizowanych przez nauczycielki: tańczyły z „Kubusiem Puchatkiem”, lepiły z masy solnej, malowały, podejmowały ćwiczenia z materiałem rozwojowym Montessori, a także uczyły się samodzielnie wykonywać wiele czynności w ciągu dnia. Pogoda sprzyjała, toteż mnóstwo czasu spędzały w ogródku. Niektórzy jednak tęsknili za mamą, tatą i domem...

W początkach funkcjonowania Przedszkola UŁ ustalono, że czas pracy placówki będzie obejmował 10 godzin dziennie, od poniedziałku do piątku, od godziny 7:00 do 17:00. W takim wymiarze czasowym instytucja pracuje nadal.

W świetle postanowień Statutu działalność Przedszkola UŁ finansowana jest z kilku źródeł: opłat wnoszonych przez rodziców/prawnych opiekunów dzieci, dotacji Urzędu Miasta Łodzi¹⁰, środków organu prowadzącego Przedszkole UŁ¹¹.

W początkach funkcjonowania instytucji miesięczny koszt pobytu dziecka w Przedszkolu UŁ (czesne) wspólnie z Działem Spraw Socjalnych ustalono na 200 zł i w takiej wysokości kształtował się przez 5 kolejnych lat. Kwota za trzy posiłki spożywane przez dzieci w ciągu dnia stanowiła i nadal stanowi średnio 230 zł za miesiąc¹². Warto nadmienić, że do kosztów pobytu dziecka w Przedszkolu UŁ rodzice/prawni opiekunowie otrzymują dofinansowanie ze środków uczelnianego funduszu socjalnego w wysokości określonej Regulaminem Zakładowego

¹⁰ Dotacje uzyskane z UMŁ przeznaczone są na dofinansowanie realizacji zadań placówki w zakresie opieki, wychowania i kształcenia, w tym profilaktyki społecznej i wykorzystywane są wyłącznie na pokrycie wydatków bieżących Przedszkola UŁ. Miesięczna dotacja w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła 15 531 zł, a w 2016/2017, przy liczbie 66 dzieci, kształtowała się na poziomie około 37 680 zł.

¹¹ Statut Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 16.

¹² Tamże, s. 17. Czesne nie podlega zwrotowi w przypadku nieobecności dziecka w przedszkolu. Na drugie dziecko z danej rodziny uczęszczające jednocześnie do Przedszkola UŁ chesne zostaje pomniejszone. Opłata za wyżywienie jest jednakowa dla wszystkich dzieci uczęszczających do placówki i podlega zwrotowi w wysokości dziennej stawki żywieniowej za każdy dzień nieobecności dziecka. W roku szkolnym 2016/2017 koszt 3 posiłków dziennie wynosił 11,40 zł.

Funduszu Świadczeń Socjalnych¹³. Z własnego budżetu Przedszkole UŁ pokrywa koszty zajęć dodatkowych, w których uczestniczą wszystkie dzieci na terenie placówki oraz koszty wszystkich wycieczek. Opłaty za indywidualne zajęcia logopedyczne pokrywają rodzice.

Fot. 9. Umieszczanie prac na korytarzu, 2012

Fot. 10. Zabawy plastyczne, 2012

¹³ www.dss.uni.lodz.pl/regulamin/ (dostęp: 4.03.2017).

Fot. 11. Odpoczynek po obiedzie, 2012

Dzieci mogą korzystać z usług żywieniowych świadczonych przez firmę zewnętrzną. Są to trzy posiłki: śniadanie, obiad i podwieczorek. Usługi cateringowe od początku świadczyła firma MPG STUDIO, która specjalizuje się w żywieniu dzieci oraz spełnia wymogi sanitarno-higieniczne¹⁴. Posiłki dowożone są 2 razy dziennie (około godz. 7:00 – śniadanie oraz około godz. 11:00 – obiad i podwieczorek). Odbiór posiłków odbywa się w pomieszczeniu kuchennym (tzw. strefie czynności czystych). Po spożytych posiłkach naczynia są zmywane i wyparzone w specjalnym, odrębnym pomieszczeniu (tzw. strefie czynności brudnych). Przykładowy jadłospis na jeden tydzień miesiąca marca 2017 r. znajduje się w aneksie (załącznik 1).

¹⁴ www.mpgstudio.com.pl (dostęp: 18.08.2017).

2. MARIA MONTESSORI

Specyfika pracy wychowawczo-dydaktycznej Przedszkola UŁ przyjęta u progu działalności instytucji wynika z założeń pedagogicznych Marii Montessori.

Maria Montessori (1870–1952) urodziła się w miejscowości Chiara-valle we Włoszech. Była lekarką i pedagogiem, twórczynią oryginalnej koncepcji edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz reprezentantką „nowego wychowania” – reformatorskiego ruchu pedagogicznego zmierzającego do odnowy szkoły, treści i metod kształcenia oraz wychowania¹.

Fot. 12. Maria Montessori
(1870–1952)

Źródło: H. Elsner, *Jeder Tag hat seinen Morgen zur Geschichte der Montessori-Schule*, Köln 1994, s. 4

¹ „Nowe wychowanie” rozwijało się od 1. połowy XX w. w wielu krajach Europy. Było reakcją na rygoryzm, przesadny intelektualizm i formalizm dydaktyczny szkoły tradycyjnej. Przedstawiciele tego ruchu łączyło przekonanie, że dziecko powinno być podmiotem procesu nauczania i wychowania oraz że proces ten winien uwzględniać właściwości psychiczne, indywidualne potrzeby i zainteresowania dziecka, a także odwoływać się do jego aktywności i dawać szansę twórczego działania. Więcej zob. Cz. Kupisiewicz, *Z dziejów teorii i praktyki wychowania. Podręcznik akademicki*, Kraków 2012, s. 213–240; tenże, *Szkice z dziejów dydaktyki*, Kraków 2010, s. 127–151; K. Sośnicki, *Rozwój pedagogiki zachodniej na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 1967, s. 45–49, 65–72; B. Śliwerski, *Pedagogika dziecka. Studium pąjdocentryzmu*, Gdańsk 2007, s. 43–48; W. Korzeniowska, *Mysł pedagogiczna na przestrzeni wieków. Chronologiczny słownik biograficzny*, Kraków 2011, s. 190–191.

Wychowanie było rozumiane przez M. Montessori jako wspieranie dziecka od narodzin i pomoc w indywidualnym rozwoju. Istotą wychowania miało być doprowadzenie dziecka do samodzielności i niezależności od dorosłych, odpowiedzialności i miłości do świata². Centralnym punktem teorii pedagogicznej Montessori nie były zaplanowane działania osoby dorosłej względem dziecka, ale samo dziecko i jego rozwój w warunkach najkorzystniejszych wychowawczo. Duże znaczenie M. Montessori przypisywała nauczycielowi i ukształtowanemu/przygotowanemu przez niego otoczeniu wokół dziecka – w przedszkolu, szkole. Na temat założeń swojej pedagogiki mówiła: „Przygotowany nauczyciel i przygotowane otoczenie są praktycznie podstawą naszego wychowania”³.

Początkowo M. Montessori pracowała w klinice psychiatrycznej Uniwersytetu Rzymskiego z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną. W 1907 r. w Rzymie założyła i prowadziła pierwszy Dom Dziecięcy (*Casa dei Bambini*) – przedszkole przeznaczone dla dzieci zdrowych, w którym mogła weryfikować i rozwijać własną metodę wychowania. Od tego czasu całkowicie poświęciła się pracy pedagogicznej, kontynuowała badania naukowe, opracowywała kolejne pomoce dydaktyczne (materiał rozwojowy), zakładała placówki przedszkolne, prowadziła międzynarodowe kursy, propagując własny system pedagogiczny i przygotowując nauczycieli do pracy z dziećmi⁴. W 1911 r. metodę Montessori wprowadzono do szkół początkowych we Włoszech, Szwajcarii, Argentynie, Francji i Stanach Zjednoczonych Ameryki. W 1913 r. w Warszawie ukazała się drukiem jej pierwsza książka *Domy Dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*⁵.

² M. Miksza, *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Kraków 2009, s. 23, 43. Zob. też: taż, *Miejsce Marii Montessori (1870–1952) w klasyfikacji prądów, kierunków i ruchów pedagogicznych*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika alternatywna – dylematy teorii*, Kraków 2000.

³ E. Łatacz, *Jak wychowywać dzieci? Zarys teorii pedagogicznej Marii Montessori*, Warszawa 1995, s. 21.

⁴ R. Kucha, *Pedagogika Marii Montessori*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki, cz. 1*, Warszawa 2010, s. 324–334.

⁵ M. Montessori, *Domy Dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*, Warszawa [1913] 2005. Rok wcześniej

Warto nadmienić, że punktem zwrotnym w drodze M. Montessori do pedagogiki było odkrycie „polaryzacji uwagi”. Było to zjawisko głębokiego i długotrwałego zainteresowania dziecka jednym przedmiotem lub daną czynnością, pozostawania przy niej lub powrotu do niej celem dokonywania odkryć, możliwych dzięki głębokim przeżyciom osobistym⁶.

W Polsce pedagogika Montessori spotkała się z szerokim odzewem w okresie międzywojennym (1918–1939), chociaż obok aprobaty pojawiały się wśród pedagogów również opinie krytyczne. Główni przedstawiciele wychowania przedszkolnego tamtego okresu potrafili jednak wdrożyć założenia pedagogiczne M. Montessori do praktyki w placówkach przedszkolnych⁷. Po 1945 r. w obszarze wychowania przedszkolnego w Polsce zrezygnowano z wielu elementów metody Montessori. Powrócono do niej w latach 90. XX wieku, kiedy – podobnie jak na przełomie XIX/XX stulecia – poszukiwano nowych, alternatywnych rozwiązań w pedagogice.

W Łodzi funkcjonuje obecnie kilkanaście placówek przedszkolnych, w których praca opiekuńczo-wychowawcza i dydaktyczna bazuje na założeniach pedagogicznych M. Montessori⁸. Jedne z nich wprowadziły pełną innowację metodyczną obejmującą działalność całej jednostki, inne wykorzystują ją w praktyce w wybranych oddziałach przedszkolnych, kolejne łączą elementy metody Montessori z innymi systemami pedagogicznymi.

pozycja ta ukazała się we Włoszech, została również przetłumaczona na język angielski i francuski, a w kolejnych latach – na hiszpański, grecki, chiński, japoński i rumuński.

⁶ Więcej zob. M. Miksza, *Zrozumieć Montessori...*, s. 31.

⁷ Szerokie omówienie tego aspektu zob. E. Łatacz, *Recepcja teorii pedagogicznej Marii Montessori w Polsce do roku 1939*, Łódź 1996.

⁸ Według badań prowadzonych przez mgr Sylwię Kowalczyk, absolwentkę pedagogiki Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ, w roku szkolnym 2015/2016 było w Łodzi 12 przedszkoli montessoriańskich (publicznych i niepublicznych).

3. SPOŁECZNOŚĆ PRZEDSZKOLA UNIwersytetu Łódzkiego

Społeczność Przedszkola UŁ jest najważniejszym ogniwem w całości kształcenia i działalności tego miejsca, warunkuje bowiem jego istnienie. Wspólnotę przedszkolną tworzą dzieci, ich rodziny (rodzice, rodzeństwo, bliska i dalsza rodzina), nauczyciele, personel wspomagający, instruktorzy prowadzący zajęcia dodatkowe i pozostali pracownicy instytucji.

Powodzenie we wzajemnych codziennych kontaktach ułatwia dialog. Jest on sposobem komunikacji, w której podmioty dążą do wzajemnego zrozumienia, zbliżenia oraz współdziałania¹. Dialog międzyludzki nie należy do łatwych metod wychowania, wymaga od jego uczestników cierpliwości, dobroci, zaufania². Jako warunek pozytywnego kontaktu między wszystkimi podmiotami procesu wychowania w Przedszkolu UŁ zachodzi w wielu relacjach: nauczyciele ↔ dzieci, nauczyciele ↔ rodzice, nauczyciele ↔ nauczyciele i inni pracownicy przedszkola, rodzice ↔ dzieci, rodzice ↔ rodzice. Wymaga spełnienia kilku warunków, jakimi są: indywidualne traktowanie dziecka i dorosłego, uznanie i aprobatą odrębności wychowanka, otwartość, autentyczność, bezinteresowność³.

¹ J. Tarnowski, *Pedagogika egzystencjalna*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, cz. 1, Warszawa 2010, s. 258.

² Znaczenie spotkania i dialogu jako metody wychowania pierwszy docenił profesor filozofii i socjologii Martin Buber (1878–1965). Więcej na ten temat zob. J. Tarnowski, *Problemy chrześcijańskiej pedagogiki egzystencjalnej*, Warszawa 1982.

³ J. Sosnowska, *Jak tworzyć przyjazne przedszkole? Sugestie praktyka*, [w:] A. Nałaskowski, B. Przyborowska (red.), *Wokół udanych inicjatyw edukacyjnych*, Toruń 2012, s. 114.

Dzieci

Dzieci w przedszkolach montessoriańskich tworzą zespoły – grupy zróżnicowane wiekowo. Najlepszym rozwiązaniem według M. Montessori jest przebywanie ze sobą dzieci z trzech, czterech roczników (np. 3-, 4-, 5-, 6-latki). W takim układzie dziecięcego zespołu autorka koncepcji dostrzegała wiele zalet, między innymi podobieństwo do naturalnego środowiska (rodzina i najbliższe otoczenie), możliwość uczęszczania rodzeństwa do tej samej grupy, wzajemną dziecięcą pomoc i współpracę kształcącą postawy społeczne, a także – w przypadku pojawienia się konfliktów między dziećmi – możliwość podjęcia próby ich samodzielnego rozwiązania. Zalety tak pomyślanych grup przedszkolnych doceniają współcześnie nauczyciele placówek montessoriańskich⁴.

M. Montessori była przeciwna założeniu, iż poziom rozwoju dzieci oraz rezultatów edukacji w danej grupie musi być mniej więcej równy. W Przedszkolu UŁ można na co dzień zaobserwować pozytywne aspekty przebywania ze sobą dzieci w różnym wieku, co ma duże znaczenie dla kształtowania zachowań społecznych. Starsi pomagają młodszym w różnorodnych czynnościach, a młodszy uczą się przez naśladowanie. W tym przypadku możliwość przebywania w jednej grupie przedszkolnej rodzeństwa jest korzystna dla prawidłowego przebiegu procesu adaptacyjnego⁵.

W latach 2012–2015 Przedszkole UŁ, jak nadmieniono, posiadało dwie grupy dziecięce: grupę I („Zieloną”) i grupę II („Niebieską”). Wzrost liczby dzieci zapisanych przez rodziców do placówki uniwersyteckiej spowodował, że po trzech latach działalności, w kwietniu 2015 r., ówczesne władze Uniwersytetu Łódzkiego podjęły decyzję

⁴ R. Czekalska, *Funkcjonowanie grup zróżnicowanych wiekowo w środowisku przedszkola*, [w:] D. Radzikowska, A. Buła, J. Bonar (red.), *Poznać – Zrozumieć – Doświadczyć. Praktyka pedagogiczna w kontekście doświadczeń nauczycieli i studentów wczesnej edukacji*, Kraków 2014, s. 49–57.

⁵ J. Sosnowska, *Wychowanie i kształcenie dziecka w dobie przeobrażeń edukacyjnych – działalność Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] J. Juszczyk-Rygałło (red.), *Wielowymiarowość współczesnej edukacji dziecka*, Częstochowa 2015, s. 185–196.

o powiększeniu przestrzeni edukacyjnej i zorganizowaniu trzeciej sali dla dzieci. Wraz z nowym rokiem szkolnym 2015/2016 powstała więc kolejna, trzecia grupa przedszkolna – grupa „Żółta”⁶.

Obecnie w każdej z trzech grup Przedszkola UŁ, liczącej po 22 dziewcząt i chłopców, znajdują się dzieci z kilku roczników: 2,5-letnie, 3-, 4-, 5- i 6-letnie. W latach 2012–2017 liczba dzieci kształtowała się następująco (tabela 1):

Tabela 1. Liczba dzieci według wieku w Przedszkolu UŁ w latach 2012–2017

Wiek dzieci	Rok szkolny				
	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017
2,5-latki	12	3	3	9	4
3-latki	15	16	6	21	24
4-latki	4	18	16	14	21
5-latki	1	4	17	18	12
6-latki	1	1	2	0	5
Ogółem	33	42	44	62	66

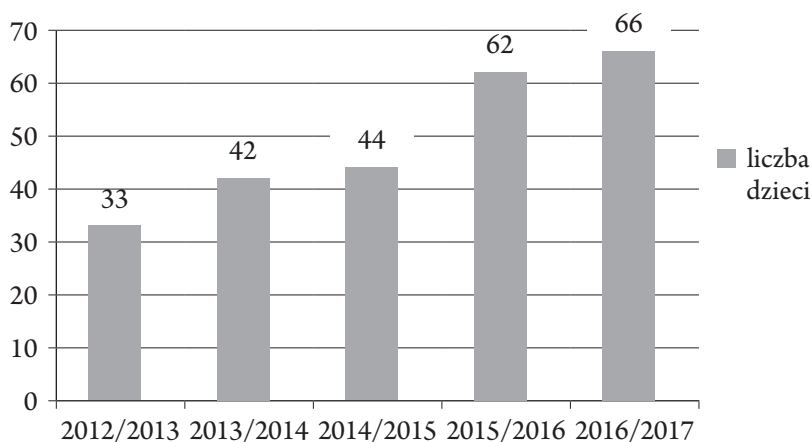
Źródło: sprawozdania Przedszkola UŁ do Urzędu Miasta Łodzi za poszczególne miesiące lat 2012–2017

Wykres 1 obrazuje liczbę dzieci w Przedszkolu UŁ w poszczególnych okresach roku szkolnego.

Zaprezentowane dane wskazują, iż liczba wychowanków, poczynszszy od roku szkolnego 2012/2013 do czerwca 2017 r., wzrosła dwukrotnie. Przyczyną zmian było otwarcie trzeciego oddziału w roku szkolnym 2015/2016.

Struktura dzieci w poszczególnych oddziałach w latach 2012–2017 została przedstawiona w tabeli 2.

⁶ J. Sosnowska, *Przedszkole uniwersyteckie rośnie w siłę*, „Kronika UŁ” 2015, nr 5.

Wykres 1. Liczba dzieci w Przedszkolu UŁ w latach 2012–2017

Źródło: dane zebrane przez S. Kowalczyk do pracy magisterskiej *Działalność opiekuńczo-wychowawcza i dydaktyczna Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2017

Tabela 2. Struktura dzieci w Przedszkolu UŁ w poszczególnych oddziałach (2012–2017)

Rok szkolny	Grupa I		Grupa II		Grupa III		Dzieci razem	
	dziewczynki	chłopcy	dziewczynki	chłopcy	dziewczynki	chłopcy	dziewczynki	chłopcy
2012/2013	7	10	6	10	–	–	13	20
2013/2014	9	12	10	11	–	–	19	23
2014/2015	10	12	11	11	–	–	21	23
2015/2016	6	15	8	13	9	11	23	39
2016/2017	11	11	10	12	10	12	31	35

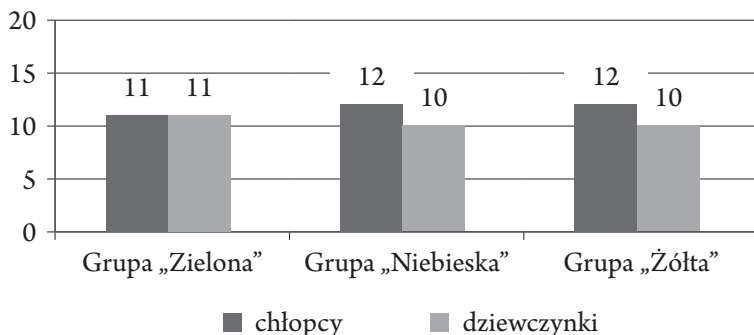
Źródło: dokumentacja własna Przedszkola UŁ

W tabeli 3 została zaprezentowana liczba dziewcząt i chłopców w poszczególnych grupach w roku szkolnym 2016/2017.

Tabela 3. Dziewczynki i chłopcy w Przedszkolu UŁ
w roku szkolnym 2016/2017

Wiek dzieci	Struktura wiekowa dzieci					
	grupa I		grupa II		grupa III	
	dziew- czynki	chłopcy	dziew- czynki	chłopcy	dziew- czynki	chłopcy
2,5-latki	–	1	2	1	–	–
3-latki	7	1	1	6	7	2
4-latki	1	3	1	3	3	10
5-latki	2	4	4	2	–	–
6-latki	1	2	2	–	–	–
Razem	11	11	10	12	10	12
Ogółem	22		22		22	

Źródło: dokumentacja własna Przedszkola UŁ

Wykres 2. Liczba dziewczynek i chłopców w grupach w Przedszkolu UŁ
w roku szkolnym 2016/2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Przedszkola UŁ

W świetle przedstawionych danych (wykres 2) struktura płci w roku szkolnym 2016/2017 była w zasadzie wyrównana; we wszystkich grupach Montessori zachowano proporcje między liczbą dziewcząt i chłopców.

Wychowankom Przedszkola UŁ przysługują prawa wynikające z Konwencji o prawach dziecka⁷. W środowisku przedszkolnym mają więc prawo do uczestniczenia we właściwie zorganizowanym procesie opiekuńczo-wychowawczym i dydaktycznym uwzględniającym życiowe, podmiotowe traktowanie, bogate w bodźce otoczenie oraz zasady higieny pracy umysłowej. Innym należnym im prawem jest prawo do szacunku do swojej osoby, zachowania godności, poszanowania własności osobistej i tożsamości, a przez to ochrony przed wszelkimi formami przemocy. Ponadto dzieciom przysługuje prawo do: swobody wyrażania myśli i uczuć, indywidualnego tempa rozwoju, czasu wolnego, zabawy i odpoczynku, aktywnego kształtowania kontaktów społecznych oraz samodzielnego doboru współtowarzyszy zabawy⁸. Dla harmonijnego współdziałania z rówieśnikami i osobami dorosłymi w Przedszkolu UŁ dzieci winny przestrzegać zasady i normy ustalone w grupie przedszkolnej, szanować innych, bezpiecznie korzystać z przedmiotów materialnych, takich jak: zabawki, pomoce dydaktyczne, sprzęt do zabaw itp.

W pierwszym roku działalności, kiedy członkami przedszkolnej społeczności byli głównie najmłodsi w wieku 2,5–4 lat, praca pedagogiczna koncentrowała się wokół dwóch zagadnień – adaptacji w warunkach instytucjonalnych oraz rozwoju dziecięcej samodzielności.

Z punktu widzenia dziecka i jego rodziców najistotniejszą kwestią w momencie rozpoczęcia przez dziecko edukacji przedszkolnej jest **adaptacja**. Proces ten jest poszukiwaniem przez dziecko w przedszkolu właściwego dla siebie miejsca zarówno w relacjach z osobami dorosłymi, jak i z dziećmi⁹. Niektóre dzieci przystosowują się do instytucji dość szybko, u innych okres ten może trwać bardzo długo. Są też takie,

⁷ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z dnia 23 grudnia 1991 r.; ostatnia zmiana 4.03.2013), <https://brpd.gov.pl/konwencja-o-prawach-dziecka> (dostęp: 4.03.2017).

⁸ Statut Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego, rozdział VI.

⁹ Problematyce adaptacji w odniesieniu do dzieci 3-letnich poświęcona jest praca Jadwigi Lubowieckiej. Zob. J. Lubowiecka, *Przystosowanie psychospołeczne dziecka do przedszkola*, Warszawa 2000.

które nigdy nie adaptują się w warunkach instytucjonalnych. Warto nadmienić, iż sytuacja ta dotyczyć może nie tylko dzieci najmłodszych – głównie trzyletnich, którym z założenia trudno przystosować się do warunków innych niż domowe. Dzieci starsze, przekraczające próg przedszkola po raz pierwszy mogą mieć także problemy adaptacyjne. Należy dodać, że wśród dzieci trzyletnich wiele jest takich, które do danej instytucji przystosowują się „bezboleśnie”. W łagodnej adaptacji na pewno pomaga pobyt w grupie przedszkolnej z rodzeństwem. Dziecko ma wtedy wsparcie osoby bliskiej, co daje mu poczucie bezpieczeństwa. Taka sytuacja ułatwia, szczególnie dzieciom młodszym, wkraczanie w nowy, nieznaną obszar rzeczy i reguł. Problem odnalezienia właściwego (własnego) miejsca w grupie dziecięcej to problem dzieci, które – niezależnie od wieku – po raz pierwszy stykają się z nowym środowiskiem przedszkolnym i chciałyby sprostać obowiązującym tu wymogom i zasadom¹⁰.

Fot. 13. Pierwsze dni w Przedszkolu UŁ – Iwo Rakoczy z mamą, 2013

¹⁰ Więcej na ten temat: J. Sosnowska, *Adaptation to the institution of a kindergarten – does it concern only a child?*, [w:] B. Muchacka, I. Czaja-Chudyba (eds.), *Early Education. Practice and Reflection*, Kraków 2013, s. 70–72.

Środowisko przedszkolne – jak zauważa Jadwiga Lubowiecka – jest zazwyczaj elementem dominującym wobec dziecka¹¹. Instytucja przedszkola, która tworzona jest intencjonalnie z myślą o rozwoju najmłodszych, w procesie przystosowania pozostaje wobec nich statyczna, a tymczasem to ona winna dostosować się do potrzeb dzieci. Od najmłodszych oczekuje się, że będą respektować określone przez placówkę wymagania, spełniać oczekiwania i niejako „realizować” jej program.

Niewątpliwie, dziecko przekraczające po raz pierwszy próg placówki pokonuje pewne trudności na kilku płaszczyznach. Zadaniem dorosłych jest mu w tym pomóc. Poszczególne sfery to:

a) sfera personalna – poznanie nowych osób – dorosłych i dzieci, konieczność przebywania w licznej grupie rówieśników, nawiązanie (w bardzo krótkim czasie) relacji z osobami nowo poznanymi, dostosowanie się do wymagań formułowanych w postaci prośby, nakazu lub zakazu, zmiana codziennego rytmu i trybu życia, akceptacja innej niż w rodzinie własnej pozycji społecznej,

b) sfera materialna – poznanie otoczenia i opanowanie przestrzeni, poznanie pomieszczeń przedszkola, ich funkcji i wyposażenia, poznanie sposobów korzystania z urządzeń znajdujących się w sali, łazience, toalecie, szatni, ogrodzie itp.,

c) sfera strategiczna – pozyskanie informacji o organizacji dnia w grupie i w przedszkolu, poznanie i akceptacja wymagań dotyczących uczestnictwa w życiu grupy, poznanie i identyfikacja zasad oraz norm społecznych obowiązujących w grupie i w przedszkolu, nauka samodzielności, opanowanie czynności samoobsługowych (samodzielne spożywanie posiłków, czynności higieniczno-toaletowe, zdejmowanie i ubieranie podstawowych części garderoby)¹².

Doceniając wagę bezpieczeństwa dziecka, zarówno w sensie fizycznym, jak i psychicznym oraz pamiętając o warunkach dobrej aklimatyzacji, w Przedszkolu UŁ w okresie adaptacyjnym przyjęto rozwiązania mające pomóc nowo przybyłym dzieciom i rodzicom w trudnych momentach pobytu w nowych okolicznościach. Bardzo

¹¹ J. Lubowiecka, *Przystosowanie psychospołeczne...*, s. 20.

¹² J. Sosnowska, *Adaptation to the institution...*

Fot. 14. Starsi i młodszy w łazience, 2013

Fot. 15. Przygotowanie do zajęć, 2013

nam zależy, aby dzieci „bezboleśnie” zaakceptowały nasze otoczenie. W początkach każdego roku szkolnego rodzice lub osoby z otoczenia rodziny mają prawo do pobytu z dzieckiem w przedszkolu do momentu ukończenia adaptacji. Nauczyciele natomiast starają się tworzyć wokół każdego dziecka klimat życzliwości, akceptacji i zrozumienia,

podążają za dzieckiem, stawiając wymagania adekwatne do jego możliwości rozwojowych. Pomagają w tym dzieci już uczęszczające do placówki, które w swoich grupach otaczają opieką nowe koleżanki i kolegów.

Fot. 16. Zabawy swobodne, 2012

Fot. 17. Zabawa integracyjna w kręgu, 2012

Wśród działań wspomagających ukończenie procesu adaptacyjnego, poza wspomnianą możliwością obecności w przedszkolu w ciągu dnia osoby dorosłej bliskiej dziecku, znajdują się następujące: skracanie czasu pobytu dziecka w przedszkolu (w miarę możliwości rodziców, opiekunów), codzienna wymiana informacji o dziecku pomiędzy nauczycielkami a rodzicami, przyniesienie przez dziecko swojej ulubionej zabawki (maskotki, przytulanki, poduszki, zdjęcia rodziców), wyznaczenie własnego, indywidualnego miejsca w przedszkolnej przestrzeni (półka w szatni, szufladka w sali, znaczek, segregator na prace plastyczne, wizytówka, przybory toaletowe), stopniowe zapoznawanie z innymi dziećmi oraz osobami pracującymi w grupie i w przedszkolu, poznanie innych pomieszczeń przedszkola, swoboda dziecka w wyborze zabaw, zajęć i pomocy dydaktycznych, zachęcanie do samodzielności, akceptacja dziecka, jego potrzeb, możliwości, zainteresowań, wyrozumiałość dla jego początkowej „nieporadności” i „zagubienia”, uwzględnienie indywidualnych nawyków żywieniowych dzieci (uczulenia), tworzenie atmosfery spokoju i ciszy, życzliwości i zaufania, współdziałanie w tym zakresie wszystkich osób pracujących w grupie oraz w przedszkolu.

W przystosowaniu się najmłodszych do środowiska przedszkolnego na pewno pomaga bycie samodzielnym. **Samodzielność** to płaszczyzna, którą w Przedszkolu UŁ staramy się szczególnie wspierać, gdyż tak jak M. Montessori uważamy, że pełni istotną funkcję w procesie wychowania. Obserwujemy, że dzieci samodzielne, które rozpoczynają edukację przedszkolną, lepiej radzą sobie z wymaganiami otoczenia.

Dziecięca samodzielność wynika z potrzeby niezależnego zdobywania i gromadzenia doświadczeń, pokonywania przeszkód oraz weryfikowania własnych umiejętności w różnych sytuacjach życiowych¹³. Pojęcie to oznacza sytuację działania mającego niewątpliwie cechę indywidualności. Jest to proces trwający przez całe życie, ale najbardziej intensywne zmiany zachodzą w nim w dzieciństwie i w wieku dojrzewania¹⁴.

¹³ K. Kuszak, *Dynamika rozwoju samodzielności dziecka w wieku przedszkolnym*, Poznań 2006, s. 7.

¹⁴ Więcej na temat rozwijania dziecięcej samodzielności zob. J. Sosnowska, *Wychowanie do samodzielności – rola nauczyciela wychowania przedszkolnego w kreowaniu otoczenia wokół dziecka*, [w:] J. Bonar (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna*, Łódź 2011, s. 227–245.

Fot. 18. Ćwiczenia z różową wieżą, 2012

Fot. 19. Mycie rąk, 2012

W środowisku przedszkolnym można wskazać następujące obszary samodzielności dziecka w myśleniu i działaniu: płaszczyzna związana z samoobsługą, sfera czynności związana z realizacją codziennych zadań, sfera kontaktów społecznych oraz sfera emocji¹⁵. Efektem usamodzielnienia się dziecka jest zaradność, którą można rozumieć jako umiejętność wykonywania czynności bez pomocy innych.

W Przedszkolu UŁ od pierwszych dni pobytu dziecka staramy się pomagać mu w osiągnięciu samodzielności. Dzieci bardzo chętnie odpowiadają na propozycję wykonania wielu działań/ćwiczeń bez pomocy nauczycieli, ale przy ich asyście. Istotą takiej aktywności trafnie ilustruje myśl M. Montessori: „**Pomóż mi samemu to zrobić**”. Rola nauczyciela sprowadza się tutaj do tworzenia odpowiednich warunków sprzyjających rozwijaniu się dziecięcej samodzielności. Codziennie dzieci wykonują szereg czynności w zakresie samoobsługi:

- związanych z higieną osobistą (mycie rąk, twarzy i zębów, toaleta, przebieranie się w strój, np. na zajęcia gimnastyczne, zakładanie i zdejmowanie odzieży, butów),

- wynikających z obowiązków dyżurnych (rozłożenie materiałów do zajęć, porządkowanie miejsc zabawy i pracy, mycie pędzli, zamiatanie, podlewanie roślin),

- spożywania posiłków (nakrywanie do stołu: rozkładanie talerzy, kubków, sztućców, przygotowanie śniadania, nalewanie napojów i zupy, nakładanie posiłków, wytarcie stołu, odniesienie naczyń po skończonym posiłku na umówione miejsce),

- aranżowania przestrzeni wokół siebie (zorganizowania i likwidacji stanowiska zabawy i pracy, doboru odpowiednich pomocy, narzędzi, poszukiwania właściwych rozwiązań).

W sferze kontaktów interpersonalnych i w sferze emocji znajduje się wyrażanie aprobaty i niezadowolenia w formie werbalnej, podejmowanie prób zrozumienia zachowań innych i negocjowania rozwiązania, samodzielne wejście do swojej sali (grupy), przedstawienie się i przekazanie informacji o sobie innym (dzieciom, dorosłym), nawiązanie kontaktu i prowadzenie rozmowy, wysunięcie propozycji wspólnego

¹⁵ K. Kuszak, *Dynamika rozwoju samodzielności...*, s. 59; też, *Dziecko samodzielne w szkole*, Poznań 2008, s. 6.

działania. Nabywanie i utrwalanie takich umiejętności możliwe jest przede wszystkim podczas zabawy (indywidualnej lub zespołowej) oraz ćwiczeń z montessoriańskim materiałem rozwojowym i innymi pomocami dydaktycznymi.

Fot. 20. Sprzątanie pomocy dydaktycznych, 2012

Elementem odróżniającym przedszkolne placówki montessoriańskie od tradycyjnych jest, jak już nadmieniono, przebywanie w ciągu dnia w ramach jednej grupy dzieci w różnym wieku, a także możliwość uczęszczania do tej samej grupy rodzeństwa. Ułatwia się przez to młodszym dzieciom korzystanie z pomocy starszych kolegów (również siostry lub brata) oraz odnalezienie partnera, który bawi się/pracuje na podobnym poziomie¹⁶.

Badania dotyczące funkcjonowania rodzeństw w grupach zróżnicowanych wiekowo w Przedszkolu UŁ w 2014 r. podjęła jedna z nauczycielek – mgr Anna Kowalczyk¹⁷. W roku szkolnym 2014/2015,

¹⁶ A. Kowalczyk, J. Sosnowska, *Rola nauczyciela w kreowaniu postaw społecznych rodzeństw w grupie zróżnicowanej wiekowo na przykładzie Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016, s. 125–136.

¹⁷ Anna Kowalczyk prowadziła badania do pracy magisterskiej nt. *Funkcjonowanie rodzeństw w grupie dziecięcej na przykładzie Przedszkola Uniwer-*

Fot. 21. Ćwiczenia praktycznego życia, 2012

Fot. 22. Nalewanie zupy, 2013

sytetu Łódzkiego, Łódź 2014 (praca magisterska napisana na Wydziale Nauk o Wychowaniu pod kierunkiem dr Joanny Sosnowskiej).

w dwóch grupach montessoriańskich było ogółem pięcioro rodzeństw. W grupie I cztery rodzeństwa – dzieci w wieku od 3 do 6 lat, w grupie II – jedno rodzeństwo (3 i 4 lata). Wśród obszarów aktywności dziecięcej, które poddano czynnościom obserwacyjnym, znalazły się: posiłki, czynności higieniczno-porządkowe, zajęcia wychowawczo-dydaktyczne i zajęcia dodatkowe, wyjścia do ogrodu przedszkolnego, zabawy – z całą grupą i swobodne. Badania wykazały, iż rodzeństwa spożywały posiłki wspólnie, siedziały zazwyczaj przy tym samym stole, choć zdarzało się, że wybierały miejsca obok koleżanek lub kolegów. Pomagały sobie na przykład, podając talerze, kubki czy sztućce, ale należy dodać, że w tym samym obszarze współpracowały również z innymi dziećmi. W zakresie czynności higieniczno-porządkowych dzieci chętnie pomagały sobie poprzez podwijanie rękawów bluzki młodszemu rodzeństwu, nakładanie pasty do zębów na szczoteczkę czy sprzątanie po posiłku lub zabawie. Rodzeństwa pomagały sobie również podczas działań w sali – w rozkładaniu i sprzątaniu materiału rozwojowego oraz w czasie zajęć dodatkowych, takich jak: gimnastyka korekcyjna, język angielski, rytmika. Zajmowały miejsce obok siebie, dobierały się w pary; starsi pomagali młodszemu rodzeństwu, m.in. podczas przebijania się w strój gimnastyczny. Dzieci bardzo chętnie bawiły się wspólnie w ogrodzie przedszkolnym, choć zabawę inicjowały zazwyczaj starsze.

Badania pokazały, że podczas zabaw swobodnych rodzeństwa chętnie współpracowały ze sobą, ale bawiły się także z innymi dziećmi¹⁸. Zdarzało się, że między dziećmi w trakcie zabawy dochodziło do konfliktów, na przykład o zabawki. Wtedy dzieci skarżyły na siebie, płakały i zazwyczaj starsze ustępowały młodszemu. Niekiedy wspólnie podejmowano próby radzenia sobie z sytuacją konfliktową. W zabawach organizowanych przez nauczyciela współpracowały wszystkie dzieci. Zdarzało się, że młodsze rodzeństwo prosiło o pomoc lub wsparcie starszą siostrę lub brata, prawdopodobnie czuło się wtedy pewniej. Dzieci wybierały do zabawy głównie swoje rodzeństwo, ale potrafiły wybrać również inne dzieci z grupy. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż u wszystkich rodzeństw, w sytuacjach trudnych, występowało wzajemne wsparcie i zrozumienie. Dzieci przytulały się, głaskały, a także podawały sobie chusteczkę do nosa

¹⁸ Tamże.

czy wodę do picia. Nie były obojętne na płacz, smutek oraz złe samopoczucie swojej siostry lub brata. Zdarzało się, że starsze dzieci swojemu płaczącemu bratu lub siostrze wykonywały rysunek albo proponowały wspólną zabawę. Dzieci potrafiły cieszyć się z sukcesów swojej siostry lub brata. Okazywały to, bijąc brawo, przytulając się, uśmiechając, chwyląc się wzajemnie, często również przed rodzicami czy nauczycielkami.

Fot. 23. Dzieci w grupie I, 2014/2015

Fot. 24. Dzieci w grupie II, 2014/2015

Najstarsi wychowankowie Przedszkola UŁ odbywają roczne przygotowanie przedszkolne. W świetle prawa oświatowego rozpoczyna się ono z początkiem roku szkolnego, w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat¹⁹. W roku szkolnym 2016/2017 dzieci przygotowujące się do szkoły uczęszczały do dwóch oddziałów przedszkolnych. W grupie I było to 9 osób (6 chłopców i 3 dziewczynki), a w grupie II – 8 osób (2 chłopców i 6 dziewczynek).

Różnorodność wiekowa dzieci przebywających w danej grupie powoduje, że wraz z końcem każdego roku społeczność tę opuszcza kilkoro dzieci, które wraz z nowym rokiem szkolnym stają się uczniami klasy pierwszej. W ciągu kilku lat wspólnego przebywania dzieci bardzo się ze sobą zżywają, stając się niejako „przedszkolną rodziną”. Te natomiast, które pozostają na kolejny rok w przedszkolu, niejednokrotnie mocno przeżywają fakt rozstania z ulubionymi rówieśnikami. Po pierwszym roku funkcjonowania Przedszkola UŁ jego mury, z końcem czerwca 2013 r., opuściło 1 dziecko, co wiązało się z tym, że wraz z otwarciem placówki we wrześniu 2012 r. uczęszczały doń w przeważającej liczbie dzieci najmłodsze, o czym już pisano. W czerwcu kolejnego roku szkolnego (2014) edukację przedszkolną ukończyło 4 dzieci, w 2015 r. najwięcej w dotychczasowych dziejach placówki – aż 19 wychowanków i była to dla nas chwila historyczna. Absolwentami były wówczas dzieci, których pobyt w Przedszkolu UŁ trwał najdłużej, ponieważ w większości rozpoczęły one edukację w 2012 r. jako trzylatki. W czerwcu 2016 r. absolwentami było 15 dziewcząt i chłopców, a w 2017 r. – 9 dzieci²⁰. Niektórzy z absolwentów przychodzą jeszcze do przedszkola w odwiedziny, przynoszą swoje zeszyty, książki i plecaki, dzielą się wrażeniami z pobytu w szkole, opowiadają o nowych rówieśnikach. Są u nas zawsze mile widziani i witani. Wykaz absolwentów Przedszkola UŁ za lata 2013–2017 znajduje się w rozdziale 5.

¹⁹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, art. 14.1, pkt 3 i 3a, Dz. U. z 1991 r., nr 95, poz. 425 (ostatnia zm. Dz. U. z 2016 r., poz. 1943), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19910950425> (dostęp: 4.03.2017).

²⁰ Ewidencja dzieci w Przedszkolu UŁ za lata 2012–2017.

Fot. 25. Absolwenci 2012/2013 i 2013/2014

Fot. 26. Absolwenci 2014/2015

Fot. 27. Absolwenci 2015/2016

Pod koniec roku szkolnego 2015/2016 przeprowadziłam wśród dzieci, obecnie absolwentów, badania, w których pytałam między innymi o to, kim są, czym zajmują się na co dzień, jakie bywa ich ulubione zajęcie, ulubiony dzień itp. (kwestionariusz wywiadu – załącznik 2)²¹. Wypowiedzi dzieci świadczą o ich szerokich zainteresowaniach, różnorodnych potrzebach i sprecyzowanych marzeniach, a nawet są postulatem ochrony przyrody (sic!).

Na pytanie: „kim jesteś?” – uzyskałam odpowiedzi: *człowiekiem, dzieckiem, dziewczynką, Polakiem, złodziejem (tak mi się podoba), przedszkolakiem, Hubertem, Michałem, Igozem*. Jeśli chodzi o aktywność dziecięcą, to na co dzień najstarsi zajmowali się: *zabawą (również zabawą z bratem lub zabawą na działce czy na placu zabaw), układaniem lego, pracą, pomocą tacie, obcinaniem chwastów, spaniem u mamy rano*; jedno z dzieci miało wiele zajęć: *gram, leżę, czasem oglądam bajki, chodzę na rower, spotykam się z kolegami, chodzę do przedszkola*; inne stwierdziło, że *trudno powiedzieć*. Wśród ulubionych

²¹ W badaniu wzięły udział dzieci 6-letnie (3 dziewczynki i 12 chłopców). Wywiad przeprowadzono tuż przed ukończeniem edukacji przedszkolnej, 24.06.2016 r.

Fot. 28. Absolwenci 2016/2017

Fot. 29. Ćwiczenia z metalowymi ramkami w grupie II, 2015

zajęć dzieci 6-letnich znalazły się: rysowanie kredkami, malowanie farbami, budowanie z klocków, tworzenie prac, czytanie, basen, oglądanie długich filmów, oglądanie bajek, wyrywanie chwastów, zabawa z tatą, gra na komputerze, jazda na rowerze, pomaganie rodzicom (np. wkładanie

i wyjmowanie naczyń do/ze zmywarki), zabawa z psem. Ulubione kolory dziewcząt to: różowy, fioletowy i żółty, natomiast chłopców – zdecydowanie więcej: zielony, żółty, czerwony, niebieski, czarny, biały, złoty, srebrny, kremowy. Ulubione zwierzę dziewczynek: kot, świnka morska, koń (jest wielki i piękny); chłopców: pies, kot, koń, jeź, żółw, lew, żyrafa, małpka, tygrys (jest groźny). Dzieci będące u progu szkoły miały swoje ulubione pozycje książkowe, od bajek po literaturę naukową: Czerwony Kapturek, Bolek i Lolek, Tabaluga, Smerfy, O wilku i siedmiu koźlatchach, Ninjago, Nella na tropie przygód, Magiczne drzewo (w tym Tajemnica mostów), Biuro detektywistyczne Lassego i Mai, Pod ziemią. Pod wodą oraz inne: o starożytnej Grecji, wszechświecie i kosmosie.

Wśród przeżywanych przez dzieci dni były te szczególne, ulubione, wyjątkowe, np. Dzień Dziecka, dzień urodzin, sobota i niedziela (*tata ma wolne i mogę z nim się bawić*), dzień spotkań z kolegami albo z dziadkiem (*łowią ryby, kopię stawik, palę ognisko, zbieram grzybki, jak są, koźlaki, maślaki*), dzień, w którym odbywają się imprezy, piknik w przedszkolu, *dmuchańce* w przedszkolu, ale także dzień, w którym można pójść na „Big Maca”. Niezbyt lubiane są dni, w których odbywa się sprzątanie, dni tygodnia od poniedziałku do piątku (*tata ma zajęcia i nie mogę się z nim bawić i czekam aż skończy*), dzień określany jako zły (*bo nikt mnie nie słucha*), dni, w których jest bardzo gorąco i w przedszkolu nie wychodzi się na dwór, czas, kiedy rodzice wyjeżdżają albo poniedziałki (*bo muszę grać w tenisa*). Niektórzy przeżywają najgorsze chwile podczas posiłków w przedszkolu, głównie obiadów, zwłaszcza wtedy, kiedy jest ryba albo pałka z kurczaka. Warto podkreślić, że wielu respondentów w ogóle nie miało „nielubianych dni”.

Wśród dziewczyńskich projektów/zamierzeń pojawiła się chęć bycia królewną oraz pragnienie, aby nadchodzące wakacje były *super* (2016 r.). Chłopięce pragnienia oscylowały wokół zabawek: *wszystkich zestawów klocków Lego* (także Lego Ninjago czy Nexo Knights) i *nerfów* (pistolety do strzelania na wodę), większych pojazdów (*chciałbym mieć wielkiego tira z przyczepą*), odczuć (*chciałbym przeżyć niezwykłą przygodę*) i umiejętności (*żebym wszystko umiał robić*), wokół estetyki i szerszych horyzontów (*żeby świat był piękny*) i wątków ekologicznych (*żeby nikt nie musiał ścinać drzew, żeby był pokój, żeby nie niszczyć drzew – sic!*).

Ostatnim pytaniem w kwestionariuszu wywiadu było pytanie o to, gdzie dzieci – w przypadku gdyby mogły o tym zdecydować – chciałyby zamieszkać. I tu pojawiło się sporo różnorodnych miejsc stałego pobytu: u dziadka, w lesie, na plaży, nad morzem, na safari, w kosmosie (*mógłbym zobaczyć gwiazdy przez okno*), w raju (*gdzie na dom spadają zabawki*), w Rowach (*tam było fajnie*), na Ukrainie, na osiedlu Retkinia (*tam mieszkają moi dziadkowie*), w hotelu w Gdańsku. Niektórym respondentom trudno było się zdecydować, gdyż *wiele jest fajnych miejsc*, inni w ogóle nie zmieniliby swojego dotychczasowego miejsca zamieszkania (*tam chciałbym mieszkać, gdzie teraz mam swoje mieszkanie*).

Rok szkolny kończy się w czerwcu, ale rokrocznie w lipcu Przedszkole UŁ pełni dyżur dla dzieci, których rodzice w tym okresie jeszcze pracują. Jest to bardzo dobry czas na wspólną zabawę, atrakcje, ciekawe zajęcia, nieustanny pobyt w ulubionym ogrodzie przedszkolnym, gdzie wspólnie mogą spotkać się dzieci ze wszystkich grup i wielu innych aktywności. W lipcu 2013 r. do zabaw wykorzystano kartony, które pod wpływem dziecięcej kreatywności zamieniły się w pociągi, samochody, łódki, statki itp.

Fot. 30. W Przedszkolu UŁ w lipcu 2016

Fot. 31. Odpoczynek w ogrodzie w lipcu 2014

Fot. 32. Zabawy podczas dyżuru w lipcu 2013

Rodzice

Rodzice dzieci uczęszczających do Przedszkola UŁ, jak nadmieniono, to pracownicy uczelni zatrudnieni niemal we wszystkich jednostkach uniwersyteckich: wydziałach, katedrach, instytutach, bibliotece, archiwum. Pracownicy naukowcy, dydaktyczni i administracyjni oraz studenci Uniwersytetu Łódzkiego. Duża grupa spośród nich przyprowadza lub dowozi swoje dzieci do przedszkola przed rozpoczęciem pracy, a ponieważ poszczególne jednostki skupione są nieopodal przedszkola, również bliskość położenia placówki stanowi pewne ułatwienie w codziennym życiu.

Głównym zadaniem rodziców w aspekcie współpracy z placówką przedszkolną jest taki kontakt, aby jednomyślnie, z miłością, w atmosferze akceptacji i troski wspierać dzieci w rozwoju. W pracy pedagogicznej staramy się respektować prawa rodziców, a oni mogą oczekiwać od nauczycieli, a w zasadzie od całego środowiska przedszkolnego:

- profesjonalnej opieki nad dzieckiem,
- działań opiekuńczych, wychowawczych i dydaktycznych zgodnych z podstawą programową wychowania przedszkolnego,
- udostępnienia zadań wychowawczo-dydaktycznych grupy, do której uczęszcza dziecko,
- rzetelnych informacji dotyczących swojego dziecka (jego osiągnięć, sukcesów, trudności, niedyspozycji, samopoczucia i zdrowia),
- porad w sprawach wychowawczych,
- codziennej informacji dotyczącej jadłospisu,
- zgody na wejście do sali, w której przebywa dziecko,
- zgody na przebywanie z dzieckiem w przedszkolu do momentu jego adaptacji,
- podejmowania decyzji w sprawie udziału dzieci w wycieczkach, wyjściach do ogrodu, na spacer itp.

Rodzice dzieci nowo zapisanych do Przedszkola UŁ mają możliwość przyjsia z dzieckiem do placówki zanim rozpocznie się nowy rok szkolny. W czerwcu każdego roku biorą udział w spotkaniu informacyjnym, podczas którego m.in. prezentujemy metody naszej pracy.

Na początku każdego roku szkolnego podczas pierwszego spotkania/zebrania dokonujemy wyboru Rady Rodziców. Przedstawiciele społeczności rodzicielskiej reprezentują każdą grupę przedszkolną osobno. W tabeli 4 został podany skład Rady Rodziców Przedszkola UŁ w latach 2012–2017.

Tabela 4. Rada Rodziców Przedszkola UE w latach 2012–2017

Rok szkolny	Grupa I „Zielona”	Grupa II „Niebieska”	Grupa III „Żółta”
2012/2013	Paulina Tobiasz-Lis Karolina Dmochowska-Dudek	Anna Michoń Krzysztof Krawczyk	–
2013/2014	Paulina Tobiasz-Lis Karolina Dmochowska-Dudek	Anna Michoń Krzysztof Krawczyk	–
2014/2015	Paulina Tobiasz-Lis Karolina Dmochowska-Dudek	Małgorzata Frątczak Krzysztof Krawczyk	–
2015/2016	Karolina Dmochowska-Dudek Joanna Niesiolowska Ewa Kobyłecka-Piwońska	Marta Wójcik Aleksandra Maj Krzysztof Krawczyk	Monika Olawa vel Olawińska Katarzyna Rydz-Sybilak
2016/2017	Ewa Bugaj Edyta Dworak Magdalena Jander	Aleksandra Maj Monika Olawa vel Olawińska Aleksandra Sieczych-Kukawska	Joanna Majewska Katarzyna Rydz-Sybilak Karolina Sztobryn

Źródło: protokoły z zebrani z rodzicami w latach 2012–2017

Współpracę z rodzinami dzieci podtrzymujemy i pielęgnujemy w ciągu całego roku szkolnego. Rodzice, rodzeństwo, babcie, dziadkowie i inni bliscy każdego dziecka obecni są w życiu Przedszkola UŁ na co dzień, a w sposób szczególny ubogacają nas swoją obecnością podczas wielu uroczystości i imprez odbywających się w trakcie roku szkolnego. Najbardziej popularne są: spotkania z okazji świąt Bożego Narodzenia, Dnia Babci i Dziadka, Dnia Mamy i Taty oraz Rodzinne Pikniki, które wpisały się już w naszą tradycję i organizowane są rokrocznie w czerwcu w ogródku przedszkolnym²². W ramach bliższego poznania się rodziców, dzieci i wychowawców z nowo utworzonej grupy III, w dniu 25 listopada 2015 r., w Przedszkolu odbyło się wspólne spotkanie integracyjne.

W ciągu 5 lat funkcjonowania Przedszkola UŁ rodzice włączyli się w wiele wspólnych akcji organizowanych dla dzieci i z udziałem najmłodszych na terenie placówki i poza nią, o czym napisano w rozdziale 8. Przykładem akcji organizowanej w grudniu 2016 r. na terenie Przedszkola UŁ przez rodziców Klary Szewczyk – Karolinę Sztobryn i Adama Szewczyka, na rzecz osób potrzebujących była „Szlachetna Paczka”. „Dzięki darom wielu rodziców – jak napisała dyrektor Przedszkola UŁ dr Dorota Radzikowska – udało się przygotować paczki, w których znalazły się wszystkie produkty potrzebne rodzinie. Wierzymy głęboko, że dzięki Państwa pomocy «nasza» rodzina oderwie się choć na chwilę od trosk codzienności i spędzi wspaniałe święta”²³.

W tabeli 5 zostały przedstawione różnorodne formy spotkań i możliwości kontaktów dzieci i dorosłych na terenie Przedszkola UŁ w trakcie każdego roku szkolnego.

Największym wydarzeniem w pięcioletniej historii przedszkolnej społeczności było przedstawienie teatralne, jakie rodzice przygotowali dla najmłodszych z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka 1 czerwca 2015 r. Wcześniej, w kwietniu, z inicjatywy dwóch mam: Marysi Kolasiańskiej – mgr Aleksandry Maj oraz Igora i Kaliny – mgr Aleksandry

²² <http://kronika.uni.lodz.pl/specjalne/tv/video/przedszkolU%C5%81> (dostęp: 4.03.2017).

²³ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/28626-szlachetna-paczka/> (dostęp: 28.02.2017).

Sieczych-Kukawskiej (obydwie panie z Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ) powstała w przedszkolu „Grupa teatralna”. Decyzją rodziców zaangażowanych w pracę „Grupy teatralnej” było, aby w ramach niespodzianki dla dzieci zaprezentować wiersze Juliana Tuwima i Jana Brzechwy, zresztą bardzo dobrze znane najmłodszym. W ciągu dwóch miesięcy odbyło się kilka prób, podczas których rodzice wybrali utwory, próbowali „wcielić się” w postaci zwierząt lub narratorów, a nawet przymierzyć stroje. Nad wszystkim czuwała reżyser – A. Siezych-Kukawska.

Fot. 33. Piknik Rodzinny, 2013

Fot. 34. Piknik Rodzinny, 2016

Tabela 5. Spotkania, uroczystości, imprezy i zajęcia dla dzieci i/lub dorosłych w Przedszkolu UŁ (2012–2017)

Lp.	Miesiąc	Forma spotkań/uroczystości/zajęć
1.	Wrzesień	Spotkanie z rodzicami Ogólnopolski Dzień Przedszkolaka „Żółty Dzień”
2.	Listopad	Światowy Dzień Pluszowego Misia
3.	Grudzień	Spotkanie z Mikołajem Przedświąteczne spotkanie z rodzicami
4.	Styczeń	„Niebieski Dzień” Dzień Babci i Dziadka
5.	Luty	Bal karnawałowy „Czerwony Dzień”
6.	Marzec/ kwiecień	Światowy Dzień Ziemi Międzynarodowy Dzień Wody „Zielony Dzień” Przygotowania do Świąt Wielkanocnych
7.	Maj	Wycieczka autokarowa Dzień Mamy i Taty Uroczyste pożegnanie dzieci najstarszych
8.	Czerwiec	Międzynarodowy Dzień Dziecka Rodzinny Piknik w ogrodzie przedszkolnym Spotkanie z rodzicami

Źródło: opracowanie własne

W programie znalazły się następujące utwory: piosenka *Witajcie w naszej bajce, Żaba, Spóźniony słowik, Żuk*, piosenka *Biedroneczki są w kropeczki, Jak rozmawiać trzeba z psem, Wrona i ser*; piosenka *Kaczka dziwaczka, Żuraw i czapla, Kwoka*, piosenka finałowa *Kangur Alex Hop*.

Przedstawienie odbyło się w środę 27 maja 2015 r. Widzowie – dzieci, nauczyciele, inni rodzice i goście – przeżyli miłe zaskoczenie, kiedy na scenie Przedszkola UŁ zobaczyli rodziców inscenizujących

wiersze klasyków, śpiewających dziecięce piosenki, przebranych w interesujące stroje i ucharakteryzowanych tak, że niektórzy nie zostali rozpoznani przez swoje dzieci! Warto dodać, że „artyści” przygotowali się do swoich ról podczas kilku męczących prób, ślali do siebie wiadomości i umawiali się telefonicznie, a to wszystko w wielkiej tajemnicy przed własnymi dziećmi. Jeden z takich komunikatów z 24 kwietnia 2015 r. brzmiał następująco:

– *Dzień dobry, może ktoś z Was miałby welon ślubny i zechciałby go mi pożyczyć na ślub z Muchomorem? Pozdrawiam Biedronka:)* [mama Igora i Lenki Sztobryn].

Odpowiedź brzmiała następująco:

– *Hej! Welon załatwiony, jak wyschnie po praniu, to może już na jutrzejszą próbę zabiorę. Pozdrawiam, Żuk* [tata Iwa Rakoczego]²⁴.

Fot. 35. Występ rodziców na Dzień Dziecka, 2015

Za odwagę, wysiłek twórczy i dystans do siebie rodzice z „Grupy teatralnej” otrzymali od widowni ogromne brawa. Tak z perspektywy czasu oceniają to wydarzenie jego główne inicjatorki i scenarzystki

²⁴ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/14573-rodzice-dzieciom-wystep-grupy-teatralnej-przedszkola-ul/> (dostęp: 28.02.2017).

Fot. 36. Rodzice w przebraniu, 2015

Fot. 37. Aktorki i aktorzy, 2015

– A. Sieczych-Kukawska i A. Maj: *Przedstawienie było wielkim przeżyciem dla dzieci. Śledziły akcję z zapartym tchem, z trudem rozpoznając, pod świetną charakteryzacją twarze swoich rodziców. Piosenki i wiersze z przedstawienia weszły na stałe do repertuaru przedszkolnego. Rodzice jeszcze przez długi czas byli utożsamiani z postaciami, w które się wcielali. Dzięki wspólnej pracy nad przedstawieniem zmieniły się*

relacje pomiędzy rodzicami. Teatralna przygoda pozwoliła przełamać służbowe zależności, przysłonić tytuły naukowe. Po zakończeniu pracy nad przedstawieniem odczuwaliśmy silną potrzebę zrobienia czegoś wspólnie po raz kolejny. Po premierze narodził się pomysł pikniku i tak uformowała się tradycja wiosennych ognisk w przepięknym, zielonym zakątku Łodzi przy ul. Rogowskiej. Perspektywa czasu uwypukla, iż nasze artystyczne przedsięwzięcie okazało się być zaczątkiem do długotrwałych koleżeńskich, a czasem nawet przyjacielskich relacji²⁵.

Za ich aprobatą przytaczam jedną z wiadomości, które „przeszły” również przez pocztę przedszkolną 14 maja 2015 r. Dotyczyła ona przygotowań i uczestnictwa w finałowej próbie aktorskiej.

Droży Rodzice,

Po spotkaniu grupy śpiewającej ustaliliśmy następującą kolejność wierszy; zmiany są związane z koniecznością zmiany strojów [wymieniono tytuły utworów].

Bardzo prosimy wszystkich o obecność na ostatniej, generalnej próbie dnia 25 maja o godz. 14:30. Wielki dzień naszego występu – 27 maja godz. 13:30 (upewniam się, że wszyscy mogą).

W finale śpiewamy piosenkę „Kangur Alex Hop” M. Niklińskiej²⁶, proszę o osłuchanie się z refrenem – refren śpiewamy wszyscy :)

Jeśli ktoś z Państwa ma problem z przebraniem się (koliduje kolejność wierszy), proszę o kontakt. Rekwizyty potrzebne do występu: suszarka (dla żaby), kuchenka – Ola (spóźniony słowik), chusteczki czerwone (do tańca „Biedroneczki są w kropeczki”), kawałek sera (prawdziwy bądź nie) „Wrona i ser”. Proszę o informację, kto przyniesie rekwizyty. Jednocześnie proszę Panią Dyrektora o czerwone chusteczki z centrum [z Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ].

Informacja dla Pani Marty – w finale po pierwszym refrenie przedstawiamy aktorów (np. świnka – Ola – mama Igora i Kaliny, Pani Słowikowa Ola – mama Marysi itd...) i każdy się pięknie ukloni. Na próbie generalnej dam Pani listę imion.

Pojawił się problem obsadowy – brakuje nam konia w wierszu „Wrona i ser”. Może ktoś jest chętny?

²⁵ Informację uzyskano podczas rozmowy w dniu 8.03.2017.

²⁶ www.youtube.com/watch?v=c3PZ_SZStYo (dostęp: 18.08.2017).

Informacja dla Pani Pauliny [mama Amelki] – została Pani sama z „Kaczką dziwaczką”, proszę dać znać czy da Pani sobie radę, czy potrzebuje Pani wsparcia. Będzie Pani mówiła czy śpiewała?

To już chyba wszystkie ogłoszenia. Pozdrawiam wszystkich serdecznie – Ola Sieczych.

Fot. 38. Kwoka, 2015

Fot. 39. Po występie, 2015

Jak widać, rodzice byli pełni osobistego zaangażowania. Sam występ zrobił na publiczności ogromne wrażenie. Wielkie brawa!

A oto pełna obsada odtworzona w pamięci po dwóch latach²⁷:

Konferansjer: Marta Wójcik – mama Zosi

Twórca masek: Michał Jankowski – tata Leona

Chórki:

Ola Sieczych-Kukawska – mama Kaliny i Igora

Ola Maj – mama Marysi i Małgosi

Paulina Tobiasz-Lis – mama Antosia

Małgosia Błońska – mama Mai i Marty

Monika Gut-Grzejdziak – mama Jasia i Ani

Żaba

Narrator: Paula Syty – mama Amelki

Żaba: Karolina Dmochowska-Dudek – mama Hani

Lekarz: Agnieszka Krawczyk – mama Poli i Stasia (w zastępstwie na ostatnią chwilę za tatę – Krzysztofa Krawczyka)

Spóźniony słowik

Narrator: Michał Jankowski – tata Leona

Pani Słowikowa: Ola Maj – mama Marysi i Małgosi

Pan Słowik: Jacek Piwoński – tata Basi i Adasia

Żuk

Narrator: Anna Szczęsna – mama Witka

Biedronka: Justyna Sztobryn-Bochomulska – mama Igora i Lenki

Żuk: Justyna Rakoczy – mama Iwa (w zastępstwie na ostatnią chwilę za tatę)

Muchomor: Michał Jankowski – tata Leona

Jak rozmawiać trzeba z psem

Narrator: Joanna Niesiołowska-Księżak – mama Zosi i Andrzeja

Pies: Witold Sencio – tata Krzysia

²⁷ Materiał zebrały A. Maj i A. Sieczych-Kukawska.

Wrona i ser

Narrator: Arkadiusz Krakala – tata Weroniki i Ani

Indyk: Marta Hereźniak – mama Niny i Adasia

Kogut: Jacek Piwoński – tata Basi i Adasia

Owca: Elżbieta Hryniewicz – mama Alana

Koń: Anna Michoń – mama Alicji

Pies: Witold Sencio – tata Krzysia

Kot: Julia Sowińska-Heim – mama Weroniki

Wrona: Agnieszka Hłobaż – mama Zosi

Kaczka Dziwaczka: Paulina Tobiasz-Lis – mama Antosia

Żuraw i Czapla

Narrator: Julia Sowińska-Heim – mama Weroniki

Żuraw: Marcin Michoń – tata Alicji

Czapla: Małgosia Błońska – mama Mai i Marty

Kwoka

Narrator: Łukasz Grzejdziak

Kwoka: Monika Gut-Grzejdziak – rodzice Jasia

Osiół: Justyna Sztobryn-Bochomulska – mam Igora i Lenki

Krowa: Agnieszka Hłobaż – mama Zosi

Świnia: Ola Sieczech-Kukawska – mama Igora i Kaliny

Baran: Justyna Rakoczy – mama Iwa

Wspólne uroczystości czy imprezy nie były jedyną okazją do kontaktów z rodzicami. Mniej uroczyste, należałoby rzec – oficjalne, pozostały następujące formy:

- kontakty bezpośrednie: zebrania, konsultacje, warsztaty, kontakt telefoniczny i mailowy,
- pośrednie: informacje na tablicach ogłoszeń, gazetki informacyjne, strona internetowa, Statut, programy wychowania przedszkolnego dostępne on-line.

Wszystkie wymienione formy interakcji miały na celu dobro dziecka, poznanie jego potrzeb, możliwości i zainteresowań. Podczas codziennych kontaktów z nauczycielami rodzice/opiekunowie

prawni, jak nadmieniono, mogli uzyskać informacje na temat swojego dziecka, poczynionych przez niego postępów, prezentowanych postaw społecznych, rozwoju i stopnia dojrzałości szkolnej, a także uzyskać wskazówki, jak wspierać dziecko w przypadku występujących trudności. Przedszkole zapewniało również rodzicom i dzieciom pomoc specjalistyczną (psychologiczną, pedagogiczną)²⁸.

Radzie Pedagogicznej Przedszkola UŁ bardzo zależy na współpracy z rodzicami przede wszystkim w celu ustalenia wspólnego kierunku pracy pedagogicznej oraz drogi indywidualnego rozwoju dziecka, aby w środowisku instytucjonalnym czuło się ono dobrze i bezpiecznie.

Nauczyciele, personel wspomagający i inni pracownicy

We wzajemnych relacjach z dzieckiem i jego rodziną szczególna rola przypada wychowawcy. W świetle poglądów M. Montessori przygotowany nauczyciel i przygotowane przez niego otoczenie wokół dziecka są podstawą wychowania, lecz aby odgrywać rolę przewodnika dziecka w przedszkolu, nie wystarcza wyłącznie przygotowanie merytoryczno-metodyczne. Według M. Montessori pożądanymi cechami nauczyciela są: cierpliwość, „mądra rezerwa”, panowanie nad sobą, spokój, skromność oraz odpowiedzialność za rozwój dziecka wyrastająca z „wewnętrznej postawy moralnej” pedagoga²⁹. Nauczyciel-wychowawca powinien umieć odkryć, zrozumieć i przezwyciężyć własne „ograniczenia”, słabości i błędy, które byłyby przeszkodą w relacji z dzieckiem. „Największym z błędów, które na nas ciążyą – pisała Montessori w 1932 r. – i które przeszkadzają nam zrozumieć dziecko, jest gniew. [...] Gniew związany jest z wadą, która w oczach postronnego obserwatora często jawi się jako cnota i właśnie dlatego jest tak niebezpieczna: z dumą”³⁰. W innym miejscu podkreślała, iż nauczyciel, „jeśli chce dawać wsparcie, musi iść za dzieckiem, swoje własne poczynania, postępowanie uzależnić od dziecka, nie odwrot-

²⁸ Statut Przedszkola..., rozdział VI.

²⁹ M. Miksza, *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Kraków 2009, s. 84.

³⁰ Tamże, s. 83–84.

nie”³¹. Taka wskazówka nie oznacza, że pomoc osób dorosłych jest zbędna, przeciwnie – M. Montessori sugerowała, iż w procesie dążenia do samodzielności i niezależności dziecko cały czas doświadcza własnej niezręczności i braku doświadczenia. Prosi wówczas dorosłego o pomoc. Zadaniem nauczyciela jest wesprzeć je, ale rozsądnie, delikatnie, respektując jego prawo do samodzielności i postępując w myśl prośby wypowiedzianej do dorosłego: „Pomóż mi samemu to zrobić”.

Do prawidłowego rozwoju dziecko potrzebuje właściwie zorganizowanego środowiska społeczno-kulturowego. W tym aspekcie dorosli – nauczyciele, wychowawcy, rodzice – mają do odegrania określoną rolę. Powinni stać się swego rodzaju „łącznikiem” pomiędzy dzieckiem a światem, interpretując go, tłumacząc, objaśniając. Wprowadzanie w świat kultury i cywilizacji następuje za pośrednictwem „przygotowanego otoczenia”, którego nauczyciel jest nieodłączną częścią. Jak podkreśla M. Miksza, wychowawca pełni tu podwójną funkcję – jest „żywotnym” elementem tegoż otoczenia, a zarazem jego twórcą³².

Mając na uwadze postawę nauczyciela, M. Montessori sformułowała kilkanaście wskazówek, które powinien on respektować w pracy z dzieckiem (załącznik 3). Kilka z nich odnosi się bezpośrednio do działań wspierających proces usamodzielniania dziecka w środowisku przedszkolnym. Warto nadmienić, iż znaczącą rolę w procesie wychowania Montessori przypisywała obserwacji pedagogicznej. Właśnie dzięki niej nauczyciel śledzi i analizuje bieżący rozwój dziecka oraz dostosowuje działania wychowawczo-edukacyjne do poziomu jego rozwoju, do możliwości, potrzeb oraz zainteresowań³³. W Przedszkolu UŁ nauczyciele korzystają ze specjalnych kwestionariuszy obserwacyjnych dzieci młodszych: 3-, 4-letnich oraz starszych 5-, 6-, 7-letnich (załączniki 4a i 4b) określanych jako *Montessoriańska karta obserwacji dziecka*.

Obowiązki nauczycieli wynikają z dokumentów urzędowych, jak np. ustawa o systemie oświaty, Karta Nauczyciela, podstawa programowa wychowania przedszkolnego, rozporządzenie dotyczące awansu

³¹ Tamże, s. 84.

³² Tamże, s. 85.

³³ M. Montessori, *Domy Dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*, Warszawa 2005, s. 55, 67–71.

zawodowego³⁴, ale także z dokumentacji wewnętrznej Przedszkola UŁ (Statut, Regulamin pracy, Regulamin wynagradzania).

Najważniejszym zadaniem wychowawców Przedszkola UŁ, ujmując bardzo ogólnie, jest opieka, wychowanie i edukacja dziecka. Nauczyciele kreują i przystosowują otoczenie przedszkolne, aby było zachęcające do działania – zabawy, nauki, pracy oraz wspierało samodzielność, o czym już pisano. Wychowawcy w Przedszkolu UŁ przede wszystkim:

1. Tworzą wokół dziecka atmosferę bezpieczeństwa i akceptacji, wolności i swobody, okazując cierpliwość dla dziecięcych zmagających. Każdemu dziecku dany jest czas na doskonalenie umiejętności wykonania danej czynności, nie zawsze bowiem efekt działania musi być natychmiast zadowalający. Zdarza się, że dziecko bardziej pochłonięte jest samym faktem wykonywania danej czynności niż precyzyjnością jej wypełnienia, ale dzięki ciągłemu powtarzaniu nabywa wprawy i dochodzi do perfekcji.

2. „Podążają za dzieckiem”, stawiając wymagania na miarę jego możliwości.

3. Zachęcają do nabywania i ćwiczenia nowych umiejętności przydatnych w życiu codziennym (wspomniano już o wielu czynnościach samoobsługowych). Dzieci chcą uczestniczyć „w życiu dorosłych”, nauczyciele tworzą, więc otoczenie sprzyjające autentycznej pracy, gromadzą przedmioty codziennego użytku w rozmiarach odpowiednich dla małego dziecka.

4. Okazują szacunek dla zmagających dziecka z przedszkolną rzeczywistością, dając mu przy tym możliwość nauki poprzez próby i błędy, prawo do eksperymentowania i doświadczania.

5. Starają się nie chronić nadmiernie dziecka przed doświadczaniem niepowodzenia, pamiętając o słowach Hansa Elsnera, nauczyciela jednej ze szkół Montessori w Niemczech, który mówił: „Szczębel po szczęble dziecko w swym rozwoju kroczy własną drogą. Swe kroki wyznacza ono samo. Usuwajmy kamienie spod jego nóg tylko wtedy, gdy jest to konieczne”³⁵.

³⁴ Wszystkie dokumenty są dostępne na stronie: www.men.gov.pl (dostęp: 18.08.2017).

³⁵ Hans Elsner – nauczyciel w szkole Montessori w Kolonii, w Niemczech. M. Miksza, *Zrozumieć Montessori...*, s. 76.

6. W sytuacji niepowodzenia zachęcają do ponawiania prób. Takie podejście uczy dziecko dążenia do realizacji zamierzonych celów, doprowadzania zadań do końca.

7. Nie okazują dziecku zniecierpliwienia, jeśli podczas zabawy czy pracy „coś” upadnie, przewróci się, stłucze lub rozleje. Najczęściej używają wówczas komunikatów: „Nic się nie stało” albo: „Każdemu może się to przydarzyć”.

8. Nie uzależniają dziecka od siebie, nie narzucają sposobu wykonania zadania, uważnie obserwują dziecięce działania, by w razie pojawienia się „krytycznego momentu” bądź na prośbę dziecka przyjąć z pomocą i wesprzeć samodzielne wysiłki. Wprawdzie udzielają pochwał i innych społecznych wzmocnień, jednak ostrożnie formułują oceny odnoszące się do pracy dzieci. Dążą do tego, aby rozwijały w sobie poczucie satysfakcji z samego działania, nie uzależniały się od aprobaty czy opinii innych. Pomagają dzieciom w dokonywaniu samooceny posiadanej wiedzy i umiejętności, co stanowi podstawę kształtowania się pozytywnego obrazu ich własnej osoby.

9. Nie wyręczają dziecka, ale cierpliwie pomagają w zdobywaniu umiejętności, wskazując kolejne etapy wykonania danej czynności, stosując zasadę stopniowania trudności. Powoli wycofują swą pomoc, umożliwiając samodzielne działanie. Przyjmując taką postawę, nauczyciel ułatwia dziecku osiągnięcie sukcesu, ale przede wszystkim wzbudza pozytywną motywację.

10. Respektują zasadę wolności w wychowaniu (a nie od wychowania), która jest wolnością „zorganizowaną” o określonych granicach³⁶. Warunkiem bezpiecznego prowadzenia dzieci ku samodzielności jest stworzenie im przestrzeni w sensie fizycznym i duchowym, w której będą mogły aktywnie działać i realizować zadania. Dziecko otrzymuje tyle wolności³⁷

³⁶ Tak rozumianą wolność nauczycielki szkoły Montessori w Szwecji porównują do koryta rzeki prowadzącego do morza; woda może w nim płynąć swobodnie, ale w jego granicach. Zob. K. S. Wennerström, M. B. Smeds, *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*, Kraków 2009, s. 47.

³⁷ „Wolność stanowi o ludzkiej egzystencji człowieka, poprzez nią i dzięki niej kreuje on rzeczywistość i przyszłość, tworzy swój świat i siebie samego”. A. M. de Tchorzewski (red.), *Wolność jako wartość i problem edukacyjny*, Bydgoszcz 1999, s. 7.

i swobody³⁸, ile jest w stanie przyjąć. Wolność pozwala mu na ukształtowanie postawy odpowiedzialności osobistej i społecznej. Zasada wolności nie oznacza swobody absolutnej, kojarzonej ze swawolą, ale samodyscyplinę bazującą na świadomie respektowanych regułach życiowych i normach społecznych.

Fot. 40. Maja Walęciak i Anna Kowalczyk, 2016

W każdym oddziale dziecięcym Przedszkola UŁ pracę opiekuńczo-wychowawczą i dydaktyczną powierza się dwóm, posiadającym odpowiednie kwalifikacje pedagogiczne, nauczycielom na okres całego cyklu edukacyjnego dzieci. Oprócz nich w każdej grupie pracuje personel wspomagający – pomoc nauczyciela.

W ciągu dnia bezpośrednio z dziećmi przebywają więc dwie osoby: nauczyciel (jeden w godz. 7:00–12:00, a drugi w godz. 12:00–17:00) i pomoc nauczyciela (w godz. 8:00–16:00). Wszyscy wychowawcy dbają o życie, zdrowie i bezpieczeństwo dzieci powierzonych ich trosce w czasie pobytu w placówce.

³⁸ Swoboda jest jednym z synonimów wolności. Może oznaczać nieskrępowanie, indywidualizację, dobrowolność. Inne synonimy pojęcia „wolność” to: wyzwolenie, niezależność, demokracja. Tamże.

Fot. 41. Paulina Wetoszka, Karolina Macuga i Maja Walęciak, 2016

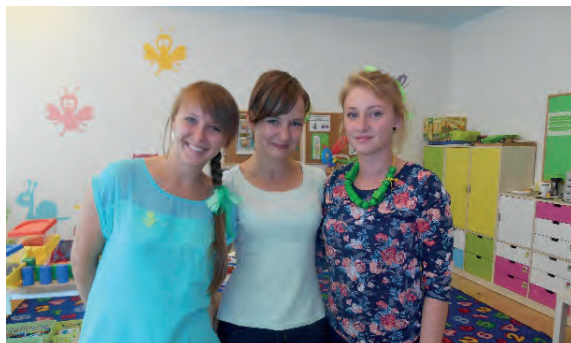

Fot. 42. Monika Rytczak i Monika Owczarek, 2016

Nauczyciele zatrudnieni są przez Przedszkole UŁ³⁹, a personel wspomagający – przez organ prowadzący, czyli Uniwersytet Łódzki. Nad pracą nauczycieli, pozostałych pracowników Przedszkola UŁ i organizacją działalności placówki czuwa dyrektor – nauczyciel edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, pracownik naukowy Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ.

Fot. 43. Justyna Klimt, Paulina Wetoszka i Sandra Wilczek, 2016

Fot. 44. Sylwia Kowalczyk, Monika Rytczak i Anna Kowalczyk, 2016

³⁹ Nauczyciele w Przedszkolu UŁ mają zapewnioną ścieżkę awansu zawodowego i wynikające z niej wynagrodzenie regulowane zasadami zawartymi w powszechnie obowiązujących przepisach prawa oświatowego.

Prowadzenie Przedszkola UŁ odbywa się w ramach funkcji przydzielonej przez JM Rektora UŁ. W latach 2012–2016 dyrektorem Przedszkola UŁ, jak już nadmieniono, była dr Joanna Sosnowska, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Wieku Dziecięcego (PWD) w Zakładzie Współczesnych Strategii Wczesnej Edukacji. Z dniem 1 września 2016 r. dyrektorem placówki została dr Dorota Radzikowska, adiunkt w Katedrze PWD, w Zakładzie Teoretycznych Podstaw Wczesnej Edukacji.

Personel nauczycielski i wspomagający tworzą absolwentki i studentki Wydziału Nauk o Wychowaniu o kierunku pedagogika i specjalności pedagogika wieku dziecięcego.

Rada Pedagogiczna Przedszkola w roku szkolnym 2016/2017:

- dyrektor – dr Dorota Radzikowska,
- grupa I Montessori – mgr Anna Kowalczyk i mgr Monika Rytczak,
- grupa II Montessori – mgr Sandra Wilczek i mgr Magdalena Kowalczyk,
- grupa III Montessori – mgr Paulina Wetoszka i mgr Karolina Macuga.

W skład personelu pedagogicznego wchodzi również nauczyciel religii.

Pomoce nauczyciela:

- grupa I – mgr Sylwia Kowalczyk,
- grupa II – lic. Marcelina Pawłowska,
- grupa III – mgr Monika Owczarek.

W tabeli 6 przedstawiono nauczycieli pracujących w Przedszkolu UŁ w latach 2012–2017.

Nauczyciele Przedszkola UŁ systematycznie uczestniczą w konferencjach naukowych, kursach, warsztatach i szkoleniach, zdobywając doświadczenie zawodowe i dzieląc się spostrzeżeniami z pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. W IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Nauczyciel w przestrzeni edukacyjnej dziecka”, organizowanej przez Katedrę PWD 20 kwietnia 2015 r. w Łodzi, nauczycielki Przedszkola UŁ brały aktywny udział. Pokłosiem spotkania naukowego jest publikacja *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*⁴⁰, w której zamieszczono artykuły ich autorstwa:

⁴⁰ E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem...*, Łódź 2016.

1. M. Walęciak, P. Wetoszka, *Rola nauczyciela przedszkola w kreowaniu dziecięcej aktywności podczas zabaw badawczych.*
2. E. Kalita, *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w tworzeniu warunków sprzyjających osiągnięciu przez dziecko samodzielności w przedszkolu.*
3. A. Kowalczyk, J. Sosnowska, *Rola nauczyciela w kreowaniu podstaw społecznych rodzeństw w grupie zróżnicowanej wiekowo na przykładzie Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego.*
4. J. Sosnowska, *Sztuka edukacji – przestrzeń muzeum i przedszkola jako środowisko kształcenia i wychowania do kultury.*

Tabela 6. Nauczyciele Przedszkola UŁ w latach 2012–2017

Rok szkolny	Grupa I „Zielona”	Grupa II „Niebieska”	Grupa III „Żółta”
2012/ 2013	Emilia Nowak Sylvia Wojtaszczyk	Justyna Klimt Paulina Wetoszka	–
2013/ 2014	Emilia Nowak Sylvia Wojtaszczyk	Justyna Klimt Paulina Wetoszka	–
2014/ 2015	Edyta Kalita Anna Kowalczyk	Maja Walęciak Paulina Wetoszka	–
2015/ 2016	Anna Kowalczyk Monika Rytczak	Maja Walęciak Sandra Wilczek	Paulina Wetoszka
2016/ 2017	Anna Kowalczyk Monika Rytczak	Magdalena Kowalczyk Sandra Wilczek	Karolina Macuga Paulina Wetoszka

Źródło: dokumentacja Przedszkola UŁ

W kolejnej konferencji naukowej na temat „Dziecko i wczesna edukacja. Horyzonty konstruktywistyczne i kognitywistyczne”, organizowanej przez tę samą Katedrę w Łodzi w dniach 15–16 maja 2017 r., uczestniczyła cała Rada Pedagogiczna i zaprezentowała następujące referaty:

1. A. Kowalczyk, K. Macuga, M. Walęciak, *Wspomaganie rozwoju zmysłów dziecka – ścieżka sensoryczna.*
2. P. Wetoszka, S. Wilczek, *Wykorzystanie materiału rozwojowego Montessori do tworzenia stymulującej przestrzeni edukacyjnej w przedszkolu.*
3. D. Radzikowska, *Odczytywanie świata w lekturach dziecięcych.*

Oprócz nauczycieli-wychowawców, jak nadmieniono, Przedszkole UŁ zatrudnia osoby pracujące w księgowości (Aneta Rek-Patela⁴¹), pionie żywieniowym (Helena Kolbus⁴²), przy czynnościach porządkowych pomieszczeń przedszkola (Bożena Michalak⁴³) oraz przy czynnościach gospodarczo-ogrodniczych (Jerzy Nowakowski⁴⁴). Pracownicy administracji i obsługi Przedszkola UŁ we współpracy z nauczycielkami i personelem pomocniczym dbają o zdrowie, bezpieczeństwo i dobre samopoczucie dzieci oraz o sprawne działanie instytucji.

We wspomaganiu rozwoju dziecka ważną funkcję pełnią również instruktorzy zajęć dodatkowych zatrudnieni przez Przedszkole UŁ. Są to: nauczyciel zajęć rytmiczno-ruchowych – Magdalena Włodarczyk, nauczyciel gimnastyki korekcyjnej – Tomasz Walicki, nauczyciel języka angielskiego (Firma „Kolorowy Świat Dziecka” Europejskie Centrum Języków Obcych), instruktor capoeiry Brazylijczyk – Cristiano „Secao” Silva. Zajęcia logopedyczne prowadzi Magdalena Rumocka, konsultacje psychologiczne dla dzieci i rodziców – Monika Skupińska-Majchrzak.

O tym, jak stymulująca dla dzieci może być postawa i kompetencje nauczyciela świadczą cotygodniowe dodatkowe lekcje języka angielskiego odbywające się w Przedszkolu UŁ, poczynawszy od semestru letniego 2014/2015 (jako zajęcia językowo-sportowe) oraz w roku szkolnym 2015/2016 i 2016/2017 (zajęcia językowe). Zajęcia przygotowywała i prowadziła według własnego autorskiego programu Monika Olawa vel Olawińska (mama Józefiny), lektor języka angielskiego w Studium Języków Obcych Uniwersytetu Łódzkiego. Spotkania językowe cieszyły i nadal cieszą się ogromnym powodzeniem. Pomyśłodawcami oraz sponsorami byli: dyrektor Studium Języków Obcych

⁴¹ W latach 2012–2016 księgowość Przedszkola UŁ prowadziła Małgorzata Spałka; czynności biurowo-administracyjne w latach 2014–2016 pełniła A. Rek-Patela.

⁴² Inne osoby pracujące w pionie żywieniowym: Dorota Dominiak, Katarzyna Stańczyk-Wange.

⁴³ Wśród osób zatrudnionych na tym stanowisku były również: Zdzisława Jaskud, Danuta Jędrzejczyk, Krystyna Przybylska, Maria Wolańczyk.

⁴⁴ W latach 2012–2014 prace te wykonywał Roman Witkowski, pracownik XIII Domu Studenta UŁ.

Fot. 45. Zajęcia z języka angielskiego, 2015

Fot. 46. Monika Olawa vel Olawińska z dziećmi, 2016

Uniwersytetu Łódzkiego – mgr Wojciech Bachliński oraz kanclerz UŁ – dr Jarosław Grabarczyk. Początkowo zajęcia odbywały się w salach gimnastycznych na Wydziale Chemii przy ul. Tamka. W kolejnym roku akademickim – w nowej sali gimnastycznej Przedszkola UŁ. Do udziału w cyklu tych zajęć zaproszono chętne dzieci z Przedszkola UŁ

oraz ich rodziców. „Podczas gdy młodszy uczyli się angielskiego – jak informuje prowadząca zajęcia – ci trochę starsi wzmacniali swoją kondycję fizyczną, a potem na odwrót. W ten sposób w sobotnie poranki i w swobodnej sobotniej atmosferze uczestnicy zajęć mogli zadbać nie tylko o swoje ciała, ale również umysły”⁴⁵.

W kolejnym roku 2015/2016 formuła zajęć została zmodyfikowana i były to dwugodzinne zajęcia językowe dla dzieci wzbogacone o aktywność ruchową. Dzięki niesamowitym pomysłom M. Olawy vel Olawińskiej dzieci „odwiedziły” Indian w Ameryce Północnej, jako dzielni skauci „pojechały” na obóz do lasu, „były” również w dżungli. Samodzielnie „zrobiły” największą w życiu pizzę, naleśniki i „podjadały” pszczołom miód. A pewnego sobotniego poranka „poszły” nawet spać. Wszystkie „przygody” dzieci przeżywały w specjalnie dla nich przygotowanej przestrzeni wzbogaconej ciekawą scenografią i pomocami, przy akompaniamencie piosenek w dwóch językach. Korzystając z wyobraźni, twórczo się bawiły i były w dobrym nastroju. W roku szkolnym 2016/2017 zajęcia odbywały się w dwóch grupach – w poniedziałki i piątki po jednej godzinie.

Warto nadmienić, że Przedszkole UŁ jest miejscem, gdzie studenci studiów pedagogicznych z różnych specjalności i uczelni akademickich mogą, w ramach praktyk, doskonalić własny warsztat zawodowy. W latach 2012–2017 praktykę pedagogiczną odbyło 12 studentek Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ oraz jedna studentka z Niemiec (w ramach programu „Erasmus”).

⁴⁵ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/24579-jezyk-angielski-z-mama-olii-z-grupy-iii-mgr-monika-olawa-vel-olawinska/> (dostęp: 19.02.2017).

4. DZIECI W ROKU SZKOLNYM 2016/2017

Grupa I „Zielona”

Bień Urszula
Cybulska Hanna
Da Costa Sales Jakub
Dynek Amadeusz
Galińska Małgorzata
Grzejdziak Anna
Jander Julia
Kosiński Tymon
Majchrowska Antonina
Misztela Jan
Niesiołowski Andrzej
Olejniczak Elżbieta
Oskaldowicz Julia
Pielecha Jakub
Piwoński Adam
Rakoczy Iwo
Rudzka Gabriela
Shefler Anastasia
Skibińska Emma
Wrzesień Konrad
Zdrajkowski Jan
Zdrajkowski Julian

Fot. 47. Grupa I po balu karnawałowym, 2017

Grupa II „Niebieska”

Bujała Hanna
Chruściel Hanna
Frendzel Michał
Godlewska Kaja
Jachimek Amelia
Jasiński Tomasz
Karbowski Iga
Kempińska Malika
Kolasińska Maria
Krawczyk Stanisław
Kukawska Kalina
Marchewa Roch
Marczyk Mieszko
Nowak Feliks
Olawa vel Olawińska Józefina
Przyłęcki Ksawery

Sempach Maksymilian
Skonieczko Adam
Skopiński Tymon
Turzyński Maksymilian
Ulrych Franciszek
Wójcik Zofia
Żurawski vel Grajewski Cieszybor
Żurawska vel Grajewska Dobromiła

Fot. 48. Grupa II po balu karnawałowym, 2017

Grupa III „Żółta”

Cichosz Natalia
Drzewiecki Tymoteusz
Klemantowicz Jadwiga
Krupińska Tamara
Kukliński Tomasz
Ludwiczak Sonia
Łatkowska Aleksandra

Majewska Julia
Marzec Marianna
Minias Dagna
Miodek Tadeusz
Rouba Mieszko
Rydz-Sybilak Michał
Shefler Makar
Składanek Zachary
Szczepaniak Kajetan
Szewczyk Klara
Starzyńska Hanna
Śledzińska Róża
Śledziński Franciszek
Tomza-Tulejski Mikołaj
Wieczorek Juliusz
Wieczorek Marcelli

Fot. 49. Grupa III po balu karnawałowym, 2017

5. ABSOLWENCI PRZEDSZKOLA UNIwersytetu Łódzkiego (2013–2017)

Absolwenci w roku szkolnym 2012/2013

Wójcik Adam

Absolwenci w roku szkolnym 2013/2014

Bilski Maciej
Głyda Adam
Kacperczyk Krzysztof
Krakowiak Amelia

Absolwenci w roku szkolnym 2014/2015

Błońska Maja
Błońska Marta
Frankiewicz Wiktor
Frątczak Michał
Grzejdziak Jan
Heim Weronika
Hłobaż Zofia
Hryniewicz Alan
Klemantowicz Kordian
Kmieć Szymon
Kowal Miłosz
Krakała Weronika
Krawczyk Pola
Lis Antoni
Łuczyński Jan

Michoń Alicja
Niesiołowska Zofia
Sztobryn Lena
Turlewicz Amelia
Wojtczak Laura

Absolwenci w roku szkolnym 2015/2016

Bujała Hubert
Dudek Hanna
Działo Michał
Górczyński Franciszek
Jankowski Leon
Koralewska Arkadia
Kukawski Igor
Piwońska Barbara
Sencio Krzysztof
Skonieczko Nina
Skopiński Adam
Suliborski Stanisław
Szczęsny Witold
Sztobryn Igor
Żurawski vel Grajewski Michał

Absolwenci w roku szkolnym 2016/2017

Bujała Hanna
Cybulska Hanna
Dynek Amadeusz
Frendzel Michał
Kempińska Malika
Pielecha Jakub
Rakoczy Iwo
Shefler Anastasia
Wójcik Zofia
Zdrajkowski Julian

6. PRZESTRZEŃ EDUKACYJNA

Przestrzeń edukacyjna placówki przedszkolnej stanowi jeden z kluczowych elementów inspirujących, warunkujących rozwój i wychowanie dziecka. Wyznacza ją zarówno budynek placówki przedszkolnej wraz z otoczeniem (ogród, plac zabaw), jak i jego wnętrze. Przestrzeń edukacyjna każdej instytucji powinna być zaproszeniem dla dziecka do przebywania w niej, do aktywności i samodzielności, do kontaktów społecznych, zabawy, nauki, do wzrastania. Przestrzeń taka stawia jednocześnie przed dzieckiem wymagania, określa jego możliwości i wyznacza obszary działalności.

Przedszkole UŁ zajmuje kilka pomieszczeń na parterze XIII Domu Studenta przy ul. Rodzeństwa Fibaków 13. W lokalu placówki i na zewnątrz przeprowadzono gruntowny remont, aby miejsce to spełniało określone wymogi sanitarno-higieniczne i edukacyjne.

W ciągu pierwszych trzech lat działalności (2012–2015) Przedszkole UŁ, jak już nadmieniono, dysponowało dwiema salami zabaw i zajęć, przeznaczonymi dla dwóch grup dziecięcych. Wzrost liczby dzieci zapisanych do placówki uniwersyteckiej spowodował, że w kwietniu 2015 r. ówczesne władze Uniwersytetu Łódzkiego podjęły decyzję o powiększeniu przestrzeni edukacyjnej i zorganizowaniu trzeciej sali dla dzieci. Wraz z nowym rokiem szkolnym 2015/2016 powstała kolejna – trzecia grupa przedszkolna¹. Znalazła swoje lokum w nowym miejscu powstałym dzięki rozbudowie placówki – przeznaczono na ten cel kilka pomieszczeń wspomnianego Domu Studenta. Nowa sala przylega do pozostałych pomieszczeń przedszkolnych i jest połączona z nimi korytarzem. Grupa III posiada też własną szatnię. Warto nadmienić, że tę przestrzeń zaadaptowano na potrzeby placówki raptem w ciągu 2 miesięcy – w lipcu i sierpniu 2015 r.

¹ J. Sosnowska, *Przedszkole uniwersyteckie rośnie w siłę*, „Kronika UŁ” 2015, nr 5.

Fot. 50. Widok z ogrodu Przedszkola UŁ na osiedle akademickie, 2013

Fot. 51. Wejście do Przedszkola UŁ, 2013

Fot. 52. Prace remontowe, 2015

Fot. 53. Sala grupy III podczas remontu, 2015

Efekty prac budowlanych i adaptacyjnych, których autorem była Pracownia Architektoniczna „Archimika”² okazały się znakomite – przestrzeń jest kolorowa, estetyczna i widna. Urządzaniem wnętrza zajęła się mgr Paulina Wetoszka, która objęła wychowawstwo nowo utworzonej grupy III. Inauguracja tej grupy przedszkolnej, która przyjęła nazwę „Żółtej”, nastąpiła w poniedziałek 7 września 2015 r. Przyjęto doń dzieci w wieku 2,5–4 lat.

Obecnie w Przedszkolu UŁ znajdują się:

– 3 sale zabaw i zajęć dla dzieci wraz z toaletami dostosowanymi do potrzeb wychowanków,

– sala gimnastyczna,

– 2 szatnie,

– pokój dyrektora,

– pokój socjalny,

– pomieszczenie kuchenne,

– zmywalnia naczyń,

– łazienka dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych,

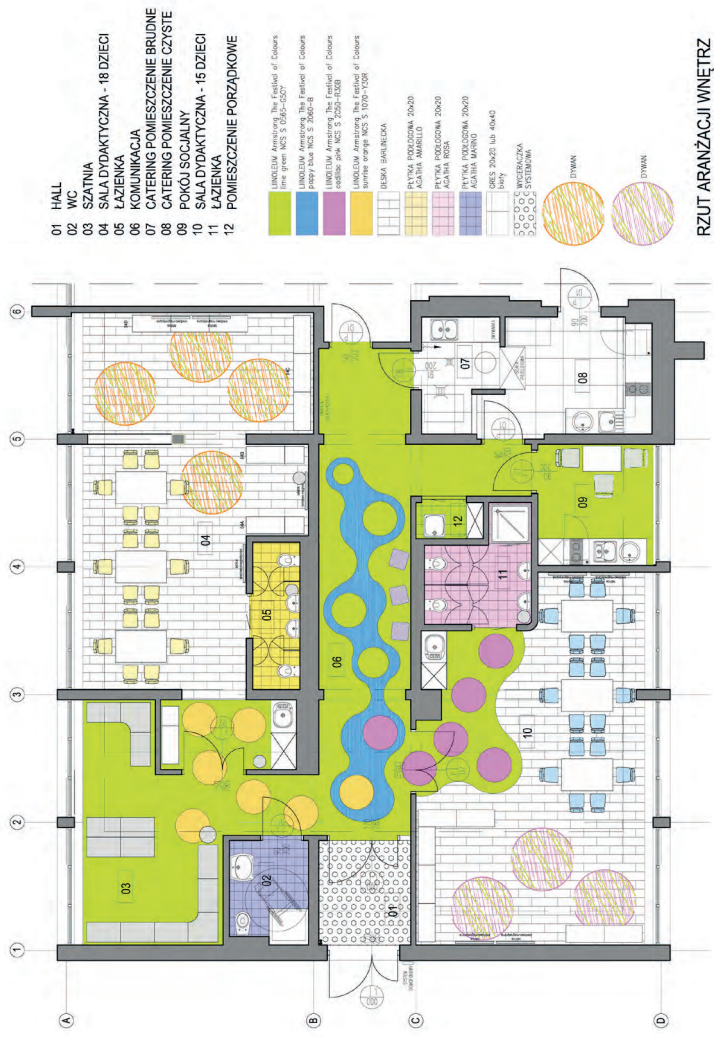
– ogród przedszkolny wyposażony w sprzęt do zabaw i gier.

Maria Montessori przywiązywała dużą wagę do prawidłowo zorganizowanego otoczenia wokół dziecka, dając wskazówki wzorowo urządzonych pomieszczeń przedszkolnych³. Jej postulaty dotyczące wyposażenia takich miejsc, sformułowane w początkach XX w. stały się, jak pisze Ewa Łatacz, prawdziwą rewelacją⁴. „Największa zmiana, zaprowadzona w umeblowaniu szkolnym – pisała M. Montessori w 1913 r., polega na usunięciu ławek. Kazałam zrobić małe stoły z nogami mocno osadzonymi, aby nie mogły się wywracać, ale takie lekkie, iż dwoje dzieci czteroletnich może je z łatwością przenosić.

² www.archimika.pl (dostęp: 18.08.2017).

³ M. Montessori, *Domy Dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*, Warszawa 2005, s. 52–53; też, *Odkrycie dziecka*, Łódź [1948] 2014, s. 47–48 (publikacja przedstawia wyniki badań naukowych z zakresu pedagogiki i psychologii, podjętych przez M. Montessori w 1907 r.).

⁴ E. Łatacz, *Jak wychowywać dzieci? Zarys teorii pedagogicznej Marii Montessori*, Warszawa 1995, s. 24.

Schemat 1. Projekt Przedszkola UŁ (grupy I i II), 2011

Źródło: PROJEKT: AGG-ARCHITEKCI GRUPA GRABOWSKI

Schemat 2. Projekt Przedszkola UŁ (grupa III), 2015

Źródło: Pracownia Architektoniczna „Archimika”

[...] Prócz tego kazałam zrobić małe krzesła”⁵. Dzisiaj może budzić to zdziwienie, ale wówczas funkcjonowały jeszcze placówki dziecięce, w których małe dzieci były zmuszane do wielogodzinnego, nieruchomego siedzenia w amfiteatralnie ustawionych ławkach szkolnych, pośrodku których stał wykładający nauczyciel⁶. Postulaty i osiągnięcia M. Montessori dotyczące wyposażenia placówek dla dzieci są kontynuowane po dzień dzisiejszy. Przestrzeń edukacyjna przedszkola pełni obecnie funkcję montessoriańskiego *przygotowanego otoczenia* będącego, zaraz po nauczycielu, filarem pedagogiki M. Montessori. Według niej przygotowane otoczenie powinno umożliwiać dziecku samowychowanie i samorozwój oraz składać się z dwóch elementów – materialnego (budynek, meble, sprzęty, materiał rozwojowy) i strategicznego (formy i zasady wychowania)⁷.

Według M. Mikszy przygotowane otoczenie można rozpatrywać, mając na uwadze 3 aspekty:

- 1) materialny, na który składają się:
 - a) budynek przedszkolny (sale zabaw i ich wyposażenie w meble oraz sprzęt, szatnia, sanitariaty, sala gimnastyczna, inne pomieszczenia),
 - b) materiał rozwojowy, czyli oryginalny zestaw pomocy opracowanych przez M. Montessori,
 - c) inne pomoce i zabawki dydaktyczne,
 - d) ogród z placem/miejscem zabaw;
- 2) strukturalno-dynamiczny (normy budowy przygotowanego otoczenia, zasady pracy nauczyciela i dzieci z materiałem rozwojowym, zasada porządku i wolności);
- 3) osobowy (dzieci, rodzice, nauczyciele, pozostali pracownicy przedszkola)⁸.

⁵ M. Montessori, *Domy Dziecięce...*, s. 52.

⁶ Zob. Z. Żukiewiczowa, *Wychowanie przedszkolne*, Lwów–Warszawa 1924, s. 114.

⁷ E. Łatacz, *Jak wychowywać...*, s. 25.

⁸ M. Miksza, *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Kraków 2009, s. 43–44.

Fot. 54. Sala grupy III, 2015

Fot. 55. Łazienka w grupie III, 2015

Od początku istnienia Przedszkola UŁ przygotowane otoczenie zorganizowane według postulatów M. Montessori odgrywało i nadal odgrywa istotną rolę w pracy pedagogicznej.

Sale przedszkolne i ich wyposażenie

Dzieci przebywają, jak nadmieniono, w trzech grupach i tym samym w trzech salach, których wystrój różni się od siebie kolorem (w grupie I dominuje barwa zielona, w II – niebieska, a w III – żółta). Estetyka, ład i porządek wspierają harmonijny rozwój dziecka, warunkują jego dobre samopoczucie oraz chęć przebywania wśród rówieśników i dorosłych, pomagają w zabawie i nauce.

Sale przedszkolne – jasne, przestronne, funkcjonalne – wyposażone są w lekkie, niskie, o prostej konstrukcji meble, sprzęty oraz specjalne pomoce dydaktyczne, zwane przez M. Montessori materiałem rozwojowym, a także przedmioty codziennego użytku o wysokich walorach estetycznych. W *przygotowanym otoczeniu* odgrywają one istotną rolę, a ich znaczenie wynika głównie z faktu dostępności. Dzieci w każdej chwili mogą po nie samodzielnie sięgnąć, ponieważ rozmiarami są dostosowane do ich potrzeb, wykonane na miarę ich wzrostu oraz znajdują się w zasięgu ich wzroku i rąk.

W salach dziecięcych Przedszkola UE wyodrębniono kilka stref:

- miejsce wspólnych spotkań i zabaw (dywan),
- miejsce, gdzie umieszczono wspomniany materiał rozwojowy (regaly, szafki),
- miejsce spożywania posiłków oraz ćwiczeń z materiałem rozwojowym i aktywności plastycznej (stoliki),
- toaleta dziecięca,
- indywidualne szafki oznaczone znaczkami – prywatne miejsca dzieci, służące do przechowywania własnych „skarbów”: rysunków, zabawek, książek, czasopism,
- nisko osadzony zlew kuchenny, aby dzieci mogły z niego swobodnie korzystać podczas nabierania wody do ćwiczeń i doświadczeń, mycia pojemników i pędzli po zabawach plastycznych, nabierania wody do konewki, mycia owoców, płukania ściereczek do wycierania stołów itp.

Istotnym składnikiem przygotowanego otoczenia jest specjalnie, empirycznie opracowany przez M. Montessori zestaw pomocy, zwany materiałem rozwojowym⁹. Odpowiada w swej konstrukcji i zastosowaniu

⁹ M. Montessori nie używała określenia pomoce dydaktyczne, lecz materiał rozwojowy (według niej pomoc dydaktyczna służy nauczycielowi, a nie

pojawiającym się w umyśle dziecka wrażliwym cyklem¹⁰, staje się – według autorki – „kluczem do świata” oraz pośrednikiem w poznawaniu rzeczywistości. Ułatwia samokształcenie poprzez samodzielną realizację podjętych zadań, głównie dlatego, że zawiera tzw. kontrolę błędów. Kontrola błędów (specjalne oznakowanie materiału rozwojowego) pozwala dzieciom na samodzielne sprawowanie owej kontroli i korygowanie ewentualnych błędów (samokontrola) podczas ćwiczeń z materiałem. Dzięki temu dziecko ma możliwość czerpania radości z samodzielnego wykonanego zadania, zyskuje wiarę we własne siły i pragnie podejmować nowe, trudniejsze ćwiczenia. Zasada samokontroli uniezależnia dzieci od kontroli sprawowanej z zewnątrz przez dorosłych, uczy samodzielności w myśleniu i dociekaniu prawdy.

Warto zwrócić uwagę, że Przedszkole UŁ jest wyposażone w kompletny materiał montessoriański i różnorodne pomoce dydaktyczne¹¹ oraz na to, że nauczycielki uzupełniły go o bardzo wiele ciekawych i oryginalnych pomocy własnego pomysłu. Wiele przedmiotów w otoczeniu ma naturalną formę, dzięki czemu dzieci mają niemal bezpośredni kontakt z rzeczywistością, co jest ważnym postulatem dydaktycznym M. Montessori.

Dzięki otwartym, niskim półkom i szafkom wychowankowie mają bezpośredni dostęp do wszystkich pomocy dydaktycznych i materiału

dziecku), ponieważ dotyczył on nie tylko przekazywania dzieciom wiedzy, lecz przede wszystkim stanowił podstawę ich rozwoju. M. Montessori, *Odkrycie dziecka...*, s. 93–96; E. Łatacz, *Recepcja teorii pedagogicznej Marii Montessori w Polsce do roku 1939*, Łódź 1996, s. 114.

¹⁰ Wśród charakterystycznych właściwości psychicznych pierwszego etapu rozwoju M. Montessori wymieniła m.in. okresy szczególnej wrażliwości – tzw. „wrażliwe cykle” (wrażliwe fazy). Według niej wrażliwe cykle występują u każdego dziecka, trwają w określonym czasie i momencie, a kiedy napotkają optymalną sytuację, warunki i możliwość przyswajania nowych umiejętności, osiągają największą skuteczność. B. Surma, *Pedagogika Montessori – podstawy teoretyczne i twórcze inspiracje w praktyce*, Kraków 2008, s. 46.

¹¹ Montessoriański materiał rozwojowy jest sprowadzany z Holandii bądź kupowany w polskich firmach zajmujących się dystrybucją zabawek i pomocy dydaktycznych, takich jak: Moje Bambino, Educarium, Topic.

Fot. 56. Dostęp do zlewu w grupie I, 2013

rozwojowego¹². Te elementy przygotowanego otoczenia w każdej sali przedszkolnej ułożone są w pewnym tematycznym porządku, w specjalnych koszykach, w kilku działach (kąciach zainteresowań). Warto nadmienić, że materiał rozwojowy cechuje prostota, precyzja i estetyka wykonania, uwzględnienie zasady stopniowania trudności, dostosowanie do potrzeb rozwojowych dziecka, logiczna spójność ogniw tematycznych oraz ograniczenie – dany rodzaj występuje tylko w jednym egzemplarzu¹³.

W Przedszkolu UŁ materiał rozwojowy znajduje się w następujących działach/kąciach:

- 1) ćwiczenia praktycznego życia,
- 2) kształcenie zmysłów (wzroku, dotyku, słuchu, smaku, węchu),

¹² Takie rozmieszczenie materiału pozwala na realizację podkreślonej przez M. Montessori zasady „widoczności”. M. Miksza, *Zrozumieć Montessori...*, s. 44.

¹³ J. Matczak, *Jak zorganizować przestrzeń edukacyjną w przedszkolu*, [w:] D. Radzikowska, A. Buła, J. Bonar (red.), *Poznać – Zrozumieć – Doświadczyć. Praktyka pedagogiczna w kontekście doświadczeń nauczycieli i studentów wczesnej edukacji*, Kraków 2014, s. 76–77.

- 3) edukacja matematyczna,
- 4) edukacja językowa,
- 5) wychowanie do kultury życia,
- 6) wychowanie religijne¹⁴.

Ćwiczenia praktycznego życia podejmowane przez dzieci w Przedszkolu UŁ odpowiadają ich naturalnej aktywności. Celem tego rodzaju działań jest nauka konkretnych czynności potrzebnych w codziennym życiu. Częste ich powtarzanie prowadzi do poprawnej koordynacji i zharmonizowania ruchów dziecka, doskonali motorykę małą i orientację w przestrzeni, ale przede wszystkim uczy samodzielności. Są to ćwiczenia najchętniej podejmowane przez dzieci najmłodsze, bezpośrednio po rozpoczęciu edukacji przedszkolnej. Wiele czynności, które dzieci wykonują w ramach ćwiczeń praktycznego życia, dotyczy higieny i samoobsługi.

Materiał rozwojowy do ćwiczeń praktycznego życia, który posiada każda grupa przedszkolna, jest bardzo urozmaicony – od szklanych pojemników na wodę, lejków, piasku i menzurek, po guziki, wstążki, zakrętki, nakrętki, zestawy kluczy i kłódek, różnych rozmiarów koraliki, małe zmiotki i szufelki, ściereczki. Znajdują się tutaj różne rodzaje drewnianych ramek do zapinania guzików, do przewlekania, wiązania kokardek, tasemek, dzięki którym dzieci uczą się zapinać guziki, suwaki, sprzączki, agraftki, rzepy, przewlekać sznurówki oraz wiązać kokardy. W zakres codziennych czynności wchodzi ponadto ćwiczenia w przewlekanii i barwieniu wody, przesypywaniu piasku, mierzeniu pojemności naczyń, w nawlekaniu koralików, zakręcaniu słoiczek, przybijaniu „gwoździ”, „krojeniu”, zamykaniu i otwieraniu kłódek, czyszczeniu i polerowaniu przedmiotów z metalu.

W zakresie ćwiczeń praktycznego życia znajdują się ćwiczenia cisy charakterystyczne dla metody M. Montessori. Inspirują one do skupienia uwagi, koncentracji i utrzymania koordynacji ruchów. Ćwiczenia dostosowujemy do potrzeb grupy i samopoczucia dzieci w danym dniu. Wyróżniamy tu chodzenie po linii, okręgu, elipsie oraz ćwiczenia bazujące na zmysłach.

¹⁴ E. Łatacz, *Jak wychowywać...*, s. 25.

Fot. 57. Materiał do ćwiczeń praktycznego życia, 2013

Fot. 58. Ćwiczenia z ramką do zapinania guzików, 2013

Materiał rozwojowy do **kształcenia zmysłów** (wzroku, dotyku, słuchu, smaku, węchu) wprowadza dziecko w świat wymiarów, powierzchni i brył. Posługując się np. różową wieżą, brązowymi scho-dami, czerwonymi beleczkami, cylindrami do osadzania, kolorowymi walcami, komodą geometryczną, tabliczkami (barwnymi, szorstko-gładkimi i barycznymi), puszkami szmerowymi i termicznymi, pojemnikami smakowymi i węchowymi oraz wieloma innymi rzeczami, dziecko doskonali:

- wzrok (poprzez ćwiczenia związane z kształtami, wielkościami, grubością, objętością, proporcjami, kierunkami, odległościami, orientacją w przestrzeni),
- słuch (rozpoznawanie dźwięków, różnicowanie ich nasilenia i wysokości),
- dotyk (różnicowanie temperatury, kształtów, wielkości, ciężaru, szorstkości, faktury),
- smak (rozróżnianie smaków),
- węch (rozróżnianie zapachów).

Fot. 59. Ćwiczenia z wodą i kolorowymi płytkami, 2014

Fot. 60. Materiał do kształcenia zmysłów, 2015

Fot. 61. Ćwiczenia z różową wieżą i brązowymi schodami, 2015

W dziale, gdzie umieszczony jest materiał rozwojowy z zakresu **edukacji matematycznej**, w szczególności sposób widać charakterystyczną dla pedagogiki montessoriańskiej korelację treści. Dziecko, pracując wcześniej np. z materiałem do kształcenia zmysłów, samo przygotowuje się do poznania praw rządzących światem matematyki. Praktyczne doświadczanie i porównywanie wielkości, objętości, wymiarów przedmiotów ułatwia poznanie podstawowych reguł matematycznych, chociaż dzieci w wieku przedszkolnym nie mają jeszcze świadomości tego zjawiska. Urozmaicony montessoriański materiał rozwojowy i inne pomoce dydaktyczne zgromadzone w tym dziale umożliwiają dzieciom klasyfikowanie, porównywanie, poznanie cyfr, systemu dziesiętnego, figur geometrycznych, naukę sprawnego liczenia oraz dokonywania prostych operacji matematycznych.

Materiał do matematyki wykorzystywany jest do:

- nauki liczenia od 0 do 10 (czerwono-niebieskie belecзки, cyfry szorstkie i gładkie, wrzecionka do przeliczania, czerwone kółeczka, kolorowe perełki od 1 do 10),
- ćwiczeń wprowadzających w system dziesiętny (tzw. złote perły i karty liczbowe),
- liczenia od 1 do 19 i od 10 do 99 (tablice Sequina) – oraz od 100 wzwyż,

- kształtowania umiejętności wykonywania prostych działań matematycznych (np. tablice do dodawania i odejmowania, pudełko z zapisem graficznym działań matematycznych),
- ćwiczeń w rozwiązywaniu zadań z treścią (symulacja na licznach).

Fot. 62. Materiał do edukacji matematycznej, 2013

Fot. 63. Ćwiczenia z cyframi z papieru ściernego, 2016

Fot. 64. Ćwiczenia z tablicami Sequina nr 1, 2016

Koncepcja **edukacji językowej** dotyczy nauki pisania i czytania. M. Montessori uważała, że wrażliwość na pisanie i czytanie pojawia się pomiędzy 3. a 6. rokiem życia. Dziecko 4–5-letnie przechodzi okres percepcji, kiedy szczególnie rozwijają się zmysły i pamięć niezbędna do kojarzenia oraz zapamiętywania znaków pisma.

Fot. 65. Materiał do edukacji językowej, 2013

Do edukacji językowej w Przedszkolu UŁ wykorzystujemy m.in.:

- metalowe ramki z wkładami – wprowadzające do umiejętności pisania,
- litery z papieru ściernego i ruchomy alfabet – wprowadzające litery pisane,
- przedmioty z podpisami, obrazki z podpisami, ruloniki z poleceniami, książeczki,
- materiał wprowadzający dwuznaki, zmiękczenia,
- pomoce do gramatyki (symbole części mowy, np. rzeczownika, czasownika).

Fot. 66. Metalowe ramki do obrysowywania, 2015

Praca z materiałem do edukacji językowej ma na celu rozwój i doskonalenie motoryki, lateralizacji, orientacji przestrzennej, koordynowania ruchów ręki i oka, analizy i syntezy wzrokowo-słuchowej. Specyfika konstrukcji wielu pomocy wymaga działania polisensorycznego, np. praca z literami z papieru ściernego nie tylko poszerza umiejętności językowe dziecka, lecz także angażuje do działania zmysł wzroku i dotyku. W codziennej pracy nauczyciele uwzględniają ponadto literaturę dziecięcą, która wzbogaca słownictwo i rozwija umiejętność konstruowania swobodnych wypowiedzi. Temu celowi służą m.in. akcje

czytelnicze na terenie Przedszkola UŁ prowadzone przy współudziale rodziców i innych osób dorosłych (omówiono je w dalszej części publikacji) oraz systematyczne wizyty w Miejskiej Bibliotece Publicznej Łódź-Śródmieście im. Andrzeja Struga (Filia Nr 7 dla Dorosłych), na Osiedlu Akademickim Lumumby (ul. Lumumby 12).

Przetarciem szlaków do pobliskiej biblioteki zajęła się jedna z nauczycielek Przedszkola UŁ – mgr Paulina Wetoszka, która w roku szkolnym 2014/2015 zorganizowała trzy spotkania dla dzieci na terenie biblioteki – w lutym, marcu i kwietniu 2015 r. Pierwsze zajęcia dotyczyły zwiedzania pomieszczeń, oglądania wielu regałów z książkami i poznawania sposobu wypożyczenia zbiorów bibliotecznych. Podczas kolejnych odbyły się miniwarsztaty nt. *Wiosna*, *Wielkanoc* i *Chronimy planetę Ziemię*. Dzieci słuchały wierszy i opowiadań, rozwiązywały zagadki, rysowały pastelami, poznały m.in. definicję „recyklingu” i „ekologii” oraz wypożyczały książki do czytania w przedszkolu. Wyjścia do biblioteki kontynuowano w kolejnych latach¹⁵.

Fot. 67. Zajęcia w bibliotece, 2015

¹⁵ Na przykład w marcu 2017 r. odbyły się warsztaty czytelnicze w Bibliotece UŁ, w których uczestniczyły wszystkie dzieci.

Dział **wychowania dla kultury życia**¹⁶ obejmuje wiedzę z zakresu geografii, biologii, historii, astronomii. Praca z materiałem rozwojowym w dziale wychowanie dla kultury życia daje dzieciom możliwość odkrywania bogactwa życia w świecie natury i kultury, czyli wytworzonym przez człowieka. Maria Montessori uważała, że zadaniem wychowania jest rozwijanie w człowieku zdolności do odpowiedzialności za świat i zachowanie tego, co zostało mu powierzone. W codziennych działaniach uświadamiamy dzieciom konieczność poszanowania świata roślin i zwierząt oraz harmonijnego współżycia człowieka z przyrodą. Pomagamy poznać wartości kultury regionalnej oraz wzmacniamy poczucie przynależności i tożsamości narodowej.

Fot. 68. Materiał do wychowania dla kultury życia, 2013

Dla poznania i zrozumienia zagadnień z tego działu szczególnie istotny jest dostęp do tzw. konkretnów umożliwiających lepsze zrozumienie poznawanych treści, które są często dla dzieci abstrakcyjne

¹⁶ M. Miksza określa ten obszar *wychowaniem kosmicznym*, u E. Łatacz funkcjonuje zaś termin *wychowanie dla kultury życia, prawdy i miłości*.

i trudne do wyobrażenia. Dlatego też materiał dydaktyczny w tym dziale to:

- typowy materiał rozwojowy: globusy, mapy, flagi państw, puzzle części świata, kontynentów, Europy, Polski, komoda biologiczna, zegary, klepsydry, formy powierzchni Ziemi, fazy Księżyca, planety,
- materiał przyrodniczy gromadzony przez nauczycieli, dzieci i rodziców,
- materiał wykonany jako pomoce dydaktyczne przez nauczycieli: zdjęcia, sylwety, obrazki, figurki zwierząt, miniaturowe przedmioty służące do manipulowania.

Ulubionym przez dzieci rodzajem aktywności z wykorzystaniem różnorodnego materiału z tego działu są zabawy badawcze¹⁷. Ich celem jest wielozmysłowe poznawanie otaczającego świata, a najczęściej wykorzystywanymi przedmiotami w takiej zabawie są materiały dostępne dzieciom w środowisku naturalnym, takie jak: piasek, śnieg, woda, patyki, kamyki, ziemia, muszle, liście, owoce drzew, rośliny, ale również materiały do zajęć plastycznych i technicznych czy wytwory techniki dostępne w środowisku przedszkolnym: lupa, magnes, baterie, wiatrak, sznurki, szpulki.

Przykładem takiej aktywności badawczej w Przedszkolu UŁ mogą być ćwiczenia z ziemią, które są organizowane najczęściej wiosną. Dzieci badają ziemię za pomocą zmysłów: wzroku, dotyku i węchu, a następnie wykorzystują w zabawach plastycznych do układania np. mandali z zastosowaniem materiału przyrodniczego albo do wsiania ziaren zboża, zasadzenia fasoli, cebuli czy kwiatów.

Wychowanie dla kultury życia to również świętowanie urodzin dzieci w Przedszkolu UŁ oraz wycieczki, także te związane z poznawaniem dorobku kulturowego Łodzi, które omówiono w dalszej części książki.

¹⁷ Więcej na temat zabaw badawczych organizowanych w Przedszkolu UŁ zob. M. Wałęciak, P. Wetoszka, *Rola nauczyciela przedszkola w kreowaniu dziecięcej aktywności podczas zabaw badawczych*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016, s. 35–44.

Fot. 69. Zabawy badawcze z ziemią, 2013

Fot. 70. Wysiew owsa, 2013

W przygotowanym otoczeniu znaczenie posiada ponadto **wychowanie religijne**. Jak wskazuje M. Miksza, już od 1910 r. M. Montessori rozwijała oryginalną koncepcję wychowania religijnego, dopracowując stopniowo odpowiednie pomoce dydaktyczne¹⁸. Oprócz podstawowych, takich jak krzyż, Biblia, świeca, znajdują się tu książeczki przybliżające np. przypowieści, obrazy, obrazki, układanki itp. Przedmioty zgromadzone w tzw. kąciku religijnym ułatwiają dziecku zrozumienie minionych i aktualnych wydarzeń z historii Kościoła, przypominanych cyklicznie, zgodnie z kalendarzem liturgicznym. Wychowanie religijne to wprowadzanie w świat znaków, gestów, symboli. Dzieci mają możliwość poznania zwyczajów i tradycji związanych z powszechnie kultywowanymi świętami religijnymi. Dopelnieniem wychowania religijnego są uroczystości, np. przed świętami Bożego Narodzenia, które w Przedszkolu UŁ obchodzimy wspólnie z rodzinami wychowanków oraz katechezy prowadzone w ramach zajęć z religii, w których biorą udział dzieci zgłoszone przez rodziców.

Fot. 71. Kącik religijny, 2013

¹⁸ M. Miksza, *Zrozumieć Montessori...*, s. 62.

Pracownicy Przedszkola UŁ przywiązują dużą wagę do ładu, porządku i estetyki wokół dzieci, zarówno w salach przedszkolnych, jak i w innych pomieszczeniach. Istotne jest, aby całe „zaplecze edukacyjne” będące dla dzieci w bezpośrednim dostępie było uporządkowane i kompletne. W realizacji tego zadania nauczycielom pomagają dzieci, doskonale orientujące się i znające przygotowane otoczenie we własnej sali. Po zakończeniu zajęć lub po zabawie obowiązkiem dziecka jest uporządkowanie miejsca, gdzie przebywało. Efekty własnych działań dzieci prezentują na korytarzu. Samodzielnie wynoszą swoje prace na korkowej podkładce, kładąc na niej wizytówkę z własnym imieniem. Na drugi dzień samodzielnie sprzątają prace z korytarza i układają materiał rozwojowy na półkach.

Sala gimnastyczna

Specjalnie wydzielone miejsce do zabaw ruchowych i ćwiczeń, czyli sala gimnastyczna, funkcjonuje w przestrzeni Przedszkola UŁ od września 2015 r. Jest to szczególnie potrzebna przestrzeń, gdzie przez większą część dnia przebywają małe dzieci tryskające energią i mające ogromną potrzebę ruchu.

Fot. 72. Sala gimnastyczna, 2015

Sala gimnastyczna jest świetnie wyposażona w różnorodny sprzęt do ćwiczeń: równoważnię, drabinę, ławki gimnastyczne, materace, zjeżdżalnię, tor przeszkód oraz przybory do zabaw ruchowych: wreczki, szarfy, piłki, obręcze, kostki, kolorowe chustki, chusty animacyjne i wiele innych. Przestrzeń ta służy nie tylko do swobodnych zabaw i ćwiczeń z asystą nauczyciela, chociaż tej formy ruchu jest tutaj najwięcej, lecz jest także miejscem wielu zajęć: gimnastyki korekcyjnej, rytmiki, koncertów muzycznych, języka angielskiego, przedstawień teatralnych, uroczystości i imprez przedszkolnych, dziecięcych występów, spotkań i zebrań z rodzicami, warsztatów doskonalących dla nauczycieli itp. Pomieszczenie to posiada również ekran multimedialny, dzięki któremu dzieci mogą oglądać filmy edukacyjne oraz bajki.

Do sali przylega pomieszczenie grupy III. Jest do niej również odrębne wejście z boiska akademickiego.

Ogród przedszkolny

Ogród przedszkolny stanowi naturalne „przedłużenie” treści i elementów składających się na jeden z omówionych działów pedagogiki montessoriańskiej funkcjonujący w sali przedszkolnej – wychowanie dla kultury życia, którego założeniem jest m.in. zapoznavanie dzieci z przyrodą ożywioną i nieożywioną. Przylega on bezpośrednio do budynku Przedszkola UŁ. Jest dla dzieci miejscem odpoczynku, relaksu i codziennej zabawy podejmowanej indywidualnie lub wspólnie z rówieśnikami. Umożliwia najmłodszym kontakt z przyrodą. Różnorodny i wielofunkcyjny sprzęt do zabaw znajdujący się w ogródku (zjeżdżalnie, bujaki, piaskownice, ławeczki, tor przeszkód, karuzela, minikoszykówka, huśtawka, drewniany domek) zachęca do ruchu, nabywania nowych sprawności i umiejętności oraz pokonywania przeszkód. Podczas takiej aktywności można zaobserwować u dzieci radość, optymizm i współpracę z innymi wychowanekami. Tutaj mogą spotkać się ze sobą dzieci ze wszystkich grup, nawiązać nowe znajomości i relacje. Ogródek i plac zabaw zaprojektowała, wykonała i zamontowała Firma „SUN+” w 2012 r.

Fot. 73. Ogród przedszkolny, 2012

Fot. 74. Zabawy w piaskownicy, 2015

Niespodzianką przygotowaną przez nauczycieli dla dzieci z okazji Dnia Dziecka w 2016 r. było uroczyste otwarcie tzw. „ogrodu sensorycznego”, czyli specjalnej ścieżki podzielonej na części i wyłożonej korą, piaskiem, kamieniami, kasztanami, po której można było przejść bosymi stopami. Interesującą dla dzieci okazała się też „ścianka wodna z deszczownicą”, za pomocą której można było przelewać wodę i obser-

wować jej wyciek, natomiast w innym miejscu zobaczyć, jak wiatr porusza wietrznymi zabawkami lub zagrać na drewnianych dzwoneczkach¹⁹. „Ogród sensoryczny” powstał dzięki inspiracji i wysiłkowi nauczycielek Przedszkola UŁ – mgr Anny Kowalczyk i mgr Mai Walęciak.

Wzorowana na tej pomocy dydaktycznej, w listopadzie 2016 r., powstała ścieżka sensoryczna, którą nauczycielki – A. Kowalczyk i M. Walęciak – umiejscowiły w sali gimnastycznej²⁰. Składała się z płytek o różnych fakturach, a do jej wykonania użyto m.in.: druciane zmywaczki, papier ścierny, gąbki, sznurek, korki, otuliny izolacyjne do rur, gumowe piłeczki, poduszkę wypełnioną ziarnami fasoli itp. Jak dowiadujemy się ze strony internetowej placówki, tak opracowana pomoc dydaktyczna służyła dzieciom do rozwijania motoryki dużej i równowagi, stymulacji dotyku, ćwiczeń różnicowania i rozpoznawania faktur. Potrzebna była w okresie zimy i wiosny, dopóki pogoda nie pozwoliła na korzystanie z zewnętrznej ścieżki sensorycznej w ogródku.

Ogród przedszkolny jest także miejscem dorocznych „Pikników Rodzinnych”, które od początku działalności Przedszkola UŁ organizujemy w połowie czerwca. Uczestniczą w nich całe rodziny. Mają one charakter wspólnego spotkania, obfitują w zabawy, śpiew, tańce, konkurencje sportowe, konkursy, rywalizacje między grupami itp. Cieszą się powodzeniem całych rodzin, a nawet sąsiadów i znajomych naszych dzieci²¹. Zazwyczaj na kilka godzin przed piknikiem pogoda nam nie dopisuje: pada deszcz, wieje silny wiatr, bywa chłodno, ale tuż przed albo w trakcie spotkania nagle się wypogadza i możemy świętować. Raz tylko (w czerwcu 2014 r.) musieliśmy z całym wiktem schronić się w przedszkolu i już z niego nie wyszliśmy aż spotkanie dobiegło końca.

¹⁹ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/23213-dzien-dziecka-w-przedszkolu-ul/> (dostęp: 24.02.2017).

²⁰ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/26617-nowa-pomoc-dydaktyczna-w-przedszkolu/> (dostęp: 6.03.2017).

²¹ <http://kronika.uni.lodz.pl/specjalne/tv/video/przedszkolu%CS%81> (dostęp: 28.02.2017).

7. PROGRAM WYCHOWANIA I PLAN DNIA

Podstawą pracy Przedszkola UŁ jest koncepcja pedagogiczna M. Montessori, ale w świetle przepisów prawa oświatowego placówka prowadzi działalność w oparciu o podstawę programową wychowania przedszkolnego. Stanowi ona bazę do konstruowania programów wychowania przedszkolnego.

W Przedszkolu UŁ od początku działalności obowiązują dwa wybrane przez nauczycieli programy wychowania przedszkolnego: „Odkryjmy Montessori raz jeszcze”¹ oraz „Dobry start przedszkolaka”². Obydwa dokumenty dostępne są na stronie internetowej³.

Plan dnia w Przedszkolu UŁ został zaprezentowany w tabeli 7.

Programy wychowania przedszkolnego i rozkład dnia mieszczą się w obszarze strukturalno-dynamicznym przygotowanego otoczenia. Do tej kategorii zaliczamy też planowanie pracy pedagogicznej, zasady pracy nauczyciela i dzieci z materiałem rozwojowym, zasadę porządku i wolności, atmosferę w przedszkolu i w grupie⁴.

¹ R. Czekalska, A. Gaj, B. Lauba, J. Matczak, A. Piecusiak, J. Sosnowska, *Odkryjmy Montessori raz jeszcze... Program wychowania przedszkolnego opracowany na podstawie założeń pedagogiki Marii Montessori w Przedszkolu Miejskim nr 106 w Łodzi*, Kraków 2009.

² M. Rościszewska-Woźniak, *Dobry start przedszkolaka. Program wychowania przedszkolnego*, Warszawa 2010.

³ <https://www.ore.edu.pl/dla.../programy-nauczania?...odkryjmy-montessori-raz-jeszcze>; <https://www.ore.edu.pl/dla.../programy-nauczania?download...dobry-start-przedszkol...> (dostęp: 6.03.2017).

⁴ J. Sosnowska, *Jak tworzyć przyjazne przedszkole? Sugestie praktyka*, [w:] A. Nałaskowski, B. Przyborowska (red.), *Wokół udanych inicjatyw edukacyjnych*, Toruń 2012, s. 114.

Tabela 7. Ramowy rozkład dnia w Przedszkolu UŁ

Czas od-do	Rodzaj aktywności
7:00–8:00	Schodzenie się dzieci, powitanie dzieci i rodziców, rozmowy, zabawa swobodna w kąciakach zainteresowań
8:00–8:30	Zabawa indywidualna i zespołowa, praca kompensacyjno-stymulująca rozwój dzieci, zabawa rozwijająca zainteresowania; ćwiczenia poranne, zabawa ruchowa ze śpiewem
8:30–8:45	Przygotowanie do śniadania, czynności higieniczno-porządkowe, dyżury
8:45–9:00	ŚNIADANIE
9:00–9:10	Czynności porządkowe w sali zajęć, czynności higieniczne dzieci
9:10–10:30	Ćwiczenia z montessoriańskim materiałem rozwojowym podstawowym i uzupełniającym
10:30–11:30	Zajęcia dodatkowe: rytmika, język angielski, warsztaty teatralne, teatrzyki, koncerty muzyczne, zabawa w ogrodzie przedszkolnym, spacer
11:30–11:45	Przygotowanie do obiadu, czynności higieniczno-porządkowe, dyżury
11:45–12:10	OBIAD
12:10–12:30	Czynności porządkowe w sali zajęć, czynności higieniczne dzieci
12:30–13:00	Odpoczynek (relaksacja w ciszy lub z muzyką, czytanie książek)
13:00–14:15	Zabawa i ćwiczenia indywidualne lub w zespołach, uwzględniające zainteresowania dzieci
14:15–14:30	Przygotowanie do podwieczorku, czynności higieniczno-porządkowe, dyżury
14:30–14:45	PODWIECZOREK
14:45–15:00	Czynności porządkowe w sali zajęć, czynności higieniczne dzieci
15:00–17:00	Zabawa doskonaląca i rozwijająca kompetencje, wiadomości i umiejętności dzieci; zabawa w kąciakach zainteresowań, rysowanie, lepienie, wycinanie, majsterkowanie, prace porządkowe w sali, kontakty indywidualne z rodzicami, pożegnanie dzieci i rodziców

Źródło: dokumentacja Przedszkola UŁ

Planowanie pracy w placówce przedszkolnej jest zadaniem nauczycieli i odbywa się w odniesieniu zarówno do danego roku szkolnego (planowanie roczne), jak i danego miesiąca (planowanie miesięczne w poszczególnych grupach). W Przedszkolu UŁ dokument pod nazwą „Zadania miesięczne” udostępniany jest rodzicom na tablicach ogłoszeń poszczególnych grup. Przykład sposobu planowania miesięcznego zawarto w aneksie (załącznik 5).

Codzienna praca wychowawczo-dydaktyczna odbywa się z zastosowaniem różnych form dziecięcej aktywności. Jest to:

- aktywność indywidualna: zabawa, nauka, „praca”, ćwiczenia z montessoriańskim materiałem rozwojowym (zakłada także kontakt z nauczycielem, tzw. „lekcje słowne”),
- aktywność zespołowa w małych grupach jw. (może przebiegać również z nauczycielem),
- aktywność zespołowa z całą grupą (są to najczęściej zajęcia i zabawy proponowane przez nauczyciela: ruchowe, muzyczne, plastyczno-konstrukcyjne, integracyjne, dydaktyczne i ćwiczenia ciszy).

Jak nadmieniono, dzieci mogą przebywać w Przedszkolu UŁ od godziny 7:00 do 17:00. Po śniadaniu i pracach porządkowych rozpoczynają się ćwiczenia z materiałem rozwojowym (tzw. praca własna). W tym czasie dzieci wybierają spośród wielu propozycji i możliwości odpowiednie dla siebie zajęcia. Decydują też, czy będą pracować samodzielnie czy w małych grupach. W zależności od zainteresowań czas ćwiczeń może wynosić od kilku do kilkudziesięciu minut. Dzieci „pracują” równocześnie nad różnymi treściami, takimi jak: nauka czynności samoobsługowych, ćwiczenia praktyczne, kształcenie zmysłów, przyswajanie pojęć językowych, matematycznych, podejmowanie prób pisania i czytania. Dzięki temu ich ciekawość jest ciągle ukierunkowywana na nową aktywność, co równocześnie wzmaga motywację, aby poznawać nowe treści. Często dzieci przejmują rolę nauczyciela i objaśniają innym zasady poszczególnych ćwiczeń.

Należy przy tym wspomnieć o montessoriańskiej zasadzie wyboru czasu, miejsca i przedmiotu pracy. W jej ramach dziecko ma wolność wyboru czasu, miejsca i przedmiotu/formy ćwiczeń. Spośród różnorodnego materiału, jak już podkreślono, dziecko może wyłonić

Fot. 75. Ćwiczenia z materiałem rozwojowym, 2016

Fot. 76. Praca wolna z materiałem Montessori, 2016

ten, który jest mu najbardziej potrzebny i odpowiada jego aktualnym zainteresowaniom. Dzieci decydują o miejscu, w którym będą „pracować”, z kim (jeśli to aktywność grupowa), a także jak długo będą korzystać z wybranego materiału oraz gdzie (stolik, dywan, wyodrębnione miejsce w sali). Wolność wyboru nie jest bez granic – jest wytyczona wolnością drugiego człowieka oraz zasadami obowiązującymi w danej grupie, a także samym materiałem, który w przygotowanym otoczeniu występuje w jednym egzemplarzu. Jeśli dziecko chce korzystać z konkretnej pomocy dydaktycznej, ale „pracuje” z nią ktoś inny, wówczas winno poczekać. Takie sytuacje uczą cierpliwości, szacunku do wytworów innych, współdziałania i podejmowania działań partnerskich. Pozostałe montessoriańskie zasady obowiązujące w czasie pracy własnej to: doprowadzanie ćwiczeń do końca, rzetelność samokontroli, delikatne obchodzenie się z materiałami/pomocami oraz utrzymywanie ich w porządku⁵.

Istotną rolę w procesie wychowania odgrywają także zasady i normy życia grupowego, które na początku każdego roku szkolnego ustalane są wspólnie z dziećmi. Wymiar wspólnotowego określenia reguł powoduje z jednej strony dobrowolne podporządkowanie się im, z drugiej – pozwala na osiąganie samodzielności w zakresie kontrolowania własnego zachowania w obrębie tychże norm. Nauczyciele uświadamiają dzieciom, że wolność w obszarze życia społecznego ma również granice i kończy się tam, gdzie zaczyna się wolność innego dziecka oraz, że przywileje, które dotyczą jednego dziecka, odnoszą się też do innych.

Chociaż M. Montessori preferowała wyłącznie działania dziecka bazujące na materiale rozwojowym, to nie wyklucza się obecnie możliwości zabawy klockami, pojazdami, lalkami lub przyniesionymi z domu „przytulankami”. Nie wszystkie dzieci podejmują pracę z materiałem rozwojowym. Wówczas nauczyciele starają się zachęcać do innego działania, takiego jak: lepienie, malowanie, rysowanie, wycinanie lub pozostawiają dziecku możliwość wyboru własnej aktywności.

⁵ M. Miksa, *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Kraków 2009, s. 80–82.

Fot. 77. Nauka nakrywania do stołu, 2016

W przedszkolach montessoriańskich praca z dziećmi w większości ma charakter indywidualny. Indywidualizacja procesu uczenia się daje możliwość „pójścia za dzieckiem”, a materiał rozwojowy odpowiadający możliwościom poszczególnych dzieci daje szansę na zdobycie nowej wiedzy i umiejętności. Niektóre dzieci bardzo szybko przechodzą od konkretów do abstrakcji, jak na przykład liczenie w pamięci, a innym trzeba „dać czas”.

Oprócz indywidualnej pracy z montessoriańskim materiałem rozwojowym dzieci doskonalą swoje umiejętności podczas wspólnych zabaw i ćwiczeń organizowanych spontanicznie przez dzieci lub z inspiracji i pod kierunkiem nauczyciela.

W Przedszkolu UŁ odbywa się szereg zajęć dodatkowych:

- język angielski dla wszystkich dzieci (2 razy w tygodniu),
- dodatkowy język angielski dla dzieci chętnych (2 razy w tygodniu),
- zajęcia rytmiczno-ruchowe (raz w tygodniu),
- gimnastyka korekcyjna (raz w tygodniu),
- capoeira (raz w tygodniu),
- koncerty muzyczne, spektakle teatralne, warsztaty teatralne, wycieczki do muzeum dla najstarszych (raz w miesiącu),
- zajęcia logopedyczne (raz w tygodniu),
- konsultacje indywidualne z psychologiem (2 razy w miesiącu).

Ponadto dzieci biorą udział w uroczystościach, imprezach, spotkaniach z osobami reprezentującymi różne zawody i życiowe pasje, spektaklach teatralnych i wycieczkach odbywających się poza terenem przedszkola – bliższych (np. do biblioteki, jednostki straży pożarnej, na pocztę, do sklepu spożywczego czy warzywnego) i dalszych (do Ogrodu Botanicznego, Palmiarni, Wioski Indiańskiej, Wiatrowego Sadu czy Skansenu Nagawki).

Fot. 78. Wycieczka do Wiatrowego Sadu, 2016

Fot. 79. Wycieczka do Wioski Indiańskiej, 2015

Na początku każdego miesiąca dzieci i rodzice otrzymują informację zamieszczoną na przedszkolnej tablicy ogłoszeń oraz na stronie internetowej o proponowanych formach aktywności odbywających się w Przedszkolu UŁ w danym miesiącu. Jako przykład podano miesiąc czerwiec 2016 r.

Propozycje dla dzieci i rodziców na miesiąc czerwiec 2016 r.

1.06. (środa) – Dzień Dziecka w Przedszkolu UŁ – zabawy w salach poszczególnych grup; otwarcie ogródka sensorycznego z możliwością badania kierunku wiatru, obserwacji wody w deszczownicy, przejścia bosą stopą po ścieżce sensorycznej itp.

3.06. (piątek) – w ramach miniwykładu dla dzieci z grupy II gra terenowa pt. *W poszukiwaniu zagubionego skarbu* – prowadzona przez mgr Aleksandrę Maj – mamę Marysi Kolasińskiej (9:30–11:30).

7.06. (wtorek) – *Dmuchańce* – zabawy w ogrodzie na zamkach dmuchanych (9:30–15:30).

8.06. (środa) – wycieczka do Teatru Arlekin dla wszystkich dzieci na przedstawienie pt. *Tymoteusz Rymcimci*. Wyjazd z przedszkola ok. godz. 10:30.

9.06. (czwartek) – koncert muzyczny *Zabierz w podróż muzykę* (godz. 12:30).

10.06. (piątek) – wycieczka dla dzieci 6-letnich do Biblioteki UŁ na warsztaty czytelnicze w ramach XV Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom (dojazd tramwajem, wyjście z przedszkola o 9:30).

13.06. (poniedziałek) – wizyta psychologa – konsultacje dla rodziców (godz. 9:00–11:00).

14.06. (wtorek) – zebranie z rodzicami dzieci nowo zapisanych – godz. 16:00.

15.06. (środa) – wycieczka do Wioski Indiańskiej w miejscowości Solca Mała 22 (Ozorków). Wyjazd z przedszkola ok. godz. 10:00, powrót ok. godz. 15:30; po powrocie obiad.

17.06. (piątek) – IV Piknik Rodzinny w ogrodzie przedszkolnym (od godz. 13:00).

20.06. (poniedziałek) – wizyta psychologa – konsultacje dla rodziców i obserwacja w grupach (godz. 9:00–11:00).

24.06. (piątek) – warsztaty teatralne – bajki dawne: *Świniopas* (w grupach).

28.06. (wtorek) – w ramach miniwykładu dla dzieci z grupy III warsztaty papieru czerpanego *Papierowe lato* prowadzone przez mgr Joannę Ludwiczak – mamę Soni (10:00–10:45).

Fot. 80. JM Rektor UŁ – prof. zw. dr hab. Włodzimierz Nykiel
w stroju Mikołaja, 2012

Fot. 81. Bal karnawałowy, 2016

Praca z dziećmi w grupach montessoriańskich daje też możliwości budzenia i ukierunkowania zainteresowań. Dzieci mają czas i swobodę w projektowaniu oraz realizacji pomysłów, nie zabraknie im też tworzywa do licznych działań. Warto wspomnieć zainteresowanie Układem Słonecznym, państwami Unii Europejskiej, życiem zwierząt,

zagadnieniami związanymi z teatrem itp. Obserwujemy, że obecnie dzieci inaczej chłoną świat niż dawniej, ich rozwój następuje bardzo szybko. Często same organizują własny „warsztat pracy”, wymyślają gry, zabawy, teatrzyki, konkursy, tańce.

Warto nadmienić, że podczas wszystkich rodzajów dziecięcej aktywności, a zwłaszcza podczas zabawy swobodnej, nauczyciele pomagają dzieciom w przestrzeganiu ustalonych zasad i reguł, używaniu form grzecznościowych, współpracy z dziećmi, nauczycielami i innymi dorosłymi, uczeniu się sposobu odnoszenia do innych i rozumienia ich potrzeb oraz w negocjowaniu.

8. INNE (CIEKAWY) DZIAŁANIA Z DZIEĆMI

Podczas pięcioletniej działalności Przedszkola UŁ (2012–2017) podjęto wiele inicjatyw adresowanych do dzieci. Były to przedsięwzięcia niestandardowe, niekiedy autorskie, uzupełniające pracę pedagogiczną nauczycieli, wynikającą z przyjętych w placówce programów wychowania przedszkolnego. Co istotne, działania te podejmowano dla dzieci oraz z ich aktywnym udziałem. Dużą rolę w ubogacaniu szeroko rozumianej przestrzeni wokół dziecka nietuzinkowymi bodźcami i pomysłami odegrali rodzice. W każdym roku szkolnym zapoczątkowano określony cykl działań edukacyjno-wychowawczych, które w kolejnych latach – z większym lub mniejszym nasileniem – kontynuowano.

„Kolorowe Dni w Przedszkolu UŁ”

W pierwszym roku działalności Przedszkola UŁ (2012/2013), kiedy naszą społeczność tworzyły przeważnie dzieci 2-, 3- i 4-letnie, które w większości po raz pierwszy przekroczyły próg instytucji, działania nauczycieli skupiły się wokół dwóch najważniejszych kwestii: pomocy w adaptacji oraz wspierania dzieci w osiągnięciu samodzielności, o czym już pisano. Praca w tym kierunku kontynuowana jest nadal, zarówno w stosunku do dzieci mających trudności adaptacyjne, jak i do wszystkich, którzy chcą być samodzielni (a dzieci bardzo tego chcą).

W tym samym roku szkolnym zapoczątkowano ponadto cykl pod nazwą „Kolorowe Dni w Przedszkolu UŁ”, cieszący się wśród najmłodszej społeczności dużą popularnością. W ciągu całego roku wybraliśmy cztery takie dni, po jednym w każdej z pór roku: jesienią (we wrześniu) był to „Dzień Żółty”, zimą (grudzień/styczeń) – „Dzień Niebieski”,

Fot. 82. „Żółty Dzień”, 2012

wiosną (marzec) – „Dzień Zielony” i latem (czerwiec) – „Dzień Czerwony”. W kolejnym roku szkolnym „Dzień Czerwony” zorganizowaliśmy w lutym oraz połączyliśmy z dniem św. Walentego i tak już pozostało. Kolorowe dni mają specjalną oprawę. W przedszkolnej przestrzeni odbywa się wtedy wiele interesujących zabaw: plastyczno-konstrukcyjnych, muzycznych, ruchowych, językowych, matematycznych¹. Dzieci przychodzą w ubraniu nawiązującym do koloru dnia i przynoszą z domu maskotkę lub zabawkę. W przedszkolu poszukują np. koloru zielonego w otoczeniu, tworzą zbiór przedmiotów w określonym kolorze i nazywają poszczególne rzeczy; w zabawach wykorzystują swoje maskotki do liczenia, segregowania lub opowiadania. Tego dnia czeka ich odpowiednie, np. żółte menu (nawet samodzielnie w grupach przygotowywały galaretkę), a na zakończenie dnia – drobna niespodzianka, oczywiście w dominującym kolorze.

¹ Z przebiegiem takiego dnia można się zapoznać, oglądając zdjęcia na stronie internetowej Przedszkola UŁ: <http://przedszkole.uni.lodz.pl/1100-czerwony-dzien-w-przedszkolu-2/> (dostęp: 24.02.2017); <http://przedszkole.uni.lodz.pl/32116-czerwony-dzien/> (dostęp: 27.02.2017).

Zwiedzamy łódzkie muzea – cykl zajęć w przestrzeni muzealnej i przedszkolnej

Po raz pierwszy cykl zajęć mających na celu poznawanie przez dzieci dziedzictwa kulturowego Łodzi – „małej ojczyzny” podjęto w Przedszkolu UŁ w roku szkolnym 2012/2013, z nieliczną wówczas grupą dzieci najstarszych. Aktywniejsze działania ukierunkowane na alternatywne sposoby nauki poza środowiskiem przedszkolnym poprowadzono w roku szkolnym 2014/2015². Wtedy to w wycieczkach do łódzkich muzeów odbywających się raz w miesiącu uczestniczyły dzieci 5- i 6-letnie z dwóch grup montessoriańskich (I i II)³.

Warto nadmienić, że w toczącej się dyskusji nad kondycją edukacyjną współczesnych placówek oświatowych, w tym szkół i przedszkoli, dochodzi coraz częściej do głosu postulat „zdobywania wiedzy” poza obrębem środowiska szkolnego. Formułowana jest sugestia, by do praktyki przedszkolnej i wczesnoszkolnej włączyć środowisko

² W tym samym roku szkolnym odbyła się w Łodzi wspomniana już konferencja naukowa *Nauczyciel w przestrzeni edukacyjnej dziecka* zorganizowana przez Katedrę Pedagogiki Wieku Dziecięcego UŁ (IV 2015), podczas której jedno z wystąpień plenarnych – *Krytyczna filozofia techniczna jako paradygmat współczesnej metodyki nauczania* – dotyczyło edukacji muzealnej. Jego autorka – dr hab. Jolanta Kruk – nawiązywała do roli, jaką odgrywają instytucje kultury, w tym muzea, w poznawaniu przez dziecko otaczającej rzeczywistości. Więcej na temat wykorzystywania pozainstytucjonalnej przestrzeni przedszkola i szkoły w procesie rozwoju dziecka zob. D. Klus-Stańska, *Między wiedzą a władzą. Dziecięce uczenie się w dyskursach pedagogicznych*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2007, nr 1/2, s. 99–100; M. Wiśniewska-Kin, *Zdolności poznawcze dzieci w wieku 7–10 lat*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2008, nr 1, s. 127–132; R. M. Łukaszewicz, *W poszukiwaniu innej drogi edukacji: między wyobraźnią a narracją*, [w:] D. Walo-szek (red.), *Wybrane zagadnienia edukacji człowieka w dzieciństwie*, Kraków 2009, s. 63–71.

³ Szerzej na ten temat zob. J. Sosnowska, *Sztuka edukacji – przestrzeń muzeum i przedszkola jako środowisko kształcenia i wychowania do kultury*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016.

pozaszkolne jako znaczące otoczenie człowieka. W tym kontekście muzeum i jego zaplecze postrzegane jest jako „nisza edukacyjna” dla najmłodszych, ale i „miejsce zmiany”⁴.

Formuła cyklu edukacyjnego „Zwiedzamy łódzkie muzea” obejmowała dwie części: 1) pobyt w muzeum oraz 2) utrwalenie pozyskanych wiadomości następnego bądź kolejnego dnia w przedszkolu. Celem takiej aktywności było zapoznanie dzieci z łódzkimi muzeami i ich zbiorami, różnorodnością języka sztuki, indywidualnym i wspólnotowym procesem twórczym oraz rozwijanie dziecięcej kreatywności i sprawności manualnej podczas zajęć plastycznych.

Pierwszym miejscem, gdzie pojechały dzieci zaraz po rozpoczęciu roku szkolnego we wrześniu 2014 r., było Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne przy Placu Wolności 14⁵. Pierwsza wystawa, archeologiczna, zawierała eksponaty z epoki kamienia, brązu, okresu rzymskiego i wędrowek ludów oraz wczesnego i późnego średniowiecza⁶. Szczególne zainteresowanie wzbudziło kilka eksponatów: zrekonstruowane grobowce mężczyzny-wojownika i kobiety, znajdujące się tuż pod podłogą (groby nakryto wysoko hartowanym szkłem, dzięki czemu możliwe było obejrzenie bogatego wyposażenia pochówku), makieta średniowiecznej fosi obronnej, ubiór rycerza i pieniądze używane dawniej. Druga ekspozycja – część etnograficzna – nawiązywała do kultury wsi okresu międzywojennego (1918–1939) na terenie Polski środkowej; wystawa składała się z eksponatów z regionów: opoczyńskiego, rawskiego, łowickiego i sieradzkiego⁷. Eksponaty nawiązywały do okresu dzieciństwa (wnętrze izby z kołyską i dawnymi zabawkami), młodości (postać dziewcząt i chłopców podczas obrzędów Świąt Wielkanocnych),

⁴ J. Kruk, *Dezintegracja szkolnego środowiska oraz możliwości jego harmonizowania z infrastrukturą pozaszkolną*, [w:] D. Klus-Stańska (red.), *(Anty)edukacja wczesnoszkolna*, Kraków 2015, s. 307–312.

⁵ <http://www.maie.lodz.pl> (dostęp: 1.03.2017).

⁶ <http://www.maie.lodz.pl/exhibitions/stala-wystawa-archeologiczna> (dostęp: 1.03.2017).

⁷ <http://www.maie.lodz.pl/exhibitions/stala-wystawa-etnograficzna> (dostęp: 1.03.2017).

czasu pracy w gospodarstwie (narzędzia rolnicze) i na koniec – okresu starości, który na wystawie symbolizuje para „staruszków” w strojach sieradzkich, siedząca przed domem. Zadaniem plastycznym podjętym przez dzieci w przedszkolu po powrocie z muzeum były „Gliniane naczynia”.

Fot. 83. W Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym, 2014

Fot. 84. Część etnograficzna w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym, 2014

Kolejnym celem cyklu edukacyjnego (w październiku 2014 r.) było wspaniałe Muzeum Sztuki ms² przy ul. Ogrodowej 19, mieszczące się w pofabrycznym budynku w obrębie łódzkiej Manufaktury⁸. Dzieci zwiedziły wystawę *Atlas nowoczesności*, która prezentowała kolekcję prac artystów z przełomu XX i XXI w. – obrazy i rzeźby. Zbiorom próbowały nadać wymyślone przez siebie tytuły. Zadaniem plastycznym w przedszkolu było wykonanie prac kredką pastelową na temat *Słońce i inne gwiazdy*, wzorowanych na obrazie o tym samym tytule autorstwa Andrzeja Wróblewskiego (1927–1957) oraz *Martwa natura z dyniami* – przedmiotem działań były dynie przyniesione do przedszkola przez rodziców.

Fot. 85. Zwiedzanie wystawy w Muzeum Sztuki ms², 2014

Na trasie zwiedzania obiektów będących dorobkiem materialnym łódzkiej kultury była Bazylika Archikatedralna przy ul. Piotrkowskiej 265 (w listopadzie 2014 r.) i znajdujący się nieopodal Grób Nieznanego Żołnierza – symboliczny pomnik poświęcony poległym na polach bitew bezimiennym żołnierzom, odsłonięty w 1925 r. (był wówczas

⁸ <http://msl.org.pl/pl/wydarzenia/atlas-nowoczesnosci> (dostęp: 1.03.2017).

pierwszym tego rodzaju pomnikiem w Polsce). Dzieci miały okazję poznać takie pojęcia, jak: bryła, gmach, cegła (zewnątrzna część budowli) oraz filar, rzeźba i płaskorzeźba, witraż (wnętrze Katedry)⁹. W przedszkolu poznały pojęcia barwy ciepłe i zimne oraz wykonały swoje autorskie rysunki pt. *Witraż*.

Wspaniałe zbiory posiada również dawna fabryka przemysłowca Ludwika Geyera – obecnie Muzeum Włókiennictwa przy ul. Piotrkowskiej 282¹⁰, w którym dzieci były dwukrotnie (w styczniu i lutym 2015 r.). Za pierwszym razem zwiedziły kilka wystaw stałych i czasowych – *Z modą przez XX wiek* (na wystawie znajdowało się około 230 damskich i męskich strojów), *Persy z Łodzi. Historia Dywilanu* (ekspozycja łódzkich dywanów) i *Rekonstrukcja tkalni z przełomu XIX/XX w.* Zwiedziły też salę z dawnymi maszynami włókienniczymi oraz specjalnie zaprojektowane Muzeum Interaktywne KOTŁOWNIA, gdzie znajdowała się i „pracowała” maszyna parowa. W przedszkolu każdy mógł zaprojektować własny dywan, a zajęcia były okazją do wymiany myśli i wspomnień z wycieczki. Ponownie Muzeum Włókiennictwa dzieci odwiedziły, biorąc udział w warsztatach drukarskich. Bawełniane torby należało ozdobić stemplami z naniesioną różnokolorową farbą. Po nadrukowaniu została „zprasowana” żelazkiem. Tak zaprojektowane torby dzieci zabrały do domu.

Z zainteresowaniem dzieci zwiedziły również Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne im. Arego Sternfelda przy ul. Pomorskiej 41. Podczas wycieczki (w marcu 2015 r.) poznały teleskop, mogły obserwować niebo pod tzw. „kopułą” i poznać nazwy niektórych gwiazd, jak np. Syriusz oraz gwiazdozbiorów: Orion, Wielki Pies, Lew, Byk, Wielka Niedźwiedzica. Oglądały Drogę Mleczną, dowiedziały się, w jaki sposób powstały gwiazdozbiory, zobaczyły, że niektóre gwiazdy są jaśniejsze od innych. Doświadczenia z tej wycieczki zapoczątkowały cykl wielu zajęć przedszkolnych pt. *Kosmos i planety*, który trwał niemal do końca roku szkolnego.

⁹ <http://www.katedra.lodz.pl/parafia-archikatedralna/kontakt> (dostęp: 1.03.2017).

¹⁰ <http://www.muzeumwlokiennictwa.pl/muzeum> (dostęp: 4.03.2017).

Fot. 86. Ćwiczenia plastyczne w przedszkolu, 2015

Fot. 87. W Planetarium, 2015

W kwietniu 2015 r. celem wyprawy stało się Muzeum Pałac Herbsta¹¹. Tutaj dzieci zwiedzały pałacowe wnętrza: gabinet dawnego właściciela obiektu Edwarda Herbsta, salon, jadalnię, pokój rekreacji dla mężczyzn ze stołem bilardowym i dla kobiet z instrumentem muzycznym, a także pokój orientalny i salę balową. Zadanie plastyczne polegało na odnalezieniu w pałacowych wnętrzach określonego przedmiotu z kolekcji.

Fot. 88. Warsztaty drukarskie w Muzeum Włókiennictwa, 2015

Obserwując dzieci podczas wycieczek i obcowania z inną niż przedszkolna przestrzenią, nasuwa się jeden istotny wniosek – to otoczenie ubogaca je nie tylko edukacyjnie, lecz także wychowawczo. Dzieci dostrzegły te i inne zalety comiesięcznych wycieczek, bowiem kiedy zapytano: *o czym dowiedzieliście się podczas wizyt w muzeach?* – odpowiedziały: *o gwiazdozbiorach, dywanach, sztuce, pięknie, maszynach do robienia nitek i swetrów, płaskorzeźbach, obrazach, witrażach, o tym, jak ludzie ubierali się w dawnych czasach; nauczyliśmy się, jak malować torebki z materiału*. Na pytanie: *co umożliwiły wycieczki do muzeum?*

¹¹ <http://www.palac-herbsta.org.pl/> (dostęp: 4.03.2017).

– odpowiedziały: mogliśmy odwiedzić inne miejsca; zobaczyliśmy wielkie budowle; mogliśmy się czegoś ciekawego dowiedzieć i coś zapamiętać; mogliśmy podziwiać „matkę naturę”; dowiedzieliśmy się dużo ciekawych rzeczy; dowiedzieliśmy się, jak jest duży świat¹².

Cykl zajęć „Zwiedzamy łódzkie muzea” odbywał się również w latach 2015/2016 i 2016/2017. Dzieci były m.in. w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym¹³, Muzeum Fabryki¹⁴, Centrum Nauki Experymentarium¹⁵, Muzeum Kinematografii¹⁶, Muzeum Animacji Se-ma-for¹⁷.

„Przedszkolne Poczytajki”

„Przedszkolne Poczytajki” to cykl spotkań z książką, który wspólnie rozwinął się w roku szkolnym 2016/2017. Inauguracja przedsięwzięcia podjętego przez dyrektora Przedszkola UŁ – Dorotę Radzikowską odbyła się 25 października 2016 r.¹⁸ W ramach tych działań w ciągu całego roku szkolnego zaproszeni goście czytali dzieciom w poszczególnych grupach książki, opowiadali o nich i dyskutowali na ich temat. Pierwszymi gośćmi byli dr Rafał Majda, kanclerz Uniwersytetu Łódzkiego oraz dr Anna Buła z Katedry Pedagogiki Wieku Dziecięcego Wydziału Nauk o Wychowaniu.

Pan kanclerz przeczytał książkę Janoscha *Ach, jak cudowna jest Panama*, która jest opowieścią o wartości przyjaźni. Drugi gość zapre-

¹² J. Sosnowska, *Sztuka edukacji – przestrzeń muzeum...*, s. 125–133.

¹³ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/24775-w-muzeum-archeologicznym-i-etnograficznym-3/> (dostęp: 10.06.2017).

¹⁴ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/25227-muzeum-fabryki/> (dostęp: 10.06.2017).

¹⁵ www.experymentarium.pl (dostęp: 10.06.2017).

¹⁶ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/28964-muzeum-kinematografii/> (dostęp: 10.06.2017).

¹⁷ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/30998-se-ma-for-muzeum-animacji/> (dostęp: 10.06.2017).

¹⁸ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/25689-inauguracja-przedszkolnych-poczytajek/> (dostęp: 10.06.2017).

zentował opowiadanie Zofii Beszczyńskiej *Dziobadło*, pochodzące ze zbioru *Tajemnicza ścieżka*, które stało się inspiracją dziecięcych prac plastycznych. Kolejnymi gośćmi czytającymi dzieciom byli: kanclerz UŁ dr Jarosław Grabarczyk oraz rodzice, dziadkowie, ciotki i inni członkowie rodzin. Wśród nich m.in.:

– Tomasz Kolasiński (tata Marysi), który przeczytał m.in. książkę P. Lindenbaum, *Sonia śpi gdzie indziej* i G. Bergstrom, *Albert i Mika* (4 listopada 2016 r.),

Fot. 89. Czyta kanclerz UŁ – dr Rafał Majda, 2016

– Marta Dynel (mama Emmy), która zapoznała dzieci z wierszami wybitnych polskich poetów, takich jak: Jan Brzechwa, Julian Tuwim czy Wanda Chotomska (15 listopada 2016 r.),

– Edyta Dworak (mama Kuby), która również zaprezentowała utwory znanych polskich poetów tworzących dla dzieci m.in. ze zbioru *Bajeczki naszego dzieciństwa* (18 listopada 2016 r.),

– Katarzyna Marczyk (mama Mieszka), która przedstawiła serię książek o Basi autorstwa Zofii Staneckiej i Marianny Oklejak, m.in. *Basia i plac zabaw* (18 listopada 2016 r.),

– Marek Kasprzyk (dziadek Tomka), który przeczytał utwory Jana Brzechwy, Juliana Tuwima i Aleksandra Fredry (23 listopada 2016 r.),

– Anastazja Zdrajkowska (mama Jasia i Julka), która zaprezentowała dwie opowieści: *Tappi i urodzinowe ciasto* oraz *Tappi i wspaniała przyjaźń* (23 listopada 2016 r.),

– Amilkar Kosiński (dziadek Tymona), który przedstawił opowiadania z ponadczasowej serii *Poczytaj Mi Mamo*, takie jak: *Wielka przygoda w małym miasteczku* Barbary Eysymontt i *Niebieska dziewczynka* Janiny Porazińskiej. W trakcie drugiego spotkania dzieci wysłuchały m.in. dwóch opowiadań Heleny Bechlerowej: *Wiosenna wędrówka* i *Kolczatek* (24 listopada 2016 r. i 20 lutego 2017 r.),

– Elżbieta Smoczyńska (ciocia Mani), która przybyła z książkami: *Nasza mama czarodziejka* Joanny Papuzińskiej oraz *Pierwszy spacer* Marii Łastowieckiej (30 listopada 2016 r.),

– Jacek Piwoński (tata Adasia i absolwentki Basi), który zaprezentował kilka książek: dwujęzyczną (polsko-angielską) pt. *Kto prowadzi?/Who's driving?* Leo Timmersa; *Miś Paddington, Paddington w ogrodzie* Michaela Bonda; *Billy i gwizdek* Birgitty Stenberg i *Mati Lepp; Charlie i Lola: Najbardziej na całym świecie lubię śnieg* Lauren Child (30 listopada 2016 r.),

– Magdalena Zalewska-Turzyńska (mama Maksia), która przybyła z książką *Bajka o pieskach* Elżbiety Safarzyńskiej, *Dzikie zwierzenia i inne zdarzenia* Jakuba Przebindowskiego, *W zoo. Wierszyki o zwierzętach* Doroty Strzemińskiej-Więckowiak oraz *Wszędzie pachnie czekolada* Danuty Wawiłow. Podczas drugiego spotkania zaprezentowała utwory z *Leksykonu strachów domowych* Szymona Marhwiaka Barabacha, a w ramach trzeciego – *Rupaki* Danuty Wawiłow (1 grudnia 2016 r., 16 lutego 2017 r., 28 marca 2017 r.),

– Joanna Niesiołowska-Księżak i Paweł Księżak (rodzice Andrzeja i absolwentki Zosi), którzy zapoznali dzieci m.in. z bajką portugalską *Biegnij dynio, biegnij* Evy Mejuto i adaptacją tradycyjnego opowiadania birmańskiego *Kukuryk* Marisy Núñez (5 grudnia 2016 r.),

– Katarzyna Rydz-Sybilak (mama Michałka), która przybyła ze zbiorem zatytułowanym *Wierszyki domowe. Sześć i pół tuzinka wierszyków* Rusinka, w którym znalazły się: *Pralka, Kafelki, Piekarnik, Lampa, Sztućce, Kuchnia, Toster, Fotel* (12 grudnia 2016 r.),

– Dagmara Stokowska-Składanek (mama Zacharego), która przeczytała utwory znanych polskich poetów: Juliana Tuwima i Jana

Brzechwy, m.in.: *Pan Hilary, Rzepka, Lokomotywa, Ryby, żaby i raki, Ptasie plotki* (15 grudnia 2016 r.),

– Joanna Majewska (mama Julii), która przybyła z książkami: *Słońce i Księżyc* autorstwa wietnamskiej ilustratorki i pisarki Khoa Le, *Camilla, niezbyt szczupła księżniczka* Caroliny Zanotti i *Szczeniaczek* z serii *To Nic Straszne* Stephena Cartwrighta (12 stycznia 2017 r.),

– Marta Hereźniak (mama Adasia i absolwentki Niny), która zaprezentowała publikacje: *Pan Tygrys dziczeje* Petera Browna, *Pięciu nieudanych* Beatrice Alemagna, *Filip i mama, która zapomniała* Piji Lindenbaum oraz *Przyjaciele z zaczarowanego lasu* – książki, która powstała po wielkim konkursie rysunkowym Ikea w 2014 r. (31 stycznia 2017 r.),

– Zofia Stawska (mama Jasia), która przeczytała m.in. książkę *Jak to dobrze być żabką*, napisaną przez Maxa Velthuijsa, holenderskiego laureata nagrody im. Hansa Christiana Andersena oraz publikacje Wydawnictwa Zakamarki: *Mama Mu buduje* oraz *Mama Mu na sankach* (10 lutego 2017 r.),

– Błażej Feret (wujek Kuby), który przedstawił trzy pozycje: *Nowe przygody Bolka i Lolka*, *W Dolinie Muminków* Tove Jansson i bogato ilustrowaną książkę z interaktywnej Kolekcji Ptasich Opowieści *Angry Birds* pt. *Ładne kwiatki* (16 lutego 2017 r.),

– Magdalena Sasin (mama Małgosi), która przeczytała kilka opowiadań ze zbioru *Opowieści z mchu i paproci* Žwirka i Muchomorka Vaclava Čtvrťka z ilustracjami Zdenka Smetany, będące pierwowzorem dawnych telewizyjnych dobranoczek (17 lutego 2017 r.),

– Sławomir Wrzesień (tata Konrada), zapoznał dzieci z utworami zawartymi w księdze drugiej z serii *Poczytaj Mi Mamo*, np. z opowiadaniem Heleny Bechlerowej *Kolczatek* (23 lutego 2017 r.),

– Emilia Kuklińska (mama Tomka), która zaprezentowała dwa opowiadania o Kici Koci: *Kicia Kocia zostaje policjantką* i *Kicia Kocia na traktorze* autorstwa Anity Głowińskiej oraz książkę, którą czytała kiedyś prababcia Tomka – *Dzieci pana majstra* Zofii Rogoszówny (14 marca 2017 r.),

– Olga Cybulska (mama Hani), która przeczytała dzieciom książkę z serii *Biuro Detektywistyczne Lassego i Mai*, której autorami są Martin Widmark i Helena Willis oraz zbiór opowiadań Grzegorza

Kasdepke *Tylko bez całowania! Czyli jak sobie radzić z niektórymi emocjami* (18 marca 2017 r.),

– Alina Minias (mama Dagny), która przyniosła książkę Marii Terlikowskiej *Chodzi mucha po globusie* (z interesującymi ilustracjami Bohdana Butenki) oraz globus (28 marca 2017 r.),

– Monika Olejniczak (mama Eli), która przeczytała kilka książek: *Siri i nowi przyjaciele* autorstwa Nopola Tiina i Lindman Mervi, *Sam w domu* Lotty Olsson oraz *Kiedy mały Findus się zgubił* Svena Nordqvista (29 marca 2017 r.).

Jak poinformowała D. Radzikowska: „głównym celem akcji było rozwijanie zainteresowań czytelniczych dzieci poprzez kontakt z różnorodną, bogatą literaturą dziecięcą. Zainicjowanie akcji uwarunkowane było przekonaniami o wartościach lektury i pożytkach, jakie płyną z czytania; zaobserwowaną u przedszkolaków otwartością na różne formy kontaktów z tekstem literackim, fantastyczną umiejętnością słuchania i «wchodzenia» w świat przedstawiony w lekturze; chęcią włączenia osób najbliższych dzieciom – rodziców i dziadków w pracę dydaktyczno-wychowawczą Przedszkola UŁ”¹⁹. Dyrektor Przedszkola UŁ podkreśliła również fakt, że wśród podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2016/2017 Ministerstwo Edukacji Narodowej wskazało właśnie upowszechnianie czytelnictwa oraz rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży.

Akcję o podobnej formule, zatytułowaną „Dorośli czytają dzieciom w Przedszkolu UŁ”, podjęto już w roku 2013/2014, wychodząc wówczas naprzeciw ogólnopolskim programom związanym z czytelnictwem oraz zachęcającym dzieci do obcowania z książką²⁰. Celem było zapoznajawanie najmłodszych z literaturą dziecięcą i kształtowanie nawyku samodzielnego sięgania po książkę. Rodzicom odwiedzającym Przedszkole UŁ i przekraczającym próg sali swojego dziecka towarzyszyły wyjątkowe emocje i niepewność, bo przecież były to odwiedziny nieco inne niż codzienne, zwyczajne pojawienie się w placówce. Podczas czytania starali się jak najdłużej skupić dziecięcą uwagę. Przynosili ze sobą rekwizyty: maskotki, pacynki, kukiełki.

¹⁹ Informacja uzyskana podczas rozmowy w dniu 2.03.2017 r.

²⁰ J. Sosnowska, *Dorośli czytają dzieciom*, „Kronika UŁ” 2014, nr 3.

Fot. 90. Czyta ciocia Mani, 2017

Z rozmów przeprowadzanych z rodzicami bezpośrednio po czytaniu wynikało, że kontakt ze wszystkimi dziećmi w grupie przedszkolnej był dla nich wielkim wyzwaniem, a rola lektora przed wymagającą publicznością – wcale niełatwa. Mama Antosia Lisa przyznała, że wybór utworów do czytania był dość trudny, gdyż należało pogodzić zainteresowania syna (wszystkie pojazdy mechaniczne) z tym, co zainteresowało wszystkie dzieci, natomiast mama Zosi Niesiołowskiej uznała, że czytanie tak dużej grupie jest zupełnie innym doświadczeniem niż czytanie własnym dzieciom w domu.

W roku szkolnym 2013/2014, w grupie I „Zielonej” odbyło się w ciągu roku sześć spotkań z książką z towarzystwem rodziców i – warto nadmienić – że lektorkami były tylko mamy. Akcję rozpoczęła mama Wiktora – Joanna Wyporska-Frankiewicz, która odwiedziła dzieci dwukrotnie (17 września 2013 r. i 1 października 2013 r.). Wyслуchały one wtedy opowiadania Grzegorza Kasdepke *Najlepiej być sobą*, historyjki dla „ciekawskich” dzieci *Skąd się biorą dziury w serze?* Petry Marii Schmitt i Christiana Drellera oraz opowiadań: *Przygoda na balkonie* i *Chcę mieć przyjaciela* z serii *Poczytaj Mi Mamo*. Kolejnym rodzicem, który odwiedził dzieci z grupy I (15 października 2013 r.),

była mama Zosi – Joanna Niesiołowska. Przeczytała opowiadanie Ireny Lindau *Żółtwa foremka* z książki *Mali Przyjaciele. Dziecięcy świat przygód*, o pierwszym dniu Kubusia w przedszkolu. Następnym gościem (25 października 2013 r.) była mama Basi – Ewa Piwońska. Z dużym zaangażowaniem i z udziałem dzieci, które wspólnie recytowały utwór, przeczytała wiersz Juliana Tuwima *Lokomotywa*. Później (12 listopada 2013 r.) mama Alana – Elżbieta Hryniewicz czytała utwory Braci Grimm. Mogliśmy wtedy wysłuchać baśni o *Czerwonym Kapturku* oraz o *Siedmiu kozłatkach*. Następnym gościem (9 grudnia 2013 r.) była mama Antosia Lisa – Paulina Tobiasz-Lis, która przyniosła ze sobą bardzo dużo książek. Dzieci wysłuchały opowiadania *Co!? Kato Lum*, o Patryku i jego babci, które tak się im spodobało, że nauczycielki czytały je tego dnia jeszcze kilkakrotnie. Niezwykle były również historyjki z serii *Mały Chłopiec*, o dzieciach poruszających się różnymi pojazdami: samochodami, motorami, ale też dżwigiem i koparką.

Fot. 91. Literatura dla dzieci, 2013

W grupie II „Niebieskiej” spotkanie z książką z udziałem rodziców było w tamtym roku szkolnym więcej, bo dziewięć. Tutaj akcję rozpoczęła mama Hani i Huberta – Anna Bujala, która (2 października

2013 r.) zaprezentowała bajkę *Trzy świnki*, w opracowaniu Grzegorza Kasdepke na podstawie *Baśni angielskich*. Kilka dni później czytała mama Amelii Turlewicz – Paula Syty następujące utwory: *Żyrafa Penelope*, *Kubuś Puchatek. Dla każdego kwiatów kosz* i *Kubuś Puchatek. Kubuś Puchatek hoduje dynię*. Dnia 15 października 2013 r. dzieci odwiedziła mama Jasia – Justyna Łuczyńska, która zapoznała najmłodszych z opowiadaniem *Pan Kuleczka* Wojciecha Widłaka oraz wierszami Jana Brzechwy: *Kaczka-dziwaczka*, *Na straganie* i *Pomidor*. Dominika Kowal – mama Miłosza wzięła udział w akcji 25 października 2013 r. i przedstawiła bajkę pt. *Bzyk Brzęk* Roksany Jędrzejewskiej-Wróbel. W listopadzie grupę odwiedził jedyny tata biorący udział w akcji – tata Ali – Marcin Michoń, który czytał i czytał... ulubione utwory swojej córki: z serii *Poczytaj Mi Mamo* wiersz Danuty Wawilow *Daktyl* i Juliana Tuwima *W aeroplanie*, opowiadanie Joanny Papuźńskiej *Jak nasza mama zreperowała książkę* oraz utwór Wandy Chotomskiej *Bajka o kurczaku, który nie był kurczakiem*. Dnia 11 grudnia 2013 r. *Opowieści św. Mikołaja* i bajkę Ewy Mirkowskiej pt. *Mama i tata wyjechali*, z książki *59 bajek o zwierzętach* przedstawiła mama Zosi – Agnieszka Hłobaż. W marcu 2014 r. akcja odbyła się trzykrotnie. Dzieci słuchały mamy Zosi – Marty Wójcik, czytającej wiersze Jana Brzechwy: *Ptasie plotki*, *Jeż*, *Żuk* i *Tydzień*, mamy Niny Skonieczko – Marty Hereźniak, prezentującej bajkę *Nusia i wilki* autorstwa Piji Lindenbaum oraz Anny Szczęsnej – mamy Witka, która przyniosła *Księgę zagadek* i wiersze Juliana Tuwima: *Lokomotywa* i *Słoń Trąbalski*.

Oprócz rodziców, w akcji „Dorośli czytają dzieciom w Przedszkolu UŁ” uczestniczyli: kanclerz UŁ – dr Rafał Majda, wojewódzki koordynator kampanii „Cała Polska czyta dzieciom” – mgr Barbara Baklińska oraz studentki Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Wydziału Filologicznego UŁ pod kierunkiem naukowym dr Agaty Niewiadomskiej-Walczak.

Prawdziwy talent aktorski podczas czytania dzieciom wykazał pan kanclerz Rafał Majda, który pod koniec października 2013 r. zaprezentował wszystkim dzieciom w Przedszkolu UŁ ich ulubioną klasykę. Były to utwory: *Lokomotywa*, *Na Wyspach Bergamutach*, *Słoń Trąbalski*, *Okulary*, *Stół* i *Rzepka*. Wiele z tych tekstów dzieci recytowały wspólnie z gościem.

Fot. 92. Czyta mama Hani i Huberta – Anna Bujala, 2013

Fot. 93. Czyta Barbara Baklińska, 2014

Barbarę Baklińską gościliśmy w jeden z deszczowych dni maja 2014 r. Przeczytała kilka znanych utworów, takich jak: *Słoń Trąbalski* Juliana Tuwima, *Paweł i Gawel* Aleksandra Fredry, ale także mniej znane wiersze: *Małpa w kąpieli* A. Fredry i *Taniec* J. Tuwima. Dzieciom najbardziej podobało się opowiadanie Hanny Łochockiej pt. *Piętnastcioro*, o czternastu kurczątkach i jednej kaczuśce. Opowiadanie pochodziło z 1961 r. Osiem studentek z Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej poprowadziło też w Przedszkolu UŁ (25 marca 2014 r.) zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem wiersza J. Tuwima *Lokomotywa*.

Fot. 94. Warsztaty w Bibliotece UŁ, 2014

Uwieńczeniem całej akcji była wycieczka dzieci do Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie 11 czerwca 2014 r. zorganizowano spotkanie z Karoliną Kołodziej, autorką dziecięcego przewodnika po Łodzi pt. *Odkryj Łódź. Bardzo twórcza książka o niezwykłym mieście* i warsztaty, których tematem przewodnim było projektowanie budynków w skali mikro z użyciem kartonowych pudełek.

Podsumowując, akcje związane z czytaniem dzieciom w Przedszkolu UŁ, które odbyły się w latach 2013/2014 i 2016/2017, z perspektywy czasu można uznać za potrzebne i udane. Poza wartościami edukacyjno-wychowawczymi, wynikającymi z faktu zapoznawania najmłodszych z literaturą, spotkania z rodzicami na terenie Przedszkola UŁ były elementem integracji obydwu środowisk, dużym przeżyciem dla dzieci i wzmocnieniem ich samooceny.

Urodziny dzieci w Przedszkolu Uniwersytetu Łódzkiego

Z urodzinami jest tak, że w dzieciństwie nie możemy się doczekać świętowania dnia narodzin, natomiast w „dorosłości” już nie tak chętnie oczekujemy na kolejny w naszym życiu jubileusz. Dzień urodzin to dla dzieci czas wyjątkowy, nie tylko ze względu na życzenia i prezenty, które każdy spodziewa się tego dnia otrzymać. Ważne jest to, z kim to święto spędzamy, kto jest tego dnia obok nas i towarzyszy nam, dzieląc naszą radość.

W roku szkolnym 2013/2014 szczególnego znaczenia nabrało celebrowanie rocznicy dnia narodzin każdego dziecka w środowisku Przedszkola UŁ²¹. Taki dzień zawsze miał swoją niecodzienną, uroczystą oprawę, a każde dziecko czekało na niego z utęsknieniem.

Fot. 95. Jubilat otrzymuje „serduszko dobrych cech”, 2014

²¹ Na stronie internetowej Przedszkola UŁ w zakładce *Urodziny* każde dziecko uczęszczające w roku szkolnym 2013/2014 do placówki posiada osobny folder, w którym zamieszczono fotografie z dnia urodzin. Zob. <http://przedszkole.uni.lodz.pl/galeria/nggallery/urodziny> (dostęp: 9.03.2017).

Świętowanie dnia urodzin przebiegało w dwóch częściach, takich jak: 1) składanie życzeń przez koleżanki i kolegów w grupie, określanie dobrych cech jubilata i zapisywanie ich przez nauczyciela (serduszek z cechami wypisanymi na „serduszku dobrych cech” dzieci zabierają do domu), prezentacja zdjęć z dzieciństwa i ułożenie tzw. „słoneczka urodzinowego” oraz 2) wspólny poczęstunek przy nakrytych uroczystych stolikach i zapalonych świeczkach. „Słoneczko urodzinowe” symbolizuje upływ czasu i jest dobrym sposobem na ułatwienie dzieciom zrozumienia pojęcia czasu i na naukę nazw miesięcy. Każde dziecko świętujące urodziny okręża „słońce” tyle razy, ile lat kończy, mijając po kolei wszystkie miesiące. Następnie układa z koralików (koraliki określają miesiące i lata życia), własny „łańcuch życia”, a wzdłuż niego – zdjęcia ukazujące upływ czasu od swoich narodzin do chwili obecnej. Obserwując dzieci podczas świętowania dnia urodzin, można było spostrzec ich zadowolenie, dumę i radość. Na pewno ta okoliczność sprzyja budowaniu pozytywnej samooceny dziecka i nawiązywaniu dobrych relacji z rówieśnikami²².

Fot. 96. „Słoneczko urodzinowe”

²² Dzieci urodzone w lipcu mają urodziny w czerwcu, a te, które urodziły się w sierpniu, świętują we wrześniu.

Cykl warsztatów teatralnych

Do umożliwienia kontaktu dziecka ze sztuką widowiskową nauczyciele Przedszkola UŁ przywiązują dużą wagę. Regularnie, co miesiąc, spektakle teatralne odbywają się na terenie placówki od początku jej działalności. Kilka razy w ciągu pięcioletniej działalności Przedszkola UŁ wszystkie dzieci uczestniczyły również w przedstawieniach teatralnych w łódzkim Teatrze Arlekin.

Bardzo popularne są warsztaty teatralne odbywające się w każdej z grup przedszkolnych raz w miesiącu, począwszy od września 2014 r. Zajęcia objęte całorocznym cyklem, według autorskiej koncepcji, prowadzi pedagog i reżyser teatru lalek Małgorzata Mielczarek. Ta forma aktywności od początku cieszy się ogromnym zainteresowaniem najmłodszych, głównie z tego powodu, że każdy chętny może odegrać mały epizod w danym przedstawieniu. Celem zajęć jest zaprezentowanie wybranego utworu teatralnego przy pomocy odpowiedniej scenarii i „bohaterów” (kukielek, pacynek, marionetek) oraz, jak nadmieniono, umożliwienie dzieciom „zagrania” danej roli.

W roku szkolnym 2014/2015 przewodnim mottem cyklu kilku zajęć teatralnych były *Legendy polskie*, m.in.: *O Smoku Wawelskim*, *Bazyliśzek*, *Złota kaczka*, *O królu Popielu*, *co go myszy zjadły*, *Toruńskie pierniki*, *Legenda o Łodzi*, *Pan Twardowski*.

W następnym roku szkolnym (2015/2016) cykl nosił tytuł *Dawne baśnie i bajki*, a obejmował następujące utwory: *Dwie Dorotki*, *Jarzębinka*, *Muzykanci z Bremy*, *Dziadek do orzechów*, *Złota gęś*, *Trzy piórka*, *Śpiąca Królewna*, *Stoliczku, nakryj się*, *Król Drozdobrody*, *Świniopas*.

Bajki z różnych stron świata to motyw przewodni warsztatów teatralnych w roku szkolnym 2016/2017. Dzieci zapoznawały się z takimi tematami, jak: *Zwierzęta świata*, *Bajka japońska – origami*, *Bajka hinduska – teatr cieni*, *Bajka niemiecka – tiul i koronki*, *Bajka rosyjska – kuchenne przedmioty*, *Bajka hinduska – gałganki*, *Bajka czeska – papierowe lalki*, *Bajka perska – marionetki ze sznurka i tkaniny*, *Bajka afrykańska – pudła i pudełeczka*, *Bajki Pana Bałagana*.

Fot. 97. Warsztaty teatralne w grupie I, 2014

Fot. 98. Czerwony Kapturek w grupie II, 2014

Rodziny barw – warsztaty plastyczne

Podobnie jak teatr, sztuki plastyczne, do których zaliczamy, oprócz malarstwa i rysunku, architekturę, rzeźbę, grafikę, zdobnictwo i rzemiosło artystyczne, odgrywają w Przedszkolu UŁ istotną rolę. Dzieci na co dzień z dużym zainteresowaniem podejmują aktywność plastyczną i konstrukcyjną, lubią tworzyć i komponować, tym bardziej, że mają w zasadzie nieograniczony dostęp do wszelkich materiałów plastycznych. Ćwiczenia i zabawy plastyczne powodują, że dziecko uczy się nie tylko operowania językiem sztuki i poznaje różnorodne techniki plastyczne, lecz przede wszystkim nabiera wiary we własne możliwości, a podczas działania relaksuje się, odpoczywa i „oddycha”.

Warsztaty plastyczne, których celem było zapoznavanie dzieci ze środkami artystycznego wyrazu (m.in. linią, plamą, barwą, fakturą), podjęto w roku szkolnym 2014/2015. Był to cykl zatytułowany *Rodziny barw* zainspirowany autorskim programem prof. zw. dr hab. Urszuli Szuścik z Uniwersytetu Śląskiego²³. Obejmował cztery spotkania zatytułowane: *Rodzina barw czerwonych*, *Rodzina barw niebieskich*, *Rodzina barw zielonych* i *Rodzina barw żółtych*, podczas których dzieci operowały różnorodnymi materiałami, takimi jak: kolorowy papier, tkaniny, farby, pastele²⁴. Zajęcia i zabawy miały na celu, jak już zasygnalizowano, rozwijanie spostrzegania plastycznego oraz zdobywanie doświadczeń w zakresie operowania linią, barwą, plamą, fakturą. Były to jednocześnie ćwiczenia kolorystyczne, w których wiodącą i jedyną rolę „grał” dany kolor (czerwony, niebieski, zielony lub żółty).

Na przykład *Rodzina barw czerwonych* powstała (w lutym 2015 r.) poprzez użycie kredek pastelowych, a następnie farb akwarelowych, ale tylko w kolorze czerwonym lub zbliżonym do palety czerwieni. Zadanie dzieci polegało na zastosowaniu wielu odcieni tej barwy tak, aby powstała „rodzina”. Dzieci wykorzystały przy tym materiał rozwojowy Montessori – zestaw płytek barwnych i pojemniki z wodą.

²³ Por. U. Szuścik, *Program autorski z zakresu kształcenia plastycznego w młodszej wieku szkolnym (klasy I–III)*, Warszawa 2000.

²⁴ Zob. np. <http://przedszkole.uni.lodz.pl/9560-rodzina-barw-niebieskich-warsztaty-plastyczne/> (dostęp: 18.08.2017); <http://przedszkole.uni.lodz.pl/12619-rodzina-barw-zielonych-warsztaty-plastyczne/> (dostęp: 18.08.2017).

Fot. 99. O czym myśli przyszła malarka?, 2014

Fot. 100. Cykl Rodzina barw, 2015

Z kolei, aby przedstawić *Rodzinę barw zielonych*, dzieci zastosowały papier w różnych odcieniach koloru zielonego. Powstały interesujące prace plastyczne, które zaprezentowano rodzicom na wystawach w Przedszkolu UŁ.

Fot. 101. Malowanie farbami w plenerze, 2013

Fot. 102. Wakacyjne krajobrazy – malowanie na tkaninie, 2015

Podczas zaproponowanych ćwiczeń malarskich dzieci poznawały podstawowe jakości wizualne (np. barwę) oraz spostrzegały i przedstawiały plastycznie stopnie jasności barw, ich nasycenie i tony. Warto nadmienić, że technika malowania farbami jest ulubionym działaniem plastycznym dzieci w Przedszkolu UŁ.

Miniwykłady Rodzice – Dzieciom

W roku szkolnym 2015/2016 podjęto nową formę niecodziennych kontaktów z rodzicami dzieci uczęszczających do Przedszkola UŁ pod tytułem *Rodzice – Dzieciom*²⁵. Formuła miała postać wykładów prezentowanych wychowankom na terenie placówki przedszkolnej, zaś tematyka nawiązywała do specjalności naukowej lub zainteresowań wykładowców-rodziców. W ciągu tego roku szkolnego odbyło się kilka takich spotkań, a ponieważ cieszyły się ogromnym powodzeniem najmłodszych słuchaczy, w gronie nauczycieli zapadła decyzja o kontynuacji tego przedsięwzięcia w następnym roku szkolnym (2016/2017).

Cykl wykładów, w marcu 2016 r., rozpoczął prof. nadzw. dr hab. Marcin Wójcik (Wydział Nauk Geograficznych UŁ) – tata Zosi Wójcik z grupy II. Jego wystąpieniu na temat *Co kryje Ziemia?* z ogromnym skupieniem przysłuchiwały się dzieci z dwóch grup przedszkolnych²⁶. Na słuchaczy czekało wiele okazów skał oraz interesujące zdjęcia ujęte w prezentacji multimedialnej. Dzieci poznały skały magmowe i osadowe, ale największy zachwyt wzbudziły fotografie kamieni szlachetnych i wybuchających wulkanów. Dodatkową atrakcją była możliwość obejrzenia bryły różowej soli i sprawdzenia czy na pewno taka sól jest słona.

W kwietniu 2016 r. wspaniały wykład na temat *Jak powstaje krajobraz?* wygłosiła mama Hani Dudek z grupy I – dr Karolina Dmochowska-Dudek (z Wydziału Nauk Geograficznych UŁ). Tym razem wszyscy mali słuchacze odbyli wirtualną podróż po niemal całym świecie. Zobaczyli swoje przedszkole, plażę w Jastrzębiej Górze, Grenlandię oraz Wielki Kanion w Kolorado. Mieli okazję obejrzeć zdjęcia

²⁵ J. Sosnowska, *Rodzice – dzieciom*, „Kronika UŁ” 2016, nr 4.

²⁶ W marcu 2017 r. prof. Marcin Wójcik wygłosił wykład *Cztery strony świata*.

gór, plaż, klifów, mórz i oceanów. W trakcie prezentacji dowiedzieli się, jak ogromną siłę mają woda i wiatr oraz jak wpływają one na krajobraz Ziemi. Wykład był połączony z możliwością wykonania doświadczeń z użyciem piasku, ziemi i wody.

Fot. 103. Prof. nadzw. dr hab. Marcin Wójcik, 2016

Fot. 104. Dr Karolina Dmochowska-Dudek, 2016

Kolejny miesiąc (maj 2016 r.) należał do dr Ewy Kobyleckiej-Piwońskiej (z Katedry Filologii Hiszpańskiej UŁ). Mama Basi i Adasia z grupy I przygotowała niezwykle ciekawy wykład na temat *Podróż do Ameryki Łacińskiej (Argentyna i Peru)*. Spotkanie było okazją, by wspólnie zaśpiewać piosenkę w języku hiszpańskim, przywitać się oraz przedstawić w tym pięknym języku. Oprócz tego mali słuchacze poznali flagi Argentyny i Peru, a także oglądali zdjęcia przedstawiające m.in. zwierzęta charakterystyczne dla tych regionów. Wielką atrakcją była też możliwość przymierzenia regionalnych strojów, zagrania na instrumentach, np. indiańskich fletach czy „okarynach” (w kształcie ptaków) i spróbowania argentyńskich przysmaków. Najodważniejsi słuchacze skosztowali ponadto popularnego argentyńskiego napoju, czyli „Mate”.

Fot. 105. Dr Ewa Kobylecka-Piwońska, 2016

W ostatnim miesiącu roku szkolnego (w czerwcu 2016 r.) odwiedziło nas troje rodziców. Życiowe pasje zaprezentował prof. nadzw. dr hab. Sławomir Sztobryn (z Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku Białej) – tata Igora Sztobryna z grupy I. Poprowadził wykład pt. *Spotkanie z nietypowymi pupilami*. Podczas prezentacji gadów

i owadów można było „pogłaskać” węża, „poczuć” chodzącego po ręce patyczaka, a na dłoni potrzymać liścica. Dzieci zobaczyły, w jaki sposób porusza się wąż lancetogłowy, szukały liścica pośród licznych gałązek w terrarium oraz sprawdzały, jak delikatne jest ciało patyczaka. Dowiedziały się, co oznacza słowo „mimikra”, słuchały także opowieści o ogromnym pytonie tygrysim. Pan profesor zapoznał najmłodszych z zasadami bezpieczeństwa podczas kontaktu ze zwierzętami.

Grę terenową na kanwie literatury dla dzieci zaproponowała wychowankom mgr Aleksandra Maj (z Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ). Aby wzmocnić przekaz, mama Marysi Kolasińskiej z grupy II przebrała się za postać Pippi Pończoszanki. Gra w terenie polegała na odszukaniu skarbu ukrytego w pobliżu Przedszkola UŁ, ale zanim to się stało, należało wykonać dość skomplikowane zadania, z którymi uczestnicy poradzili sobie jednak bez większych problemów. Uwieńczeniem spotkania był wspólny śpiew przy akompaniamencie gitary. W kolejnym roku szkolnym (23 lutego 2017 r.) A. Maj przygotowała dla dzieci z grupy II warsztaty zainspirowane postawionym przez nie pytaniem: „Skąd bierze się prąd?”. Na początku uczestnicy zajęć zastanawiali się, czy możliwe byłoby współczesne życie bez prądu. Starali się wskazać czynności, które można wykonać bez użycia prądu i te, których wykonanie stałoby się wówczas niemożliwe. Mogli zaobserwować przyciągające się i odpychające ładunki na przykładzie kolejki z magnesami oraz balonów. Największą atrakcją okazała się możliwość utworzenia własnego obwodu elektrycznego między żarówką a baterią oraz podłączenie „pstryczka-elektryczka”²⁷.

Mama Soni z grupy III – mgr Joanna Ludwiczak (z Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ), w ramach wykładu przygotowała i poprowadziła warsztaty nt. *Papierowe lato*, dotyczące umiejętności czerpania papieru. Dzieci miały więc możliwość zapoznania się z dawną sztuką wytwarzania papieru. Najpierw wykonały „pulpe”, czyli masę papierową, a następnie podarty papier zalano wodą i zmiksowano w blenderze. Taką „pulpe” uczestnicy zajęć wrzucili do wody, a następnie dodali dużo innych składników (m.in. przyprawy, suszone kwiaty, kolorowe papiery,

²⁷ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/32758-warsztaty-pani-aleksandry-maj-mamy-marysi-z-grupy-ii/> (dostęp: 9.03.2017).

Fot. 106. Prof. nadzw. dr hab. Sławomir Sztobryn, 2016

Fot. 107. Mgr Aleksandra Maj, 2016

bibułę). Następnie przy użyciu sitka każdy mógł wyczerpać swój papier. J. Ludwiczak odwiedziła dzieci z grupy III również 19 stycznia 2017 r. Przygotowała wtedy ciekawe warsztaty poświęcone książce *W kieszonce* Joanny Chmielewskiej. Zajęcia rozpoczęły się od poszukiwania odpowiedzi na pytanie: „Co może być mroźnego/lodowatego/śnieżnego?”. Następnie wszystkie pomysły przeniesione zostały na papier. Powstały piękne prace, które dzieci włożyły do wielkiej kieszki wykonanej przez mamę Soni. Kluczowym momentem warsztatów było przeczytanie książki *W kieszonce*²⁸.

Fot. 108. Mgr Joanna Ludwiczak, 2016

W roku szkolnym 2016/2017 cykl miniwykładów rozpoczął Cristiano Secao, Brazylijczyk, prowadzący w Przedszkolu UŁ zajęcia z capoeiry. Opowiedział o tym, jaka jest Brazylia, co oznaczają kolory flagi tego państwa i jakie zwierzęta zamieszkują ten kraj²⁹. Dzieci zobaczyły piękne brazylijskie krajobrazy oraz poznały instrumenty ludowe używane przez Brazylijczyków. Spotkanie miało miejsce 8 listopada 2016 r.,

²⁸ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/30455-warsztaty-pani-joanny-ludwiczak-mamy-soni-w-grupie-iii/> (dostęp: 9.03.2017).

²⁹ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/26382-poznajemy-brazylie/> (dostęp: 9.03.2017).

z inspiracji mamy Kuby z grupy I – mgr Ewy Bugaj, pracującej w Samodzielnej Sekcji Bibliografii, Bibliometrii i Sieciowych Zasobów Informacji Uniwersytetu Łódzkiego. Dzięki organizatorce spotkania uczestnicy próbowali tradycyjnych brazylijskich przekąsek: *coxinha de galinha* (krokiety z kurczaka) oraz słodkich *beijinhos* (w tłumaczeniu „brazylijskie całuski” – kulki kokosowe) i *brigadeiro* (kulki czekoladowe).

Fot. 109. Cristiano „Secao” Silva, 2016

Z kolei tata Iwa – mgr Łukasz Rakoczy, pracownik Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi, 17 listopada 2016 r. przygotował i poprowadził wykład pt. *Symbole narodowe*. W spotkaniu wzięły udział dzieci ze wszystkich trzech grup³⁰. Tata Iwa najpierw opowiedział o Polsce i jej historii, następnie dzieci obejrzały film nawiązujący do symboli narodowych, takich jak: godło, flaga i hymn. Wzięły także udział w bardzo ciekawych zabawach związanych z poznanymi symbolami. Gość polecił film *Historia w kolorach* wyprodukowany przez IPN w ramach programu edukacyjnego³¹.

³⁰ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/26016-wyklad-pana-lukasza-rakoczy-taty-iwa/> (dostęp: 9.03.2017).

³¹ <http://www.pamiec.pl/historiawkolorach/main.html> (dostęp: 9.03.2017).

Fot. 110. Mgr Łukasz Rakoczy, 2016

Fot. 111. Mgr Aleksandra Chruściel, 2016

Dnia 30 listopada 2016 r. dzieci z grupy II wzięły udział w interesującym wykładzie *Książka moim przyjacielem*, przygotowanym i poprowadzonym przez mamę Hani – mgr Aleksandrę Chruściel z Samodzielnej Sekcja Bibliografii, Bibliometrii i Sieciowych Zasobów Informacji UŁ³². Gość przywitał uczestników pluszowym językiem, który został „bohaterem” spotkania. Mama Hani przeczytała *Bajkę o języku*, która jest przeznaczona również dla dzieci niesłyszących. Tekst jest w niej uzupełniony wersją w języku migowym. Podczas wykładu dzieci mogły również zobaczyć wiele innych książek, na przykład napisanych w języku chińskim albo za pomocą nut. Na zakończenie prowadząca podarowała „studentom” drewniane zakładki i poczęstowała ciastkami w kształcie książeczek, upieczonymi specjalnie na wykład!

Systematyczne spotkania w formie miniwykładów prowadzone przez rodziców w przestrzeni przedszkolnej dają dzieciom możliwość zdobycia nowej wiedzy i nowych umiejętności. Są także okazją do spotkania „własnych” rodziców w swojej dziecięcej grupie i – jak wynika z obserwacji – najmłodsi bardzo się z tego cieszą.

³² <https://przedszkole.uni.lodz.pl/28549-wyklad-pani-aleksandry-chrusciel-mamy-hani/> (dostęp: 9.03.2017).

9. DZIAŁANIA PROMOCYJNE

Akcje promocyjne, w których uczestniczymy jako społeczność Przedszkola UŁ, mają na celu zaprezentowanie wspólnych osiągnięć, sukcesów oraz efektów dotychczasowej pracy dzieci i dorosłych.

Jubileuszowy występ w Manufakturze

Występem artystycznym zorganizowanym w sobotę 23 maja 2015 r. włączyliśmy się, jako społeczność uniwersytecka i jedna z wielu jednostek uczelni, w uroczystość jubileuszową związaną z obchodami 70-lecia powstania Uniwersytetu Łódzkiego¹.

Na specjalnie zainstalowanych deskach rotundy w łódzkiej Manufakturze dzieci wystawiły spektakl słowno-muzyczny i taneczny pt. *Podróż dzieci po Europie*. Licznie zgromadzonej widowni zaprezentowali dorobek poszczególnych państw: Francji, Anglii, Hiszpanii, Szwecji, Danii, Grecji, Włoch, Austrii i oczywiście Polski². „Aktorzy” recytowali teksty dotyczące poszczególnych krajów, wykonywali charakterystyczne tańce, a na koniec najstarsi – dziewczęta i chłopcy za tańczyli poloneza. Występ był ogromnym przeżyciem dla wszystkich uczestników: dzieci, nauczycieli, rodzin, znajomych przybyłych tego dnia do Manufaktury i oglądających. Rodziny wspierały swoich najmłodszych członków cyklicznymi oklaskami.

¹ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/13582-jubileuszowy-wystep-dzieci-w-manufakturze/> (dostęp: 7.03.2017).

² <http://kronika.uni.lodz.pl/specjalne/tv/video/70latprzedszkole> (dostęp: 7.03.2017).

Fot. 112. Występ w Manufakturze, 2015

Całość wystąpienia została przygotowana pod kierunkiem mgr Magdaleny Włodarczyk, nauczyciela na Wydziale Kompozycji, Teorii Muzyki, Dyrygentury, Rytmiki i Edukacji Akademii Muzycznej w Łodzi oraz wychowawców Przedszkola UŁ: Edyty Kality, Anny Kowalczyk, Mai Walęciak, Pauliny Wetoszki i Sandry Wilczek.

Wystawy prac plastycznych

Pierwsza wystawa prac plastycznych dzieci była związana z uroczystymi obchodami wspominanej 70. rocznicy powołania do życia Uniwersytetu Łódzkiego i odbyła się 22 maja 2015 r.³ Pokaz dziecięcych prac miał miejsce w dwóch domach akademickich: w XI Domu Studenta, gdzie wyeksponowano wytwory dzieci z grupy I „Zielonej” oraz w II Domu Studenta – tutaj umieszczono prace dzieci z grupy II „Niebieskiej”. Tematyka prac nawiązywała głównie do otaczającej przyrody, ale obejmowała także wątki metafizyczne, ujęte np. w pracy

³ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/13436-jubileuszowa-wystawa-prac-plastycznych/> (dostęp: 7.03.2017).

Zosi Hłobaż zatytułowanej *Mam prawo do miłości*. Istotne jest to, że na wystawie znalazły się prace wszystkich naszych wychowanków, których w Przedszkolu UŁ było wówczas 44.

Otwarcia wystawy i uroczystego przecięcia wstęgi dokonały najstarsze dzieci z naszej społeczności: Szymon Kmiec z grupy I oraz Pola Krawczyk z grupy II. Uroczystość uświetnili swą obecnością także rodzice: mama Kubusia Pielechy – Edyta, tata Ali Michoń – Marcin oraz tata Laury Wojtczak – Marek. Rodzice, kierownictwo i pracownicy Domów Studenta wystąpili w roli VIP-ów.

Fot. 113. Wystawa jubileuszowa w XI Domu Studenta, 2015

Kolejna wystawa dziecięcych prac plastycznych znalazła miejsce w galerii na I piętrze biblioteki uniwersyteckiej i nosiła tytuł *Zawsze zielono, zawsze niebiesko*. Inauguracja wystawy odbyła się 12 czerwca 2015 r. Prace plastyczne powstały w roku szkolnym 2014/2015 i prezentowały tematykę bliską dzieciom⁴.

⁴ <http://www.lib.uni.lodz.pl/?idx=aktualnosci&news=2#.VX6l9kbj-Vs> (dostęp: 9.03.2017); <https://przedszkole.uni.lodz.pl/15295-zawsze-zielono-zawsze-niebiesko-wystawa-prac-dzieci-w-bibliotece-ul/> (dostęp: 9.03.2017).

W następnym roku szkolnym 2015/2016 wystawa nowych dziecięcych prac plastycznych znalazła się w zaprzyjaźnionym Przedszkolu Miejskim nr 106 przy ul. Astronautów 17, natomiast w kolejnym (w październiku 2016 r.) powtórnie powędrowała do Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego i towarzyszyła ekspozycji książek o tematyce ekologicznej⁵.

Olimpiada dla Przedszkolaków „JESTEM FAIR” 2015

Nic tak nie cieszy jak sukcesy sportowe, a tym bardziej, jeśli są przypieczętowane zdobyciem pucharu. To już osiągnięcie niemal doskonałe!

Pod koniec roku szkolnego, 9 czerwca 2015 r., dzieci brały udział w VII Igrzyskach Olimpijskich dla Przedszkolaków „JESTEM FAIR” 2015. Zawody odbywały się na terenie Centrum Sportu UŁ przy ul. Styrskiej 20/24. Reprezentacyjną drużynę Przedszkola UŁ stanowiły dzieci najstarsze, niebawem mające rozpocząć edukację szkolną. Młodszy wystąpili zaś w roli bardzo dobrych kibiców, zagrzewających starszych do walki, ale walki *fair play*⁶. Organizatorem Igrzysk była Pracownia Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ, Łódzki Oddział WOPR, Przedszkole Miejskie nr 39 w Łodzi oraz Przedszkole UŁ. „Mózgiem” tej świetnie zorganizowanej, wyjątkowej operacji oraz koordynatorem Igrzysk była dr Jolanta Kowalska z Pracowni Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego UŁ wraz ze studentami.

Po przybyciu na miejsce nastąpił przemarsz uczestników turnieju wokół sali gimnastycznej i prezentacja zawodników. Potem zawodnicy zajęli wyznaczone miejsca, zostali powitani przez Komitet Igrzysk, zaprezentowali swój okrzyk: „SIŁĘ MAMY I WYGRAMY!”

⁵ <http://przedszkole.uni.lodz.pl/25342-wystawa-prac-plastycznych-w-bibliotece-ul/> (dostęp: 9.03.2017).

⁶ <https://przedszkole.uni.lodz.pl/15143-olimpiada-do-przedszkolakow-jestem-fair-2015/> (dostęp: 9.03.2017).

a kapitan naszego zespołu – Alan Hryniewicz złożył przysięgę o zdrowej i czystej rywalizacji drużyn. Odegrano hymn i przystąpiliśmy do zawodów.

Fot. 114. Nasi dzielni zawodnicy, 2015

A oto konkurencje:

- rozgrzewka,
- sztafeta w slalomie,
- przenoszenie piłki,
- wywoływanie numerów (bieg na czas),
- podawanie piłki w rzędach,
- rzut woreczkami do celu,
- skoki z miejsca dodawane.

Zawodnicy Przedszkola UŁ:

- dziewczęta – Maja Błońska i Marta Błońska, Weronika Heim, Zosia Hłobaż, Weronika Krakala, Alicja Michoń, Laura Wojtczak i Lena Sztobryn,
- chłopcy: Michał Frątczak, Alan Hryniewicz, Kordian Kleman-towicz, Szymon Kmiec i Antoni Lis.

Dzieci dzielnie walczyły i wywalczyły IV miejsce oraz puchar JM Rektora UŁ.

Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki w Manufakturze

W ramach XVI Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki odbywającego się w Łodzi 21 kwietnia 2016 r., pod hasłem *Wiedza bez granic*, dzieci oraz nauczyciele Przedszkola UŁ brali udział w dwóch odsłonach tego wydarzenia.

Pierwsze spotkanie odbywało się na Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ przy ul. Pomorskiej 46/48 i były to warsztaty badawczo-eksperymentalne pod tytułem *Mali Badacze*. Zajęcia prowadziły studentki z Wydziału Nauk o Wychowaniu pod kierunkiem mgr Marty Michalskiej z Katedry Pedagogiki Wieku Dziecięcego. Dzieci wykonały popularne „gniotki” z kolorowych balonów i mąki ziemniaczanej oraz doświadczenia z wodą, ogniem, ze świecą i powietrzem. Badaly rozpuszczalność niektórych substancji, np. produktów spożywczych. Bardzo interesujący był dla nich eksperyment z substancją, która zachowywała się jak ciecz lub ciało stałe (tzw. ciecz nienewtonowska). Na zakończenie wykonały miniszklarnię i zabrały ją do domu. Studentkom pomagały A. Kowalczyk i M. Walęciak.

Drugie wydarzenie odbywało się w sobotę i w niedzielę, 23–24 kwietnia 2016 r. Był to Piknik Naukowy w Manufakturze. W tę edycję dorocznej imprezy odbywającej się na rynku Manufaktury Przedszkole UŁ włączyło się po raz pierwszy. W warsztatach zorganizowanych i przeprowadzonych przez kadrę Przedszkola UŁ – Annę Kowalczyk, Monikę Rytczak, Maję Walęciak, Sandrę Wilczek, Paulinę Wetoszkę, Monikę Owczarek, Sylwię Kowalczyk i Karolinę Macugę – brały udział całe rodziny licznie odwiedzające w tych dniach łódzką Manufakturę⁷. Wiele interesujących działań zaproponowano zwłaszcza najmłodszym uczestnikom. Warsztaty nawiązywały do specyfiki pracy naszej placówki (do profilu Montessori) i przebiegały pod hasłem *Pomóż mi, abym zrobił to sam – w ciekawym świecie zabawy i nauki najmłodszych*. Dotyczyły obszaru edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a konkretnie: aktywności z elementami zabaw badawczych;

⁷ J. Sosnowska, *Po raz pierwszy na Pikniku Naukowym*, „Kronika UŁ” 2016, nr 3.

Fot. 115. Mali badacze na Wydziale Nauk o Wychowaniu UE, 2016

Fot. 116. Piknik Naukowy w Manufakturze, 2016

czynności rozwijających zmysł słuchu, smaku, dotyku, wzroku z wykorzystaniem montessoriańskiego materiału rozwojowego; aktywności plastycznej, np. działania w obszarze linii, plamy i barwy. Dzieci odwiedzające nasze stoisko bardzo chętnie wykonywały takie eksperymenty, jak: „Lampa lawowa”, „Wybuch wulkanu”, „Nadmuchiwanie balonu” (z użyciem kwasu cytrynowego i sody). Ponadto badały

właściwości kulek hydrożelowych i piasku kinetycznego. Dużym zainteresowaniem cieszył się również kącik z zabawami plastycznymi. Tu można było ulepić z masy solnej „kolorową babeczkę” i udekorować ją „lukrem” oraz wykonać z makaronu kolorowe bransoletki i naszyjniki.

Działania rozwijające zmysły obejmowały takie ćwiczenia z materiałem rozwojowym, jak: puszki smakowe (na rozróżnianie smaków: słonego, słodkiego, kwaśnego, gorzkiego), puszki zapachowe (w których umieszczone były przyprawy), szorstkie tabliczki, cylindry do osadzania, tabliczki termiczne i kolorowe.

Odwiedzający mogli jednocześnie podziwiać prace plastyczne wszystkich dzieci z Przedszkola UŁ, które powstały w roku szkolnym 2015/2016.

Z polityką w tle

W naszej pięcioletniej przedszkolnej rzeczywistości miały miejsce dwa „akcenty z polityką w tle”. Pewnie najmłodsi z racji swego wieku nie rejestrują tego rodzaju wydarzeń, ale dorośli – tak.

W dniu 24 kwietnia 2014 r. dzieci brały udział w spotkaniu z byłym Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej – Bronisławem Komorowskim, który przybył tego dnia do Łodzi, aby m.in. upamiętnić 25-lecie wolności (1989–2014). Symbolem tego wydarzenia stało się drzewo – „dąb wolności”, które Prezydent RP, wspólnie z Prezydentem m. Łodzi Hanną Zdanowską i ówczesnym Rektorem UŁ prof. zw. dr. hab. Włodzimierzem Nykielem, posadzili przed Wydziałem Prawa i Administracji UŁ.

Kolejne spotkanie odbyło się 11 lutego 2015 r., tym razem z byłą Premier polskiego rządu – Ewą Kopacz⁸. Pani Premier przybyła do Przedszkola UŁ w godzinach rannych. Została przywitana przez kanczlerza UŁ – dr. Rafała Majdę, a następnie spotkała się z dziećmi i rodzicami w grupach przedszkolnych. W trakcie tej krótkiej wizyty dzieci

⁸ MALUCH na uczelni, „Kronika UŁ” 2015, nr 2. Informacje o tym wydarzeniu można było znaleźć na stronach: www.premier.gov.pl, www.lodz.gazeta.pl, www.lodz.tvp.pl oraz film na stronie: www.tvtoya.pl.

Fot. 117. Wizyta Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w Łodzi, 2014

Fot. 118. Wizyta Premier RP Ewy Kopacz w Łodzi, 2015

zaprezentowały swoje umiejętności podczas zabaw i ćwiczeń z materiałem rozwojowym. Jako upominek Przedszkole UŁ otrzymało zabawki i gry edukacyjne, natomiast dzieci podarowały pani Premier własnoręcznie wykonane korale i rysunki. Na zakończenie wykonano wspólne pamiątkowe zdjęcie. Wizyta prezes Rady Ministrów na Uniwersytecie

Łódzkim zbiegła się z ogłoszeniem rządowego programu „Maluch na uczelni”, nawiązującego do prorodzinnej polityki państwa. Celem przedsięwzięcia było tworzenie na uczelniach żłobków i klubów dziecięcych oraz angażowanie dziennych opiekunów, aby umożliwić osobom pracującym na uczelni i studiującym kontynuowanie pracy i nauki oraz wychowywanie potomstwa (dzieci do lat 3).

10. PUBLIKACJE O PRZEDSZKOLU UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Artykuły w publikacjach naukowych

- Kalita E., *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w tworzeniu warunków sprzyjających osiąganiu przez dziecko samodzielności w przedszkolu*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016, s. 101–112.
- Kowalczyk A., Sosnowska J., *Rola nauczyciela w kreowaniu postaw społecznych rodzeństw w grupie zróżnicowanej wiekowo na przykładzie Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016, s. 113–123.
- Sosnowska J., *Sztuka edukacji – przestrzeń muzeum i przedszkola jako środowisko kształcenia i wychowania do kultury*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016, s. 125–133.
- Sosnowska J., *Wychowanie i kształcenie dziecka w dobie przeobrażeń edukacyjnych – działalność Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] J. Juszczyk-Rygałło (red.), *Wielowymiarowość współczesnej edukacji dziecka*, Częstochowa 2015, s. 185–196.
- Walęciak M., Wetoszka P., *Rola nauczyciela przedszkola w kreowaniu dziecięcej aktywności podczas zabaw badawczych*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016, s. 35–44.

Artykuły w „Kronice Uniwersytetu Łódzkiego”

- Otwarte przedszkole*, „Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego” 2012, nr 3.
- Sosnowska J., *Dorośli czytają dzieciom*, „Kronika UE” 2014, nr 3.
- MALUCH na uczelni*, „Kronika UE” 2015, nr 2.
- Sosnowska J., *Zwiedzamy łódzkie muzea*, „Kronika UE” 2015, nr 4.

- Sosnowska J., *Przedszkole uniwersyteckie rośnie w siłę*, „Kronika UŁ” 2015, nr 5.
Sosnowska J., *Po raz pierwszy na Pikniku Naukowym*, „Kronika UŁ” 2016, nr 3.
Sosnowska J., *Rodzice – dzieciom*, „Kronika UŁ” 2016, nr 4.

Wzmianki w prasie

- Dzieciaki już testują nowe przedszkole UŁ. Rozpoczęły się Dni Otwarte placówki*, <https://rzecznikprasowy.uni.lodz.pl/archives/1280> (dostęp: 17.08.2017).
W Łodzi dzieci idą na uniwersytet, ale do przedszkola, <http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-w-lodzi-dzieci-ida-na-uniwersytet-ale-do-przedszkola,nId,632544> (dostęp: 17.08.2017).

Wideo – „Uniwersytet z Wizją”

- Przedszkole Uniwersytetu Łódzkiego – Piknik [2014], <http://kronika.uni.lodz.pl/specjalne/tv/video/przedszkolU%C5%81> (dostęp: 18.08.2017).
70-lecie UŁ. Przedszkole Uniwersytetu Łódzkiego [2015], <http://kronika.uni.lodz.pl/specjalne/tv/video/70latprzedszkole> (dostęp: 18.08.2017).

Prace dyplomowe

- Kowalczyk Anna, *Funkcjonowanie rodzeństw w grupie dziecięcej na przykładzie Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2014 (praca magisterska napisana na Wydziale Nauk o Wychowaniu pod kierunkiem dr Joanny Sosnowskiej).
Kowalczyk Sylwia, *Działalność opiekuńczo-wychowawcza i dydaktyczna Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2017 (praca magisterska napisana na Wydziale Nauk o Wychowaniu pod kierunkiem dr Joanny Sosnowskiej).
Kowalczyk Sylwia, *Wychowanie dziecka do samodzielności na przykładzie Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2015 (praca licencjacka napisana na Wydziale Nauk o Wychowaniu pod kierunkiem dr Joanny Sosnowskiej).
Wilczek Sandra, *Dydaktyczne możliwości wykorzystania montessoriańskiego materiału rozwojowego w pracy przedszkola*, Łódź 2015 (praca magisterska napisana w Wyższej Szkole Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych pod kierunkiem dr Agnieszki Szpak).

11. DANE ADRESOWE PRZEDSZKOLA UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Dane adresowe

Przedszkole Uniwersytetu Łódzkiego
ul. Rodzeństwa Fibaków 13
XIII Dom Studenta
91-404 Łódź
tel. 42 665 54 75
e-mail: przedszkole@uni.lodz.pl
www.przedszkole.uni.lodz.pl

Inne dane

NIP: 725 206 09 10
Regon: 101482245
Konto: Bank Pekao S.A. 76 1240 3028 1111 0010 4714 5103
Wpis do ewidencji placówek niepublicznych nr:
DSS-Ed.-VIII.4430.39.2012

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte i artykuły z czasopism

- Czekalska R., *Funkcjonowanie grup zróżnicowanych wiekowo w środowisku przedszkola*, [w:] D. Radzikowska, A. Buła, J. Bonar (red.), *Poznać – Zrozumieć – Doświadczyć. Praktyka pedagogiczna w kontekście doświadczeń nauczycieli i studentów wczesnej edukacji*, Kraków 2014.
- Czekalska R., Gaj A., Lauba B., Matczak J., Piecusiak A., Sosnowska J., *Odkryjmy Montessori raz jeszcze... Program wychowania przedszkolnego opracowany na podstawie założeń pedagogiki Marii Montessori w Przedszkolu Miejskim nr 106 w Łodzi*, Kraków 2009.
- Elsner H., *Jeder Tag hat seinen Morgen zur Geschichte der Montessori-Schule*, Köln 1994.
- Klus-Stańska D., *Między wiedzą a władzą. Dziecięce uczenie się w dyskursach pedagogicznych*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2007, nr 1/2.
- Korzeniowska W., *Mysł pedagogiczna na przestrzeni wieków. Chronologiczny słownik biograficzny*, Kraków 2011.
- Kowalczyk A., Sosnowska J., *Rola nauczyciela w kreowaniu postaw społecznych rodzeństw w grupie zróżnicowanej wiekowo na przykładzie Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016.
- Kruk J., *Dezintegracja szkolnego środowiska oraz możliwości jego harmonizowania z infrastrukturą pozaszkolną*, [w:] D. Klus-Stańska (red.), *(Anty)-edukacja wczesnoszkolna*, Kraków 2015.
- Kucha R., *Pedagogika Marii Montessori*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, cz. 1, Warszawa 2010.
- Kuszak K., *Dynamika rozwoju samodzielności dziecka w wieku przedszkolnym*, Poznań 2006.
- Kuszak K., *Dziecko samodzielne w szkole*, Poznań 2008.
- Kupisiewicz Cz., *Szkice z dziejów dydaktyki*, Kraków 2010.
- Kupisiewicz Cz., *Z dziejów teorii i praktyki wychowania. Podręcznik akademicki*, Kraków 2012.

- Lubowiecka J., *Przystosowanie psychospołeczne dziecka do przedszkola*, Warszawa 2000.
- Łatacz E., *Jak wychowywać dzieci? Zarys teorii pedagogicznej Marii Montessori*, Warszawa 1995.
- Łatacz E., *Recepcja teorii pedagogicznej Marii Montessori w Polsce do roku 1939*, Łódź 1996.
- Łukaszewicz R. M., *W poszukiwaniu innej drogi edukacji: między wyobraźnią a narracją*, [w:] D. Waloszek (red.), *Wybrane zagadnienia edukacji człowieka w dzieciństwie*, Kraków 2009.
- Matczak J., *Jak zorganizować przestrzeń edukacyjną w przedszkolu*, [w:] D. Radzikowska, A. Buła, J. Bonar (red.), *Poznać – Zrozumieć – Doświadczyć. Praktyka pedagogiczna w kontekście doświadczeń nauczycieli i studentów wczesnej edukacji*, Kraków 2014.
- Miksza M., *Miejsce Marii Montessori (1870–1952) w klasyfikacji prądów, kierunków i ruchów pedagogicznych*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika alternatywna – dylematy teorii*, Kraków 2000.
- Miksza M., *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Kraków 2009.
- Montessori M., *Domy Dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*, Warszawa [1913] 2005.
- Montessori M., *Odkrycie dziecka*, Łódź [1948] 2014.
- Rościszewska-Woźniak M., *Dobry start przedszkolaka. Program wychowania przedszkolnego*, Warszawa 2010.
- Sosnowska J., *Adaptation to the institution of a kindergarten – does it concern only a child?*, [w:] B. Muchacka, I. Czaja-Chudyba (eds.), *Early Education. Practice and Reflection*, Kraków 2013.
- Sosnowska J., *Jak tworzyć przyjazne przedszkole? Sugestie praktyka*, [w:] A. Nałaskowski, B. Przyborowska (red.), *Wokół udanych inicjatyw edukacyjnych*, Toruń 2012.
- Sosnowska J., *Sztuka edukacji – przestrzeń muzeum i przedszkola jako środowisko kształcenia i wychowania do kultury*, [w:] E. Płociennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016.
- Sosnowska J., *Wychowanie do samodzielności – rola nauczyciela wychowania przedszkolnego w kreowaniu otoczenia wokół dziecka*, [w:] J. Bonar (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna*, Łódź 2011.
- Sosnowska J., *Wychowanie i kształcenie dziecka w dobie przeobrażeń edukacyjnych – działalność Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego* [w:] J. Juszczyk-

- Rygallo (red.), *Wielowymiarowość współczesnej edukacji dziecka*, Częstochowa 2015.
- Sośnicki K., *Rozwój pedagogiki zachodniej na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 1967.
- Surma B., *Pedagogika Montessori – podstawy teoretyczne i twórcze inspiracje w praktyce*, Kraków 2008.
- Szuścik U., *Program autorski z zakresu kształcenia plastycznego w młodszych latach szkolnym (klasy I–III)*, Warszawa 2000.
- Śliwerski B., *Pedagogika dziecka. Studium pądocentryzmu*, Gdańsk 2007.
- Tarnowski J., *Pedagogika egzystencjalna*, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki, cz. 1*, Warszawa 2010.
- Tarnowski J., *Problemy chrześcijańskiej pedagogiki egzystencjalnej*, Warszawa 1982.
- Tchorzewski de A. M. (red.), *Wolność jako wartość i problem edukacyjny*, Bydgoszcz 1999.
- Wałęciak M., Wetoska P., *Rola nauczyciela przedszkola w kreowaniu dziecięcej aktywności podczas zabaw badawczych*, [w:] E. Płóciennik, D. Radzikowska (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji kreatorem środowiska edukacyjnego dziecka*, Łódź 2016.
- Wennerström K. S., Smeds M. B., *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*, Kraków 2009.
- Wiśniewska-Kin M., *Zdolności poznawcze dzieci w wieku 7–10 lat*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2008, nr 1.
- Żukiewiczowa Z., *Wychowanie przedszkolne*, Lwów–Warszawa 1924.

Netografia

- www.agg.pl (dostęp: 4.03.2017).
- www.archimika.pl (dostęp: 18.08.2017).
- www.brpd.gov.pl (dostęp: 4.03.2017).
- www.dss.uni.lodz.pl (dostęp: 4.03.2017).
- www.experimentarium.pl (dostęp: 10.06.2017).
- www.isap.sejm.gov.pl (dostęp: 4.03.2017).
- www.katedra.lodz.pl (dostęp: 1.03.2017).
- www.kronika.uni.lodz.pl (dostęp: 4.03.2017).
- www.lib.uni.lodz.pl (dostęp: 9.03.2017).
- www.maie.lodz.pl (dostęp: 1.03.2017).
- www.men.gov.pl (dostęp: 18.08.2017).

www.mpgstudio.com.pl (dostęp: 18.08.2017).
www.msl.org.pl (dostęp: 1.03.2017).
www.muzeumwlokiennictwa.pl (dostęp: 4.03.2017).
www.palac-herbsta.org.pl (dostęp: 4.03.2017).
www.pamiec.pl (dostęp: 9.03.2017).
www.plineu.org (dostęp: 1.03.2017).
www.przedszkole.uni.lodz.pl (dostęp: 18.08.2017).
www.uni.lodz.pl (dostęp: 1.03.2017).
www.youtube.com/watch?v=c3PZ_SZ5tYo (dostęp: 18.08.2017).

SPISY TABEL, WYKRESÓW, SCHEMATÓW I FOTOGRAFII

Tabele

Tabela 1. Liczba dzieci według wieku w Przedszkolu UŁ w latach 2012–2017	31
Tabela 2. Struktura dzieci w Przedszkolu UŁ w poszczególnych oddziałach (2012–2017)	32
Tabela 3. Dziewczynki i chłopcy w Przedszkolu UŁ w roku szkolnym 2016/2017	33
Tabela 4. Rada Rodziców Przedszkola UŁ w latach 2012–2017 ...	54
Tabela 5. Spotkania, uroczystości, imprezy i zajęcia dla dzieci i/lub dorosłych w Przedszkolu UŁ (2012–2017)	57
Tabela 6. Nauczyciele Przedszkola UŁ w latach 2012–2017	72
Tabela 7. Ramowy rozkład dnia w Przedszkolu UŁ	112

Wykresy

Wykres 1. Liczba dzieci w Przedszkolu UŁ w latach 2012–2017 ..	32
Wykres 2. Liczba dziewczynek i chłopców w grupach w Przedszkolu UŁ w roku szkolnym 2016/2017	33

Schematy

Schemat 1. Projekt Przedszkola UŁ (grupy I i II), 2011	87
Schemat 2. Projekt Przedszkola UŁ (grupa III), 2015	88

Fotografie

Fot. 1. Sala grupy I, 2012	16
Fot. 2. Kuchnia przedszkolna, 2012	16
Fot. 3. Wejście do budynku przedszkola, 2012	17
Fot. 4. Wytyczanie ścieżek ogrodu przedszkolnego, 2012	17
Fot. 5. Sala grupy I, 2013	19
Fot. 6. Sala grupy II, 2013	19
Fot. 7. Kuchnia przedszkolna, 2013	20
Fot. 8. Zabawy z piaskiem, 2012	21
Fot. 9. Umieszczanie prac na korytarzu, 2012	23
Fot. 10. Zabawy plastyczne, 2012	23
Fot. 11. Odpoczynek po obiedzie, 2012	24
Fot. 12. Maria Montessori (1870–1952)	25
Fot. 13. Pierwsze dni w Przedszkolu UŁ – Iwo Rakoczy z mamą, 2013. .	35
Fot. 14. Starsi i młodszy w łazience, 2013	37
Fot. 15. Przygotowanie do zajęć, 2013	37
Fot. 16. Zabawy swobodne, 2012	38
Fot. 17. Zabawa integracyjna w kręgu, 2012	38
Fot. 18. Ćwiczenia z różową wieżą, 2012	40
Fot. 19. Mycie rąk, 2012	40
Fot. 20. Sprzątanie pomocy dydaktycznych, 2012	42
Fot. 21. Ćwiczenia praktycznego życia, 2012	43
Fot. 22. Nalewanie zupy, 2013	43
Fot. 23. Dzieci w grupie I, 2014/2015	45
Fot. 24. Dzieci w grupie II, 2014/2015	45
Fot. 25. Absolwenci 2012/2013 i 2013/2014	47
Fot. 26. Absolwenci 2014/2015	47
Fot. 27. Absolwenci 2015/2016	48
Fot. 28. Absolwenci 2016/2017	49
Fot. 29. Ćwiczenia z metalowymi ramkami w grupie II, 2015	49
Fot. 30. W Przedszkolu UŁ w lipcu 2016	51
Fot. 31. Odpoczynek w ogrodzie w lipcu 2014	52
Fot. 32. Zabawy podczas dyżuru w lipcu 2013	52
Fot. 33. Piknik Rodzinny, 2013	56
Fot. 34. Piknik Rodzinny, 2016	56

Fot. 35. Występ rodziców na Dzień Dziecka, 2015	58
Fot. 36. Rodzice w przebraniu, 2015	59
Fot. 37. Aktorki i aktorzy, 2015	59
Fot. 38. <i>Kwoka</i> , 2015	61
Fot. 39. Po występie, 2015	61
Fot. 40. Maja Walęciak i Anna Kowalczyk, 2016	68
Fot. 41. Paulina Wetoszka, Karolina Macuga i Maja Walęciak, 2016 ..	69
Fot. 42. Monika Rytczak i Monika Owczarek, 2016	69
Fot. 43. Justyna Klimt, Paulina Wetoszka i Sandra Wilczek, 2016 ...	70
Fot. 44. Sylwia Kowalczyk, Monika Rytczak i Anna Kowalczyk, 2016 ..	70
Fot. 45. Zajęcia z języka angielskiego, 2015	74
Fot. 46. Monika Olawa vel Olawińska z dziećmi, 2016	74
Fot. 47. Grupa I po balu karnawałowym, 2017	78
Fot. 48. Grupa II po balu karnawałowym, 2017	79
Fot. 49. Grupa III po balu karnawałowym, 2017	80
Fot. 50. Widok z ogrodu Przedszkola UŁ na osiedle akademickie, 2013	84
Fot. 51. Wejście do Przedszkola UŁ, 2013	84
Fot. 52. Prace remontowe, 2015	85
Fot. 53. Sala grupy III podczas remontu, 2015	85
Fot. 54. Sala grupy III, 2015	90
Fot. 55. Łazienka w grupie III, 2015	90
Fot. 56. Dostęp do zlewu w grupie I, 2013	93
Fot. 57. Materiał do ćwiczeń praktycznego życia, 2013	95
Fot. 58. Ćwiczenia z ramką do zapinania guzików, 2013	95
Fot. 59. Ćwiczenia z wodą i kolorowymi płytkami, 2014	96
Fot. 60. Materiał do kształcenia zmysłów, 2015	96
Fot. 61. Ćwiczenia z różową wieżą i brązowymi schodami, 2015	97
Fot. 62. Materiał do edukacji matematycznej, 2013	98
Fot. 63. Ćwiczenia z cyframi z papieru ściernego, 2016	98
Fot. 64. Ćwiczenia z tablicami Sequina nr 1, 2016	99
Fot. 65. Materiał do edukacji językowej, 2013	99
Fot. 66. Metalowe ramki do obrysowywania, 2015	100
Fot. 67. Zajęcia w bibliotece, 2015	101
Fot. 68. Materiał do wychowania dla kultury życia, 2013	102
Fot. 69. Zabawy badawcze z ziemią, 2013	104

Fot. 70. Wysiew owsa, 2013	104
Fot. 71. Kącik religijny, 2013	105
Fot. 72. Sala gimnastyczna, 2015	106
Fot. 73. Ogród przedszkolny, 2012	108
Fot. 74. Zabawy w piaskownicy, 2015	108
Fot. 75. Ćwiczenia z materiałem rozwojowym, 2016	114
Fot. 76. Praca wolna z materiałem Montessori, 2016	114
Fot. 77. Nauka nakrywania do stołu, 2016	116
Fot. 78. Wycieczka do Wiatrowego Sadu, 2016	117
Fot. 79. Wycieczka do Wioski Indiańskiej, 2015	117
Fot. 80. JM Rektor UŁ – prof. zw. dr hab. Włodzimierz Nykiel w stroju Mikołaja, 2012	119
Fot. 81. Bal karnawałowy, 2016	119
Fot. 82. „Żółty Dzień”, 2012	122
Fot. 83. W Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym, 2014	125
Fot. 84. Część etnograficzna w Muzeum Archeologicznym i Etno- graficznym, 2014	125
Fot. 85. Zwiedzanie wystawy w Muzeum Sztuki ms ² , 2014	126
Fot. 86. Ćwiczenia plastyczne w przedszkolu, 2015	128
Fot. 87. W Planetarium, 2015	128
Fot. 88. Warsztaty drukarskie w Muzeum Włókiennictwa, 2015 ...	129
Fot. 89. Czyta kanclerz UŁ – dr Rafał Majda, 2016	131
Fot. 90. Czyta ciocia Mani, 2017	135
Fot. 91. Literatura dla dzieci, 2013	136
Fot. 92. Czyta mama Hani i Huberta – Anna Bujala, 2013	138
Fot. 93. Czyta Barbara Baklińska, 2014	138
Fot. 94. Warsztaty w Bibliotece UŁ, 2014	139
Fot. 95. Jubilat otrzymuje „serduszko dobrych cech”, 2014	140
Fot. 96. „Słoneczko urodzinowe”	141
Fot. 97. Warsztaty teatralne w grupie I, 2014	143
Fot. 98. <i>Czerwony Kapturek</i> w grupie II, 2014	143
Fot. 99. O czym myśli przyszła malarka?, 2014	145
Fot. 100. Cykl <i>Rodzina barw</i> , 2015	145
Fot. 101. Malowanie farbami w plenerze, 2013	146
Fot. 102. Wakacyjne krajobrazy – malowanie na tkaninie, 2015	146
Fot. 103. Prof. nadzw. dr hab. Marcin Wójcik, 2016	148

Fot. 104. Dr Karolina Dmochowska-Dudek, 2016	148
Fot. 105. Dr Ewa Kobylecka-Piwońska, 2016	149
Fot. 106. Prof. nadzw. dr hab. Sławomir Sztobryn, 2016	151
Fot. 107. Mgr Aleksandra Maj, 2016	151
Fot. 108. Mgr Joanna Ludwiczak, 2016	152
Fot. 109. Cristiano „Secao” Silva, 2016	153
Fot. 110. Mgr Łukasz Rakoczy, 2016	154
Fot. 111. Mgr Aleksandra Chruściel, 2016	154
Fot. 112. Występ w Manufakturze, 2015	158
Fot. 113. Wystawa jubileuszowa w XI Domu Studenta, 2015	159
Fot. 114. Nasi dzielni zawodnicy, 2015	161
Fot. 115. Mali badacze na Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ, 2016 ..	163
Fot. 116. Piknik Naukowy w Manufakturze, 2016	163
Fot. 117. Wizyta Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w Łodzi, 2014	165
Fot. 118. Wizyta Premier RP Ewy Kopacz w Łodzi, 2015	165

ANEKS

Załącznik 1

JADŁOSPIS DLA PRZEDSZKOLA UŁ 13–17.03.2017		
Posiłki	<i>Poniedziałek</i>	Alergeny
Śniadanie	kakao na mleku, chałka z masłem, powidła śliwkowe	mleko, gluten, jaja
Obiad	zupa jarzynowa z ziemniakami zabelana 300 ml, makaron z sosem bolońskim z szynki wieprzowej i pomidorów pelati 230 g, kompot z jabłek i śliwek	mleko, gluten
Podwieczorek	kanapki z szynką wieprzową, mandarynka	gluten
<i>Wtorek</i>		
Śniadanie	szynka z kurczaka, polędwica sopocka, serek Bieluch, pieczywo pszenne i razowe z masłem, ogórek kiszony, pomidor, mleko z płatkami	mleko, gluten
Obiad	zupa krupnik z kaszy jaglanej z warzywami 300 ml, pulpety wieprzowe w sosie pomidorowym 60 g, gnocchi 130 g, kapusta duszona z koperkiem, kompot z jabłek i śliwek	gluten, jaja
Podwieczorek	rogal z marmoladą, sok owocowy	mleko, gluten, jaja
<i>Środa</i>		
Śniadanie	polędwica z indyka, szynka gotowana, serek Kiri, pieczywo pszenne i razowe z masłem, papryka, biała rzodkiew, mleko z płatkami	mleko, gluten

Obiad	zupa pomidorowa z makaronem zabieleną 300 ml, indyk pieczony w sosie paprykowym 60 g, ziemniaki z koperkiem 130 g, surówka z czerwonej kapusty, kompot ze śliwek, wiśni i truskawek	mleko, gluten
Podwieczorek	banan, chrupki kukurydziane	
Czwartek		
Śniadanie	udziec z kurczaka pieczony, żółty ser, pasta z szynki z warzywami, pieczywo pszenne i razowe z masłem, ogórek świeży, papryka, mleko z płatkami wielozbożowymi	mleko, gluten
Obiad	zupa barszcz czerwony z ziemniakami 300 ml, ryż z jogurtem naturalnym i cynamonem 180 g, kompot z truskawek, porzeczek i śliwek	mleko, gluten
Podwieczorek	kanapki z polędwicą drobiową, gruszka	gluten
Piątek		
Śniadanie	parówki drobiowe na ciepło, ketchup, pieczywo pszenne i razowe z masłem	gluten
Obiad	zupa kalafiorowa z ryżem 300 ml, nuggetsy z dorsza 60 g, ziemniaki 130 g, marchewka z groszkiem, kompot z truskawek, porzeczek i śliwek	mleko, ryba, gluten
Podwieczorek	galaretka owocowa z brzoskwiniami, pieczywo chrupkie razowe	gluten
PRODUCENT: MPG STUDIO Mariusz Pełka, 91-231 Łódź, ul. Warzywna 4		

Załącznik 2

Kwestionariusz wywiadu z dziećmi¹

1. Jak się nazywasz?
2. Kim jesteś?
3. Czym się na co dzień zajmujesz?
4. Twoje ulubione zajęcie.
5. Jaki jest Twój ulubiony kolor?
6. Masz ulubioną książkę lub bajkę? Dlaczego ją tak lubisz?
7. Czy jest w ciągu roku jakiś specjalny dzień, który bardzo lubisz lub którego nie lubisz?
8. Gdybyś spotkał/-a kogoś, kto mógłby spełnić Twoje największe oczekiwanie, to o co byś poprosił/-a?
9. Gdybyś mógł/-a teraz zdecydować, gdzie chcesz mieszkać, to...

¹ Wywiad przeprowadzono w Przedszkolu UŁ w dniu 24.06.2016 r. Inspiracją był zestaw pytań zamieszczony w czasopiśmie „Blżej Przedszkola” 2009, nr 6.

Załącznik 3

Powinności nauczyciela sformułowane przez Marię Montessori²

1. Nauczyciel ma przede wszystkim zadbać o ład i porządek wśród przedmiotów, dokładnie sprzątać otoczenie, troszczyć się o nie tak, aby wyglądało czysto i schludnie; ma usuwać skutki używania przedmiotów: załatać, zreperować, odmalować; ma też pamiętać o wychowawczej roli ozdób i dekoracji.
2. Musi nauczyć dzieci korzystania z przedmiotów, dokładnie pokazywać, jak przebiega ćwiczenie codziennych praktycznych umiejętności życiowych; ma to zrobić serdecznie i starannie, tak aby dziecko mogło wybrać dowolny przedmiot z otoczenia i umiało zrobić z niego użytek.
3. Nauczyciel ma być aktywny, kiedy wprowadza dziecko w związki z otoczeniem. Ma być pasywny, kiedy relacja ta się już nawiązała.
4. Musi obserwować dzieci i zważać, by ich siły nie rozpraszały się nadaremnie, gdy któreś nie może znaleźć potrzebnego przedmiotu albo potrzebuje pomocy.
5. Musi spieszyć tam, dokąd go dziecko wzywa.
6. Musi słuchać i odpowiedzieć, kiedy dziecko go o to prosi.
7. Musi okazać szacunek dziecku wykonującemu pracę i nie przerywać mu.
8. Musi okazać szacunek dziecku, które popełnia błędy i nie poprawiać go.
9. Musi okazać szacunek dziecku, które odpoczywa i przygląda się, jak inni pracują: nie przeszkadzać mu, nie wołać i nie zmuszać do pracy.
10. Musi jednak niestrudzenie próbować dziecku, które popełnia błędy, podsuwać przedmioty, które ono już raz odrzuciło. A osiągnie ten cel, ożywiając otoczenie swoim milczeniem i swoją troskliwością:

² M. Miksza, *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Kraków 2009, s. 85–86.

rozważnym milczeniem, łagodnym słowem, obecnością kogoś, kto kocha.

11. Nauczyciel musi dać odczuć swą obecność dziecku, które szuka, a skryć się przed tym, które znalazło.
12. Nauczyciel ma stanąć przy dziecku, które ukończyło wybraną pracę i twórczo wyczerpało swój zasób energii, i milcząc, podać mu własną duszę jak duchowy przedmiot.

Załącznik 4a

MONTESSORIAŃSKA KARTA OBSERWACJI DZIECKA W WIEKU OD 3 DO 4 LAT

Imię i nazwisko dziecka

..... wiek

Który rok w przedszkolu

.....

I. Rozwój ruchowy dziecka

Okres obserwacji	do 15 X	do 30 I	do 15 V	Uwagi
1. Prawidłowo trzyma narzędzia: – łyżkę – narzędzie pisarskie – nożyczki				
2. Wykonuje pojedyncze czynności: – ćw. przesypywania piasku – ćw. przelewania wody				
3. Wykonuje proste czynności (ćw. z ramkami): – zapinanie guzików – zapinanie rzepów				
4. Wykonuje złożone czynności (ćw. z ramkami): – przewlekanie				
5. Wykonuje ćw. z metalowymi ramkami: – obrysowuje kształty – wypełnia kształty				

6. Samoobsługa: – samodzielnie spożywa posiłki – ubiera się i rozbiera – myje zęby – samodzielnie korzysta z toalety				
7. Wykazuje umiejętności: – chodu na palcach – biegu bez potrąceń – podskoków naprzemiennych – wspinania				
8. Utrzymuje równowagę podczas chodu: – po elipsie (linii) – w labiryncie – ma problemy z utrzymaniem równowagi				

II. Rozwój zmysłów dziecka

1. Wzrok

1. Rozumie sens pojęć: – długi – krótki (czerwone sztangi) – duży – mały (różowa wieża) – gruby – cienki (brązowe schody)				
2. Odtwarza struktury, tzn. buduje różową wieżę				
3. Rozróżnia figury (ramka skrzynki geometrycznej): – koło – kwadrat – trójkąt – inne				
4. Nazywa te figury geometryczne				

5. Nazywa podstawowe kolory (skrzynka nr 1): – żółty – czerwony – niebieski				
6. Nazywa wybrane kolory pochodne (skrzynka nr 2)				

2. Słuch

1. Rozróżnia szmery: – cichy – głośny (puszki szmerowe)				
2. Umie odtworzyć strukturę szmerów: – cichy, średni, głośny				
3. Rozróżnia i nazywa dźwięki z otoczenia				

3. Dotyk

1. Rozróżnia poprzez dotyk kształty przedmiotów (tajemniczy woreczek): – łyżeczka – kredka – inne				
---	--	--	--	--

4. Smak

1. Rozróżnia i nazywa podstawowe smaki (puszki smakowe): – słodki – gorzki – słony – kwaśny				
--	--	--	--	--

5. Zapach

1. Rozróżnia i nazywa zapachy: – mandarynka – mięta – kawa – inne				
--	--	--	--	--

III. Rozwój intelektualny

1. Rozwój procesów poznawczych

1. Uwaga i pamięć: – mimowolna (rozproszona) – dowolna (kierowana) – trwała (koncentruje się na zadaniu, zapamiętuje)				
2. Myślenie: – synpraktyczne (połączone z działaniem) – sensoryczno-motoryczne – konkretno-wyobrażeniowe				

2. Pojęcia matematyczne

1. Orientacja w przestrzeni Prawidłowo określa: – położenie przedmiotów w przestrzeni (na, pod, obok...)				
2. Klasyfikowanie Segreguje przedmioty na etapie: – par (wybiera pary przedmiotów) – łańcuszków (wybiera 3 lub 4 przedmioty pasujące do siebie) Segreguje przedmioty według: – jednej cechy – dwóch cech jednocześnie				

3. Układy rytmiczne: – kontynuuje proste układy rytmiczne – nie kontynuuje układów rytmicznych				
4. Rozpoznaje i nazywa wybrane cyfry (tabliczki z papieru ściernego)				
5. Przelicza elementy (liczebniki główne): – prawidłowo – popełnia błędy – w zakresie pięciu – powyżej pięciu				

3. Rozwój języka

1. Posługuje się mową: – sytuacyjną – potoczną – kontekstową – posiada ubogie słownictwo – posiada bogate słownictwo				
2. Wypowiada się: – pojedynczymi wyrazami – prostymi zdaniami – pełnymi zdaniami				
3. Wypowiada się poprawnie pod względem: – gramatycznym – artykulacyjnym				
4. Dokonuje analizy obrazka: – studium przedmiotów – opisuje czynności osób				
5. Dzieli wyrazy na sylaby				
6. Rozpoznaje i nazywa niektóre litery (tabliczki z papieru ściernego)				
7. Czyta podpisy pod obrazkiem				

8. Rozpoznaje wizytówkę ze swoim imieniem				
9. Podpisuje się				

IV. Rozwój emocjonalny i społeczny

1. Posiada informacje: – wie, jak się nazywa – wie, ile ma lat				
2. Nawiązuje kontakty z rówieśnikami: – łatwo nawiązuje kontakty – z trudnością nawiązuje kontakty (jest nieśmiały, ma zaburzone poczucie bezpieczeństwa, preferuje kontakt z osobami dorosłymi)				
3. Reaguje adekwatnie do sytuacji i miejsca				
4. W stosunku do innych dzieci jest: – otwarte – otwarte w stosunku do wybranych dzieci – konfliktowe – nieśmiały – przejawia zachowania agresywne				
5. Preferuje zabawy: – samotne – równoległe – zespołowe				
6. Przestrzega zasad ustalonych w grupie				

V. Rozwój artystyczny

1. Fot. na etapie: – bazgrot – głowonogów – uproszczonego schematu – wzbożonego schematu				
2. Rysunek: – barwny – jednokolorowy				
3. Rysuje: – chętnie – wykazuje niechęć do rysowania				
4. Uczy się piosenek: – chętnie – nie lubi śpiewać				
5. W zajęciach umuzykalniających bierze udział: – chętnie – niechętnie				

Załącznik 4b

MONTESSORIAŃSKA KARTA OBSERWACJI DZIECKA W WIEKU OD 5 DO 7 LAT

Imię i nazwisko dziecka

..... wiek

Który rok w przedszkolu

.....

I. Rozwój ruchowy dziecka

Okres obserwacji	do 15 X	do 30 I	do 15 V	Uwagi
1. Wykonuje czynności ręką: – prawą – lewą – raz prawą, raz lewą				
2. Prawidłowo trzyma narzędzia: – łyżkę – narzędzie pisarskie – nożyczki				
3. Wykonuje pojedyncze czynności: – ćw. przesypywania piasku – ćw. przelewania wody				
4. Wykonuje złożone czynności (ćw. z ramkami): – przewlekanie – wiązanie kokard				
5. Wykonuje ćw. z metalowymi ramkami: – obrysowuje kształty – wypełnia kształty				

6. Ruchy ręki są: – płynne – precyzyjne – nieprecyzyjne				
7. Tonus mięśniowy (nacisk na narzędzie pisarskie): – prawidłowy – zbyt mocny – zbyt słaby				
8. Potrafi rysować szlaczki: – linie ukośne – geometryczne – laseczki – spirale – pętelkowe				
9. Ogólna sprawność ruchowa: – dobra – przeciętna – słaba				
10. Wykazuje umiejętność: – chodu na palcach – biegu bez potrąceń – podskoków naprzemiennych – wspinania				
11. Utrzymuje równowagę podczas chodu: – po elipsie (linii) – po równoważni – ma problemy z utrzymaniem równowagi				

II. Rozwój zmysłów dziecka

1. Wzrok

1. Rozumie sens pojęć: – długi – krótki (czerwone sztangy) – duży – mały (różowa wieża) – gruby – cienki (brązowe schody)				
2. Rozróżnia figury: – koło – kwadrat – trójkąt – prostokąt – inne				
3. Nazywa figury geometryczne				
4. Rozróżnia bryły: – kula – walec – owal – inne				
5. Nazywa te bryły				
6. Nazywa podstawowe kolory (skrzynka nr 1)				
7. Nazywa kolory pochodne (skrzynka nr 2)				

2. Słuch

1. Rozróżnia szmery: – cichy – głośny (puszki szmerowe)				
2. Umie odtworzyć strukturę szmerów: – cichy, średni, głośny – od najcichszego do najgłośniejszego				
3. Rozróżnia i nazywa dźwięki z otoczenia				

3. Dotyk

1. Rozróżnia poprzez dotyk kształty przedmiotów (tajemniczy woreczek): – łyżeczka – kredka – inne				
2. Dobiera w pary tabliczki o zróżnicowanej fakturze				

4. Smak

1. Rozróżnia i nazywa podstawowe smaki: – słodki, gorzki, słony, kwaśny				
---	--	--	--	--

5. Zapach

1. Rozróżnia i nazywa zapachy: – mandarynka, mięta, kawa – inne				
--	--	--	--	--

III. Rozwój intelektualny

1. Rozwój procesów poznawczych

1. Uwaga i pamięć: – mimowolna (rozproszona) – dowolna (kierowana) – trwała (koncentruje się na zadaniu, zapamiętuje)				
2. Myślenie: – konkretno-wyobrażeniowe – pojęciowe – symboliczne				

2. Pojęcia matematyczne

1. Orientacja w przestrzeni Prawidłowo określa: – położenie przedmiotów w przestrzeni (na, pod, obok...) – kierunki w przestrzeni (w lewo, w prawo, na lewo od...)				
2. Kłasyfikowanie Segreguje przedmioty na etapie: – par (wybiera pary przedmiotów) – łańcuszków (wybiera 3 lub 4 przedmioty pasujące do siebie) – kolekcji (wybiera przedmioty ze względu na przeznaczenie) Segreguje przedmioty według: – jednej cechy – według siatki logicznych powiązań (kilku cech jednocześnie)				
3. Układy rytmiczne (sekwencje): – kontynuuje układy rytmiczne – ma problemy z kontynuacją układów rytmicznych				
4. Rozpoznaje i nazywa cyfry (tabliczki z papieru ściernego)				
5. Pisze cyfry: – prawidłowo – w odbiciu lustrzanym				
6. Przelicza elementy (liczebniki główne): – prawidłowo – popełnia błędy – w zakresie dziesięciu – powyżej dziesięciu				

7. Rozumie pojęcie liczby (czerwono-niebieskie sztangi): – aspekt kardynalny – aspekt porządkowy – aspekt miarowy – aspekt arytmetyczny – aspekt symboliczny				
8. Dodaje i odejmuje: – na konkretnych – na palcach – w pamięci – w zakresie dziesięciu – z przekroczeniem progu dziesiętnego				
9. Zna znaki matematyczne: – +, -, = – >, <				
10. Potrafi je zastosować				

3. Rozwój języka

1. Posługuje się mową: – sytuacyjną – potoczną – kontekstową – posiada ubogie słownictwo – posiada bogate słownictwo				
2. Wypowiada się: – pojedynczymi wyrazami – prostymi zdaniami – pełnymi zdaniami				
3. Wypowiada się poprawnie pod względem: – gramatycznym – artykulacyjnym				

4. Dokonuje analizy obrazka: – studium przedmiotów – opisuje czynności osób – interpretuje obrazek – buduje logiczną wypowiedź (początek, rozwinięcie i zakończenie)				
5. Układa i opowiada historyjkę obrazkową: – nie rozumie związków przyczynowo-skutkowych – układa i opowiada ciągłość zdarzeń – wyciąga wnioski na podstawie zdarzeń				
6. Wykazuje sprawności umysłowe: – porównuje (odnajduje podobieństwa i różnice) – dokonuje analizy i syntezy obrazka (układa obrazek z części) – dokonuje uogólnień i tworzy definicje (przy układaniu zagadki i segregowaniu przedmiotów, np. <i>stół, krzesło to meble</i>)				
7. Wysłuchuje głoski: – w nagłosie – w śródgłosie – w wygłosie				
8. Dzieli wyrazy: – na sylaby – na głoski				
9. Rozpoznaje i nazywa litery (litery z papieru ściernego): – wielkie i małe drukowane – wielkie i małe pisane				
10. Zna dwuznaki				

11. Czyta: – sylaby – wyrazy – pojedyncze zdania – teksty				
12. Czyta ze zrozumieniem				
13. Pisze niektóre litery: – prawidłowo – w odbiciu lustrzanym				
14. Posiada zainteresowania i wiedzę z zakresu: – przyrody – geografii – historii – astronomii – techniki				

IV. Rozwój emocjonalny i społeczny

1. Posiada informacje: – zna adres zamieszkania – wie, ile ma lat				
2. Nawiązuje kontakty z rówieśnikami: – łatwo nawiązuje kontakty – z trudnością nawiązuje kontakty (jest nieśmiały, ma zaburzone poczucie bezpieczeństwa, woli kontakty z osobami dorosłymi)				
3. Współpraca z kolegami: – ze wszystkimi – tylko z wybranymi – najchętniej wykonuje zadania sam				

4. Inicjuje zabawę: – często – czasami – nigdy				
5. Podczas zabawy i wykonywania zadań: – współdziała – narzuca swoją koncepcję – popada w konflikty – negocjuje (szuka kompromisu) – bywa agresywny – nie bierze udziału (wycofuje się) – realizuje (odtwarza) pomysły innych dzieci				
6. Wykonuje obowiązki dyżurnego: – solidnie – wybiórczo – nie podejmuje dyżurów				
7. W sytuacjach trudnych reaguje: – spokojnie – płaczem – śmiechem – agresją – pobudzeniem emocjonalnym – wycofaniem				
8. Posiada motywację do nauki: – czytania – pisanie – liczenia – ma słabą motywację				
9. Przestrzega zasad ustalonych w grupie				

V. Rozwój artystyczny

1. Fot. na etapie: – bazgrot – głowonogów – uproszczonego schematu – wzbożonego schematu				
2. Rysunek: – barwny – jednokolorowy				
3. Rysuje: – chętnie – wykazuje niechęć do rysowania				
4. Uczy się piosenek: – chętnie – nie lubi śpiewać				
5. W zajęciach umuzykalniających bierze udział: – chętnie – niechętnie				

Załącznik 5

Zadania miesięczne dla grupy III na miesiąc listopad 2015 r.

- 1. Stwarzanie sytuacji sprzyjających nawiązywaniu relacji na płaszczyźnie: dziecko–dziecko oraz dziecko–osoba dorosła, podczas:**
 - a) kontaktów indywidualnych,
 - b) zabaw z całą grupą, w zespołach, parach.
- 2. Umożliwianie nawiązywania kontaktów prowadzących do współdziałania w grupie i niesienia wzajemnej pomocy poprzez:**
 - a) wspólne podejmowanie działań,
 - b) dostrzeganie potrzeb dzieci młodszych i nowych w zakresie:
 - czynności samoobsługowych w sali, łazience, szatni, ogrodzie,
 - przygotowywania posiłków.
- 3. Umacnianie dzieci w postępowaniu zgodnym z regułami i normami życia społecznego poprzez:**
 - a) wspólne rozmowy w grupie,
 - b) odwoływanie się do ustalonych wspólnie zasad,
 - c) formułowanie nowych zasad, wynikających z aktualnej sytuacji w grupie.
- 4. Pomaganie dziecku w rozpoznawaniu i nazywaniu uczuć własnych oraz innych poprzez:**
 - a) naturalne sytuacje codzienne:
 - spontaniczne określanie swojego nastroju na tablicy nastrojów.
- 5. Dążenie do usamodzielnienia w wyrażaniu uczuć za pomocą komunikatów typu „Ja”:**
 - a) przekazywanie swoich odczuć w sposób komunikatywny i zrozumiały dla innych,
 - b) umiejętne rozładowywanie złości,
 - c) radzenie sobie z emocjami typu: lęk, złość, smutek.

6. **Respektowanie prawa dziecka do zabawy i wyboru towarzyszy zabaw poprzez:**
 - a) rozmowy kierowane w kręgu,
 - b) czytanie opowiadań, oglądanie ilustracji tematycznych.
7. **Wspieranie dziecka w budowaniu poczucia własnej wartości poprzez:**
 - a) podkreślanie obecności dziecka w grupie, budowanie pozytywnych relacji z innymi dziećmi i dorosłymi,
 - b) współpracę z innymi dziećmi (w parach, zespołach, z całą grupą),
 - c) umożliwienie wyrażania dziecięcych pragnień, potrzeb, uwrażliwianie na szanowanie zdania innych, wdrażanie do wzajemnego słuchania,
 - d) doświadczanie poczucia bycia ważnym i docenianym poprzez zabawy podnoszące samoocenę,
 - e) budowanie samooceny dziecka, skupianie uwagi na sukcesach, mocnych stronach, akceptowanie dziecka takim, jakie jest, szanowanie opinii i poglądów dziecka, powierzanie dyżurów,
 - f) celebrowanie urodzin dzieci (układanie „urodzinowego słoneczka”, tworzenie „łańcucha życia”, spisywanie zalet jubilata na „serduszkach dobrych cech” itp.).
8. **Wyrabianie nawyków higienicznych (mycie rąk po wyjściu z toalety, przed i po posiłkach, po zabawie w ogrodzie, po działaniach plastycznych, mycie zębów, korzystanie z chusteczek do nosa, samodzielne ubieranie, rozbieranie, przebieranie, składanie odzieży, dbałość o estetykę własnego wyglądu).**
9. **Zapoznavanie ze zdrowym stylem życia:**
 - a) zachęcanie do spożywania urozmaiconych potraw, bogatych w składniki odżywcze (owoce, warzywa, soki),
 - b) organizowanie zabaw na powietrzu – podczas wyjść do ogrodu i spacerów w okolicy Przedszkola.
10. **Tworzenie sytuacji pozwalających na kształtowanie świadomości własnego ciała i orientacji w przestrzeni poprzez:**
 - a) zabawy orientacyjno-porządkowe organizowane w klasie, sali gimnastycznej oraz ogrodzie,
 - b) ćwiczenia praktycznego dnia,
 - c) pełnienie dyżurów.

11. **Inspirowanie do skupienia uwagi, koncentracji i utrzymania koordynacji ruchów podczas ćwiczeń ciszy (chodzenie po okręgu i linii).**
12. **Stwarzanie okazji do podejmowania przez dziecko działań na montessoriańskim materiale rozwojowym z zakresu:**
 - a) **ćwiczeń praktycznego dnia** – ćwiczenia z drewnianymi ramkami (zapinanie guzików, nap), przelewanie wody oraz przesypywanie piasku, ryżu, kaszy z wykorzystaniem naczyń o różnej pojemności, ćwiczenia w przekładaniu materiału za pomocą łyżki, szczyptec, dużej pęsety, rozwijanie umiejętności nakrywania stołów do posiłków, porządkowania najbliższego otoczenia (dyżury),
 - b) **kształcenia zmysłów** – ćwiczenia z różową wieżą, brązowymi schodami, cylindrami do osadzania, kolorowymi walcami, szorstkimi tabliczkami, czarodziejskim woreczkiem,
 - c) **edukacji językowej** – zabawy mające na celu wzbogacenie słownika czynnego i biernego dzieci, wprowadzenie w świat literatury – poobiednie czytanie książek,
 - d) **edukacji matematycznej** – ćwiczenia w przeliczaniu bez przekraczania progu dziesiętnego (w oparciu o konkrety), zabawy konstrukcyjne i dydaktyczne z wykorzystaniem figur geometrycznych, porównywanie liczebności zbiorów,
 - e) **wychowania dla kultury życia** – segregowanie zwierząt ze względu na rodzaj, środowisko życia, próby tworzenia prostych definicji i zagadek o zwierzętach, poznawanie różnych gatunków liści (w oparciu o obserwacje przyrodnicze prowadzone w ogrodzie), tworzenie kompozycji z materiału przyrodniczego (np. mandale, bukiety liści), prowadzenie prac porządkowych oraz gospodarczych w ogrodzie przedszkolnym (dzieci zainteresowane), rozpoznawanie grzybów, podział na jadalne i trujące.
13. **Organizowanie działań wzmacniających poczucie przynależności i tożsamości narodowej (wychowanie patriotyczne):**
 - a) ćwiczenia uświadamiające przynależność narodową – jesteśmy Polakami, mówimy w języku polskim,
 - b) ćwiczenia zapoznające z symbolami narodowymi (godło, flaga), oddawanie szacunku tym symbolom,

- c) słuchanie i śpiewanie hymnu państwowego ze zwróceniem uwagi na godne zachowanie podczas wykonywania pieśni,
 - d) słuchanie legend na temat powstania państwa polskiego, np. *O Lechu, Czechu i Rusie*.
- 14. Stwarzanie warunków do wzbogacania przeżyć i wyobraźni dzieci oraz uwrażliwiania na wartości estetyczne poprzez działania:**
- a) plastyczno-konstrukcyjne (eksperymentowanie z barwą, plamą z wykorzystaniem farb, tuszu, tworzenie „piaskowych obrazów”, barwienie wody),
 - b) swobodne oraz kierowane działania plastyczne inspirowane przyrodą – tematyka jesienna z wykorzystaniem pasteli, plasteliny, tempery, masy solnej,
 - c) działania na różnorodnym podłożu – karton, papier ścierny, masa piaskowa,
 - d) umuzykalniające (aktywne słuchanie muzyki – śpiewanie piosenek połączone z improwizacją ruchową, tańce integracyjne).
- 15. Rozbudzanie sprawności fizycznej podczas aktywności zorganizowanej w ciągu dnia z wykorzystaniem przyrządów, rekwizytów i innego sprzętu poprzez:**
- a) samorutną działalność ruchową (zabawy w klasie, sali gimnastycznej, w ogrodzie),
 - b) zorganizowaną działalność ruchową: ćwiczenia poranne (ześstaw nr IX, X, XI, XII), zabawy ruchowe z przyborami (dużymi obręczami, woreczkami, pachołkami, szarfami).
- 16. Udział dzieci w zajęciach dodatkowych: język angielski, gimnastyka korekcyjna, rytmika, religia.**

O AUTORCE

Joanna Sosnowska – nauczyciel dyplomowany wychowania przedszkolnego i nauczyciel akademicki. W latach 2000–2010 pełniła funkcję dyrektora Przedszkola Miejskiego nr 106 w Łodzi, w latach 2012–2016 była dyrektorem Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego. Od 2009 r. adiunkt w Katedrze Pedagogiki Wieku Dziecięcego na Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ (doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki). Prowadzi działalność społeczną. W 2006 r. była inicjatorem i współzałożycielem (obecnie prezes) Stowarzyszenia Wspierania i Rozwoju Edukacji „Otwarte Drzwi” – organizacji pozarządowej działającej na rzecz edukacji przedszkolnej w Łodzi. Jest współautorką publikacji o charakterze metodyczno-programowym w zakresie wychowania przedszkolnego (*Elementarz czterolatka. Przewodnik metodyczny*; *Elementarz pięciolatka. Przewodnik metodyczny*; *Odkryjmy Montessori raz jeszcze... Program wychowania przedszkolnego opracowany na podstawie założeń pedagogicznych Marii Montessori w Przedszkolu Miejskim nr 106 w Łodzi*) i autorką artykułów naukowych z zakresu wczesnej edukacji. Ponadto jest autorką monografii naukowej pt. *Działalność socjalna i opiekuńczo-wychowawcza Łódzkiego Chrześcijańskiego Towarzystwa Dobroczynności (1885–1940)* oraz licznych artykułów, w których podejmuje zagadnienia z zakresu wychowania i opieki nad dzieckiem w ujęciu historycznym. Ostatnie badania dotyczyły rekonstrukcji opieki nad dziećmi w Łodzi w latach I wojny światowej (monografia w przygotowaniu redakcyjnym). Za inicjatywy i szczególne osiągnięcia w pracy organizacyjnej i wychowawczo-dydaktycznej otrzymała nagrody: Prezydenta miasta Łodzi (2004), Łódzkiego Kuratora Oświaty (2009) oraz kilkakrotnie – nagrodę Rektora Uniwersytetu Łódzkiego.

